

The image is a full-page photograph of a cemetery. A gravel path leads from the foreground into the distance, flanked by rows of graves. Each grave is enclosed by a black wrought-iron fence with decorative finials. Several large, rectangular stone headstones are visible, some standing upright and others lying flat. The path is bordered by lush green trees, and their shadows are cast across the gravel. In the background, a stone bridge with multiple arches spans a body of water. The sky is clear and blue.

BEVARANDEPLAN FÖR VÄSTRA KYRKOGRÅDEN I KARLSTAD

Bevarandeplan för Västra kyrkogården i Karlstad, 2021
Inventering, text och foto där annat inte anges: Maud Forsberg, Mattias Libeck
Historiskt kartmaterial från Lantmäteriet

Omslagsbild: Kvarter D, Västra kyrkogården.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	4
Gällande lagstiftning	5
Kyrkogårdar och gravvårdar – en historisk översikt	6
Gravvårdarnas utveckling på Västra kyrkogården	8
Kultuhistoriskt värde	12
Urval av gravvårdar	13
VÄSTRA KYRKOGÅRDEN	14
Västra kyrkogårdens historik	17
Västra kyrkogården idag	21
Inskriptioner och titlar	26
Grönt kulturarv på Västra kyrkogården.....	28
Byggnader på västra kyrkogården.....	31
Västra kyrkogårdens allmänna fält	33
Lagskydd	35
Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av Västra kyrkogården	36
Mycket värdefulla gravvårdar Västra kyrkogården	38
Värdefulla gravvårdar Västra kyrkogården.....	121
Värdefulla gravplatser Västra kyrkogården.....	123
VÅRD OCH UNDERHÅLL	124
ORD OCH SYMBOLER	126
KÄLLOR	129

INLEDNING

En kyrkogård/begravningsplats kan på många sätt ses som ett lokalt arkiv och en källa till kunskap om människor som levit i en bygd eller stad. Deras livsvillkor, samhällets utveckling och olika ideal speglas i allt från begravningsklick till inskriptioner på enskilda gravvårdar. Utifrån detta kan besökaren få en upplevelse som väcker tankar och funderingar. Kyrkogården/begravningsplatsen är med andra ord en ovärderlig kulturmiljö men samtidigt även en plats som aktivt brukas och förnyas. Hur ska bevarandet och brukandet kunna gå hand i hand? Kyrkogårdarna/begravningsplatserna ska enligt Kulturmiljölagen "vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas". Utan att ha genomfört en kulturhistorisk inventering kan det vara svårt att fatta beslut om vad som är viktigt att bevara, och om vilka förändringar som kan ske utan att kulturmiljön påverkas negativt. Bevarandeplanen kan förhoppningsvis även utgöra underlag för Länsstyrelsens bedömningar och underlätta för vetenskaplig forskning.

Västra kyrkogården¹ i Karlstad har inventerats under 2021. Arbetet har resulterat i en bevarandeplan för kyrkogården där även de gravvårdar som har ett högt kulturhistoriskt värde redovisas. Inventeringsarbetet har utförts som en selektiv inventering av antikvarie Mattias Libeck och undertecknad. Fältarbetet har även innefattat fotodokumentation av kyrkogårdarna och de gravvårdar som bedömts som mycket värdefulla respektive värdefulla. Arkiv- och litteraturstudier har också genomförts. Arkivstudierna har främst innefattat handlingar, ritningar och kartor i kyrkoarkivet, förvarat på Värmlandsarkiv. Utöver detta har studierna även innefattat Lantmäteriets tjänst "Historiska kartor", Riksantikvarieämbetets "e-arkiv" och "Bebyggelseregistret". För projektet viktig litteratur har varit *Minnen och människor: Gamla kyrkogården i Karlstad* av N.F. Bergqvist och *Gravvårdar i sten: ett mångskiftande kulturarv* av Anna Andreasson. En betydande kunskapskälla har även varit det underlag som finns för tidigare utpekade kulturgravar. Underlaget är resultatet av ett mångårigt arbete som bedrevs inom den så kallade "kulturgruppen" under 1990-talet och 2000-talets början. Arbetet syftade bland annat till att fortlöpande bedöma återlämnade gravplatsers kulturhistoriska värde.

Arbetet har utförts i samråd med en referensgrupp bestående av Elna Forsberg, Tord Näslund och Karin Jardelid från kyrkogårdsförvaltningen samt tjänstemännen Charlotta Hagberg och Sandra Albertus. Förtroendevalda representanter i referensgruppen har varit Benny Ahrebrand Persson (Kyrkorådet), Karl-Gustav Strid (Domkyrkoförsamlingens församlingsråd), Lennart Andersson (Norrstrands församlingsråd).

Bevarandeplanen har författats utifrån "Mall för upprättande av bevarandeplan för kyrkogård" som undertecknad tagit fram på uppdrag av Karlstads stift.

Bevarandeplanen antogs av kyrkorådet den 31 januari 2022.

Maud Forsberg
Antikvarie
Antikvarietjänst Eld & Forsberg AB

¹Eftersom Västra kyrkogården inte omger en kyrka är den i egentlig mening en begravningsplats. Eftersom den alltså omnämns som kyrkogård är det dock denna beteckning som används i bevarandeplanen.

Gällande lagstiftning

Kulturmiljölagens 4 kap behandlar tillståndsfrågor avseende åtgärder och förändringar på kyrkobyggnadens exteriör, interiör, kyrkotomt, begravningsplats och inventarier. Vid frågor rörande förändringar på kyrkogården kontaktas Samhällsbyggnadsenheten, Länsstyrelsen Värmland.

Begravningslagen behandlar frågor om begravningsverksamhet, begravningsplatser, gravrätt och gravanordningar. Frågor som rör Begravningslagen hanteras av Kyrkogårdsförvaltningen.

Plan- och bygglagen innehåller bestämmelser om planläggning av mark och vatten. Bygglövsfrågor gällande byggnader, installationer och utvidgning av kyrkogårdar handläggs av Stadsbyggnadsförvaltningen, Karlstads kommun.

Bevarad gravsten från den tidigare allmänlinjen i kvarter A2 på Västra kyrkogården.

Kyrkogårdar och gravvårdar – en historisk översikt

I alla tider och inom alla kulturer har människor på något sätt tagit hand om sina döda. Enligt kristen tro besegrade Jesus döden och likt honom ska alla troende också uppstå ifrån de döda.

De första kristna övertog semiternas gravskick att begrava sina döda på speciellt avsatta platser. Jordbegravning har därefter ända in i modern tid varit det kristna begravningssättet och de döda begravdes länge i östvästlig riktning för att på uppståndelsens dag kunna möta Kristus ansikte mot ansikte.

Redan under medeltiden användes området närmast kyrkan som begravningsplats. Området inhägnades som regel för att markera gränsen för den vigda jorden. Tidigt användes gårdsgårdar eller knuttimrade träbalkar, vilka i äldre tid kallades för bogårdsmur. Också kyrkogårdsmurar av sten förekom under medeltiden. Själva kyrkogården var öppen, gräsbevuxen och betades av kreatur. Gravarna var oregelbundet placerade och gränsen dem emellan omarkerad.

Enligt en seglivad föreställning skulle inte norrsidan om kyrkobyggnaden ha använts som begravningsplats under medeltiden då man trodde att onda makter vistades i norr. Andra forskningsrön visar dock att kvinnorna under tidig medeltid i många fall begravdes på kyrkans norrsida, Mariasidan, medan männen oftast begravdes på sydsidan. Senare förvisades självspillingar, d.v.s. de som tagit sitt eget liv, och avrättade personer till den norra delen av kyrkogården. De mest eftertraktade gravplatserna låg närmast koret och söder om kyrkan, helst direkt intill kyrkväggen. På så sätt delades kyrkogården in i områden som skilde de besuttna från de egendomslösa.

Under senmedeltiden kunde personer ur de högre samhällsskikten också få sina gravplatser inne i kyrkorna. Kyrkorummen blev härigenom hälsovådliga att vistas i men först med 1783, 1805 och 1815 års kungliga förordningar fick de hygieniska aspekterna genomslag och detta begravningskick förbjöds. För att komma till rätta med de äldre överfyllda kyrkogårdarna beslutade riksdagen år 1815 att begravningsplatserna av hygieniska skäl skulle anläggas på avstånd från kyrka och bebyggelse. Härigenom uppstod den separering mellan kyrkogård och griftegård/begravningsplats som särskilt präglar större samhällen och städer. Kungl. Majt anbefallde också att begravningsplatserna skulle inhägnas och planteras med buskar, träd och häckar. Dessa ansågs inte bara ha en estetisk funktion utan att de också renade luften. Nya planritningar på kyrkogårdar skulle vidare godkännas av Överintendentsämbetet. Kyrkogårdsidealet kom till en början att präglas av symmetriska grusgångssystem likt stadsplaneringens rutnätsplan, regelbundna kvarter, markerade gravplatser med stensocklar eller påkostade gjutjärnsstaket, alléer och tuktade planteringar. Under 1800-talets senare del kom den engelska fria och naturliga parkstilen, med mjukt formade kvarter och slingrade gångar, att påverka utformningen av många kyrkogårdar.

Under medeltiden var träkors den vanligaste markeringen på gravarna. Tidigt började dock de mer välbeställda att förse sina gravar med liggande hällar och ibland resta stenar eller sarkofager. Under 1600-talet började de liggande hällarna ersättas av resta stenar vilket gav kyrkogårdarna en helt ny karaktär. Samtidigt blev järnkors allt vanligare. I Värmlands och Dalslands bruksbygder fick speciellt smideskors, ofta med rik utformning, stort genomslag. Under 1800-talets andra hälft började större stenhuggerier att i tryckta kataloger lansera höga iögonfallande granitstenar som på beställarnas önskemål kunde förse med ornament och förgylld text som förutom den dödes namn och levnadsdatum också angav yrke och gårdsnamn eller hemort. Den stora allmänheten fortsatte dock att använda enkla träkors eller mer anspråkslösa stenar.

Under funktionalismen på 1930-talet förändrades idealet mot mer enhetliga och lättskötta kyrkogårdar med anspråkslöst utformade granitstenar stående i raka rader på obrutna häckinramade gräsytor. Förändringen mot enkelhet och likformighet speglade en samhällsförändring som i stort präglades av ett större jämställdhetsideal. Stränga bestämmelser om mått och utformning, samt massproduktion av stenar, medförde under kommande årtionden att gravvårdarnas äldre variationsrikedom försvann. Från 1990 ges utformning av gravvårdarna åter större frihet. Under senare tid har antalet urngravar ökat. Många väljer också att få askan anonymt nedgrävd i minneslunder. Dessa begravningsskick kan höra samman med att antalet krematorier har ökat men också med ett förändrat synsätt på döden.²

Ett nytt gravskick som alltmer efterfrågas är askgravlunden. Begravning i askgravlund innebär att askan sätts ner i ett område utan gravrätt. Anhöriga tillåts vara med vid gravsättningen och den gravsattes namn, födelse- och dödsår graveras på en platta som sätts upp vid en gemensam smyckningsplats. En askgravlund är med andra ord en mindre anonymiserad form av minneslund.

1800-talets begravningsplatser

Före tiden runt sekelskiftet 1800 hade städernas kyrkogårdar vuxit fram i symbios med gator, byggnader och allmänna platser. Dessa kyrkogårdar kom att ifrågasättas under 1700-talet och sågs som problematiska både ur hygienisk synvinkel och utrymmesmässigt.

1805 uppmanades därför alla församlingar av Kungl. Maj:t att upprätta ritningar till nya begravningsplatser utanför stadskärnorna, vilka skulle ersätta de gamla kyrkogårdarna som låg runt städernas kyrkor.

De nya begravningsplatserna utformades för första gången utifrån en arkitektonisk idé. Begravningsplatserna skulle bidra till stadens förskönande och formen skulle vara "rationell och grundad i ett nyttotänkande med ett strängt symmetriskt och hierarkiskt ordnat rum i klassicerande stil" (H. Schönbeck, *De svenska städernas begravningsplatser 1770–1830*, s. 54). Den gällande grundregeln var ordning, både arkitektoniskt och socialt.

Att kategorisera och sortera var ett stort intresse under 1700-talet och formandet av den moderna staden innebar en systematiseringsprocess som resulterade i att de fattiga fick bo på små tomter i stadens utkant och de bemedlade i centralt belägna kvarter med stora tomter.

En motsvarighet kan även noteras i begravningsplatserna. Förutom att begravningsplatserna placerades utanför städerna, och därmed avskilde de döda från de levande i staden, så delades kyrkogården upp i olika områden som var separerade från varandra. De bemedlade fick stora gravplatser längs gångarna medan de fattiga begravdes i allmänlinjer i kvarterens mitt. Begravningsplatsen blev därmed en "stilla stad" som avspeglade de levandes stad.

Under slutet av 1700-talet ersattes också tidigare epokers fasaväckande framställningar av döden med en ljusare uppfattning. Döden framställdes nu som en ljuvlig sömn och begravningsplatsen sågs som ett vilorum. Begravningsplatsen skulle därmed vara en tilltalande och stämningsmättad minnesplats för de efterlevande att besöka.

De nya begravningsplatserna planerades som regel på samma sätt. De var som regel kvadratiska och strikt symmetriska. De indelades i stora kvarter genom ett nät av raka gångar, varav många kantades av träd. Längs muren, som man omgärdade kyrkogården med, sattes en trädkrans. Träden hade inte bara en estetisk uppgift utan även en hygienisk, då de ansågs rena mark och luft från det man trodde var farliga gifter och hälsovådliga ångor.

Bisättningskor ansågs som regel nödvändiga på begravningsplatsen. De gavs ofta en monumental utformning och placerades i foden av en huvudgång. Familjegravarna förlades som nämnts längs med gångarna medan allmänlinjerna förlades i mitten av kvarteren. Alla kunde med andra ord få en plats på begravningsplatsen men den sociala skiktningen blev ännu tydligare än på de gamla kyrkogårdarna.

² Nordström 1999. Kapitlet har med författarens tillstånd hämtats från skriften *Kyrkan mitt i byn*.

Gravvårdarnas utveckling på Västra kyrkogården

1800-talets första hälft

Från vänster: A1 15, A1 28V och A1 19.

Eftersom Västra kyrkogården invigdes först 1800 finns inga gravvårdar från tiden dessförinnan. Däremot finns ett antal gravvårdar från 1800-talets första hälft, främst i den först anlagda delen (A) men även någon enskilda i den del som anlades 1830 (B). Merparten är tidstypiska resta stenar, varav flera är utförda i kalksten.

Formerna är som regel enkla, men några uppvisar inspiration från antikens Grekland och Rom. Dessa är utformade som förenklade tempelgavlar, med så kallade akroterier placerade som små öron i hörnen. Som exempel kan nämnas den över "semskmakare mästaren" Petter Wahlström (A1 15) som avled 1834.

Några gravvårdar bär också långa beskrivande inskriptioner. "Captenskan" Anna Höke (A1 28V) beskrivs exempelvis som en "God Maka Ömm Mor...", och på Magnus och Maria Dimbergs gravvård (A1 19) finns långa inskriptioner om mannens förtjänster men ovanligt nog även om hustruns. Båda dessa gravvårdar är bland de äldsta på kyrkogården och har likartad form och även samma krönande symbol. Dimbergs gravvård är från 1808 och troligen den äldsta på kyrkogården, medan Anna Hökes är från 1815.

Gravvård över J. W. Hedbäck och Sara C. Dahlgren, B1 301.

1800-talets andra hälft

Från vänster: A2 56, A2 42 och C1 132.

Från mitten av 1800-talet och framåt följer gravvårdarna på Västra kyrkogården den stilutveckling som är gemensam för hela landet. Vid mitten av 1800-talet kom nya gravvårdsformer, varav några i en romantisk stil med växtornamentik som den på brukspatron Jan Frödings gravplats (B2 16–18). Till denna grupp kan också gravvårdar utformade som stubbar räknas. På Västra kyrkogården finns ett flertal sådana. Ett exempel är den över J.W. Hedbäck med maka (B1 301), vilken troligen rests på 1880-talet. Medeltidsinspirerade gravvårdar i nygotik blev också vanliga vid denna tid. Ett exempel på detta är gjutjärnskorset över fröken C.E. Wennerstjerna (A2 42). Man började också inhägna graven med gjutjärnsstaket som även de ofta var utformade i nygotik. Vid sidan om dessa gravvårdar fortsatte man att använda gravvårdar i klassicerande stil. Här kan nämnas den obeliskformade gravstenen över kaptenen B.J. Breitholtz (A2 56).

Industrialismens genombrott under senare delen av 1800-talet innebar att gravvårdar började tillverkas maskinellt. Detta medförde att gravvårdar ofta kom att väljas ur det omfattande katalogmaterial som stenindustrin tog fram. Gravvårdarna, som ofta tillverkades i granit eller diabas i ett stramt klassicerande formspråk, såg snart ut på samma sätt över hela landet. Detta medförde att de lokala traditionerna och materialvalen försvann successivt. Det finns "katalogstenar" på båda kyrkogårdarna. Ofta är de försedda med långa inskriptioner som exempelvis en gravvård över Jan och Anna-Kajsa Jansson (C1 132), vilka dog 1873 respektive 1895.

Gravplats B2 16–18. Här ligger Gustaf Frödings farfar, Jan Fröding, begravnen.

Runt sekelskiftet 1900

Från vänster: D 133-134, B2 357S och D 7-8.

Den industriella utvecklingen under senare delen av 1800-talet medförde att fler hade möjligheter att köpa en gravvård, och att de bemedlades gravstenar blev allt större och pampigare. Exempelvis blir stora bautastenar vanliga. Som ett exempel på bautastenar kan den på A.J. Brattströms familjegrav (D 133-134) nämnas. Även gravvårdar i svart diabas med rik schablondekor blir gängse vid sekelskiftet. De är dock inte lika vanliga på Västra kyrkogården som på många andra kyrkogårdar i stiftet. Ett exempel som också visar att allt fler nu hade råd att köpa en "katalogsten" är en liten schablondekorerad sten med inskriptionen Far-Mor (B2 357S). Likaså blev jugendinspirerade gravvårdar vanligt förekommande. På Västra kyrkogården är en sådan rest över stadskamrer A.G. Olsson och hans maka (D 7-8), vilka dog 1899 respektive 1901. På Västra kyrkogården finns även ett antal gravvårdar från sekelskiftet, vilka är utformade som avbrutna pelare. Dessa anses symbolisera det avbrutna livet och en av dem är rest över ingenjör Carl Sandberg som avled 1903 bara 32 år gammal (B1 313).

Gravplats B1 313.

1900 – 1900-talets mitt

Från vänster: A1 276, A2 244 och C2 100.

Som en reaktion mot sekelskiftets ideal uppstod efter en tid ett krav på reglering av gravvårdarnas utseende, främst beträffande höjd men också beträffande material och utformning. Kyrkogårdarna upplevdes som röriga och stenarna som alltför stora. De serietillverkade gravvårdarna fann man också vara gjorda utan känsla och hantverksskicklighet. Främst arkitekten Harald Wadsjö presenterade andra alternativ där inspiration hämtats från tidiga gravvårdar och där föresatsen även var att hitta tillbaka till en äldre hantverkstradition. Exempel på sådana gravvårdar är de över Olof F. Ljunggren med familj (A1 276) och fältjägaren Oskar Ehinger med familj (A2 244).

På 1930- och 40-talet började funktionalismen påverka gravkonsten mot det än mer avskalade. Från att ha varit smala och höga blir gravvårdarna också lägre och bredare (en typ som ibland omnämns som portföljstenar). Under mellankrigstiden förändrades med andra ord idealet till förmån för mer anspråkslöst utformade stenar och större enhetlighet. Exempel på detta kan ses på handlanden Carl Holmbergs familjegrav (C2 100).

1900-talets mitt – idag

I samband med att levnadsförhållandena blev bättre blev konformismen än mer tydlig, med ett enhetligt formspråk med ytterst små variationer. Fram till 1950-talet var stenens dekor som regel helt symmetrisk men därefter blir en asymmetrisk dekor allt vanligare, likaså var materialet fram till denna tid oftast mörkt grå granit och svart diabas. Från 1960-talet används fler stensorter och gravstenar i röd granit blir allt vanligare.

Från och med 1990-talet har den ökande individualiseringen i samhället gjort att gravvårdsutvecklingen gått mot en mer personlig utformning. Större ansträngningar görs nu för att manifesteras vem den gravsatte var i livet. Detta innebär att gravstensformer, symboler och inskriptioner nu åter är mer varierande. Nytt är också att utsmyckningen av gravarna inte längre består enbart av blommor och gravlykter. Exempelvis har änglar och stenar med text blivit vanligt förekommande tillägg.

Olika exempel på mer sentida gravvårdar på Västra kyrkogården.

Kulturhistoriskt värde

Det kulturhistoriska värdet är inte statiskt och vad som anses vara kulturhistoriskt värdefullt varierar med tiden. Det som i sin samtid anses vara fult eller ointressant kan senare upphöjas till kulturarv. Kulturhistoriskt värde består av flera samverkande delvärden. Dessa finns beskrivna i Axel Unnerbäcks bok *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse, vilken varit vägledande vid detta arbete*.

Kyrkogårdar och gravvårdar kan ge information om samhällets historia, både på lokal, regional och nationell nivå. De har då ett **samhällshistoriskt** och/eller ett **lokalhistoriskt värde**. Till exempel kan inskriptioner på gravvårdar berätta om vilka näringar som varit vanligt förekommande under olika tider, om specifika händelser eller om byar och gårdar som inte längre finns kvar. **Socialhistoriskt värde** gränsar ofta till samhällshistoriskt värde, men med fokus på människan i samhället. På kyrkogårdar speglas det sociala livet tydligt, då människor tidigare ofta begravdes på olika delar av kyrkogården beroende på klass och ekonomiska möjligheter att köpa en gravplats. Genom inskriptioner kan också män, kvinnor och barns status i samhället under olika perioder avläsas. **Personhistoriskt värde** kan tillskrivas gravvårdar över kända och intressanta personer.

Miljöskapande värde kan tillskrivas gravvårdar som i sig inte har ett högt kulturhistoriskt värde, men som genom sin placering eller som del i en grupp är viktiga för helhetsmiljön på kyrkogården. Även vegetation, murar, byggnader och andra inslag på en kyrkogård kan ha miljöskapande värde. Gravvårdar som är konstnärligt gestaltade kan tillskrivas **konstnärligt värde**.

Inskriptioner berättar mycket om bygden och människorna som levt där, liksom om näringslivet och samhällets utveckling i stort. Vad som står skrivet på en gravvård är ofta typiskt för den tid då den tillkom. På gravvårdar från 1600–1800-talet och genom nästan hela 1900-talet finns många antika och kristna **symboler**. Idag har dessa symboler till stor del ersatts av dekorer och symboler med personliga förtecken.

I övrigt bör gravvårdar som är **tillkomna före mitten av 1800-talet** bevaras, eftersom de är hantverksprodukter från tiden före den industriella serietillverkningen av gravvårdar, och eftersom få såpass gamla gravvårdar finns bevarade. Även gravvårdar tillkomna från mitten av 1800-talet till 1930-talet kan vara hantverksprodukter väl värda att bevara. Gravvårdar kan vara värda att bevara på grund av materialet som de är utförda i. Alla gravvårdar eller detaljer i **gjutjärn** bör bevaras, eftersom de berättar om en unik tillverkningsmetod och för att många gjutjärnsdetaljer redan har försvunnit. Likaså bör gravvårdar i **smidesjärn** bevaras. **Träkors** var länge vanligt förekommande på gravar. Få av dessa finns kvar på kyrkogårdarna på grund av materialets förgänglighet och de bör därför bevaras. Likaås bör gravvårdar i **lokala material** eller hantverk bevaras.

Tidstypiska gravvårdar kan även pekas ut som kulturhistoriskt värdefulla. Syftet med bevarande är då att visa på variationen i stil under olika tider. Dessa gravvårdar bidrar då till att visa på olika tidsskikt på kyrkogården. På exempelvis en utvidgning från 1940-talet kan det vara viktigt att bevara gravvårdar från den perioden, medan det i ett kvarter med många gravvårdar från förra sekelskiftet är viktigt att bevara just dessa.

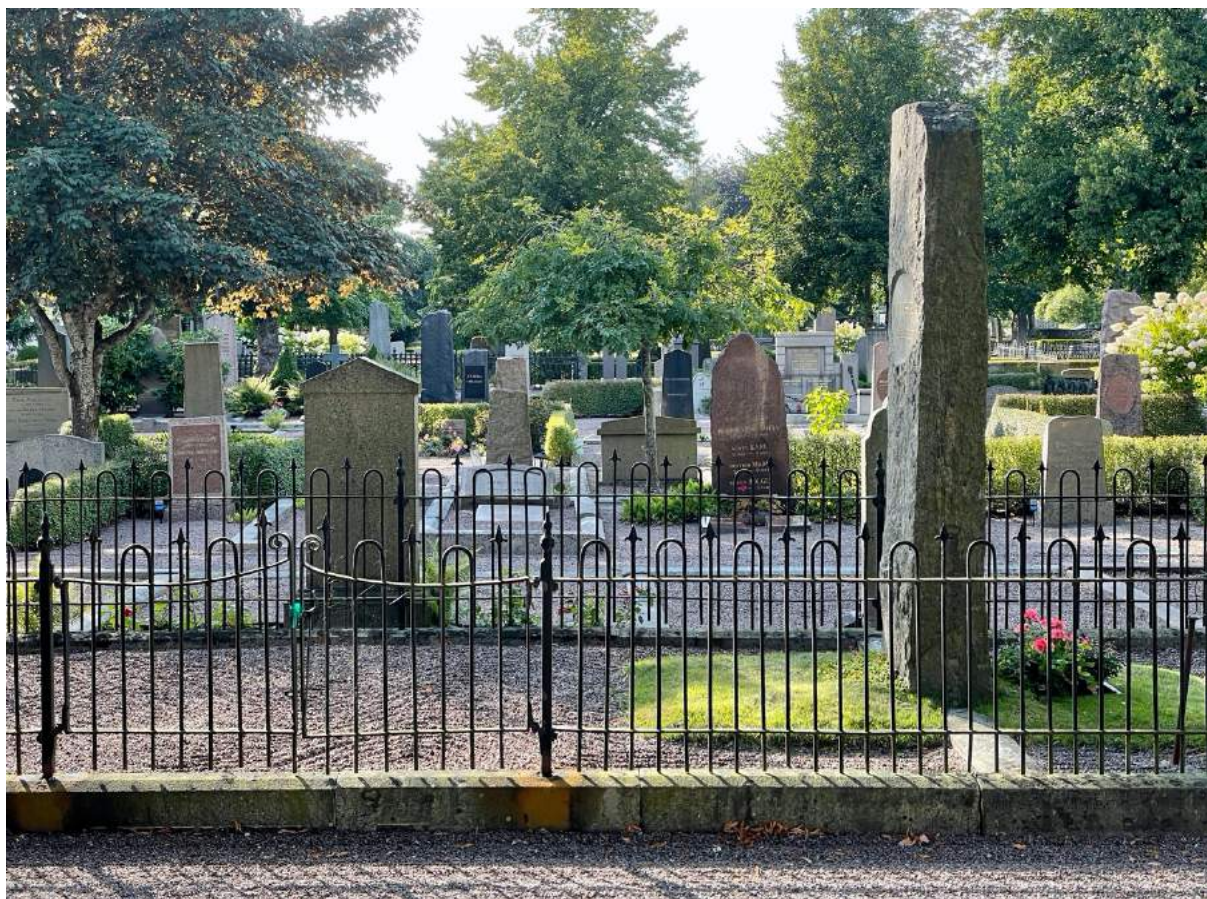
Urval av gravvårdar

Urvalet av gravvårdar som ska bevaras har baserats på ovan nämnda kulturhistoriska värden, riktlinjer i Centrala Gravvårdskommitténs *Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar* och diskussioner i referensgruppen.

De kulturhistoriskt värdefulla gravvårdarna har delats in i kategorierna "mycket värdefull" och "värdefull", enligt Centrala Gravvårdskommitténs *Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar*.

De gravvårdar som klassas som **mycket värdefulla** ska bevaras när gravrätten återlämnas. De ska sålunda inte återanvändas och så långt som möjligt bevaras på sin ursprungliga plats. De **värdefulla** gravvårdarna bör bevaras. Förändringar av värdefulla gravvårdar och återupplåtelse av gravplatsen kan ske, så länge det kulturhistoriska värdet inte minskar. Vid tveksamheter kring detta bör Länsstyrelsen kontaktas. Många av de värdefulla gravvårdarna ingår i ett sammanhang som ger dem miljöskapande värde och gör dem viktiga för kyrkogårdens eller ett kvarters karaktär.

Urvalet av gravvårdar har gjorts av Maud Forsberg, Antikvarietjänst och Mattias Libeck, Libeck antikvarie, i samråd med en referensgrupp bestående av Elna Forsberg, Tord Näslund och Karin Jardelid från kyrkogårdsförvaltningen samt tjänstemännen Charlotta Hagberg och Sandra Albertus. Förtroendevalda representanter i referensgruppen har varit Benny Ahremark Persson (Kyrkorådet), Karl-Gustav Strid (Domkyrkoförsamlingens församlingsråd), Lennart Andersson (Norrstrands församlingsråd).

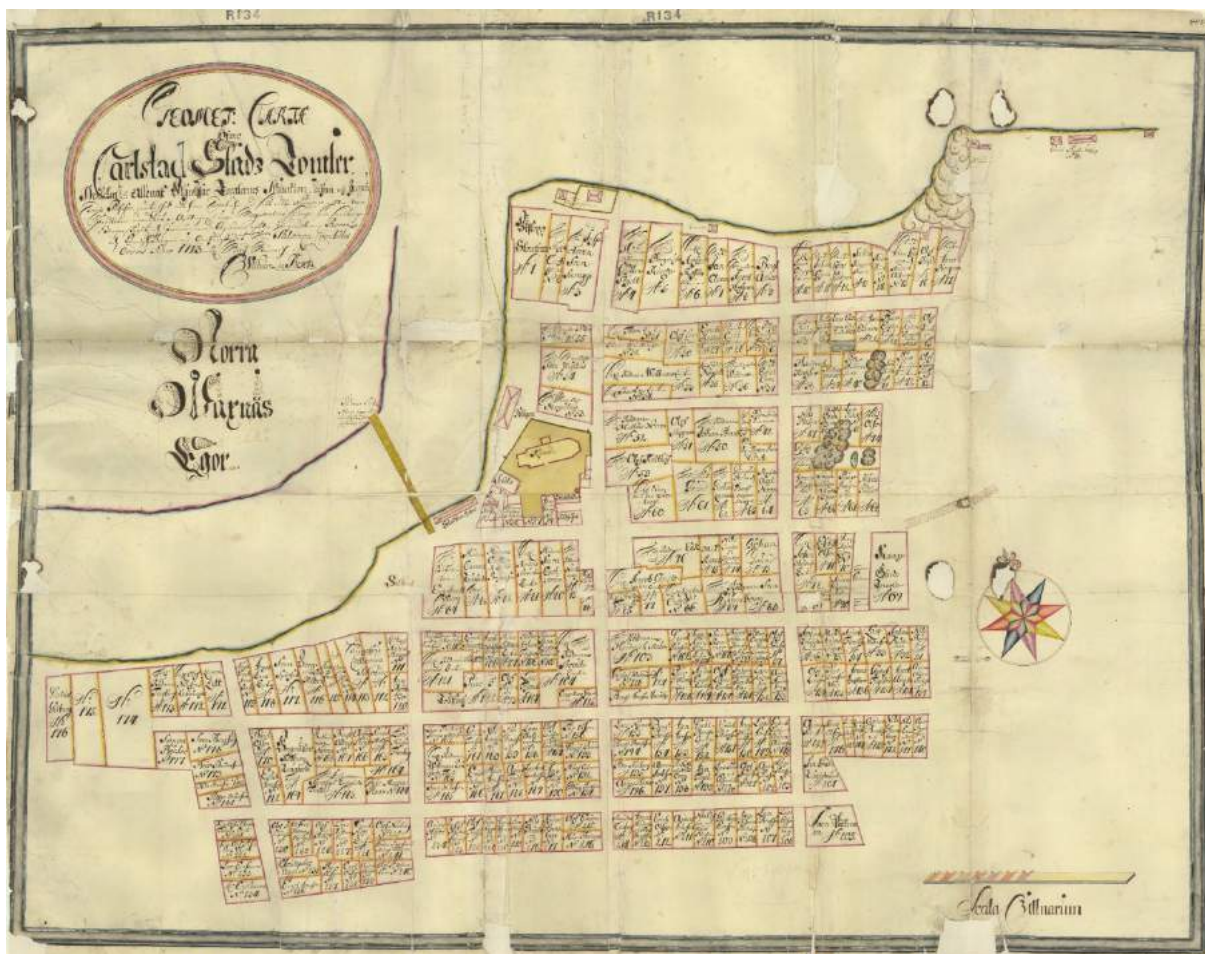

VÄSTRA KYRKOGRÅRDEN

Fastighetsbeteckning:	Karlstad Sundsta 2:5
Gravskick:	Kist- och urngravplatser, askgravlund och minneslund
Antal gravsättningar:	35 st/år de senaste 10 åren
Tillkomst:	1800/1804
Utvidgningar:	1830, 1853, 1872
Area:	22 033 m ²

År 1584 grundade hertig Karl, senare Karl IX, staden Karlstad, belägen vid Vänerns norra strand. Staden är uppbyggd på ett deltaområde bestående av älvfåror, öar och restsjöar. På den största ön, Tingvalla, utvecklades under medeltiden en handels- och tingsplats, omnämnd första gången 1290. Första uppgiften om en kyrka på Tingvallaön, Tingvalla kyrka, härrör från mitten av 1300-talet. Vid denna tid hörde kyrkan i Karlstad till Skara stift. År 1581 bildades det som nu är Karlstads stift, omfattande Värmland och delar av Västergötland. Huvudsätet låg i Mariestad och där var också den så kallade superintendenten placerad. 1647 ändrades stiftets gränser och superintendentsen flyttades till Karlstad som blev stiftsstad och stadens kyrka fick särställning som domkyrka. 1772 fick superintendenten titeln biskop.

Den ursprungliga församlingen, Tingvalla församling, delades i samband med att Karlstad grundades upp i två församlingar: Karlstads stadsförsamling och Karlstads landsförsamling, som tillsammans bildade ett pastorat. 1934 återförenades de båda församlingarna i Karlstads församling, sedermera Karlstads domkyrkoförsamling.

Karta från år 1713 över Karlstad med kyrkan vid den gamla kyrkplatsen invid västra älvgrenen. Lantmäteriet.

Den äldsta bevarade stadsplanekartan för Karlstad, upprättad 1646, visar några oregelbundna kvarter kring en kyrka vid Klarälvens västra älvgren, där Stadshotellet står i dag. På denna plats var kyrkan belägen fram till 1719 då den ödelades i samband med den omfattande stadsbrand som drabbade Karlstad detta år. När den nya kyrkan skulle uppföras valde man en ny placering på det så kallade Lagberget. Murningsarbetena påbörjades 1723 och sju år senare kunde kyrkan invigas. Domkyrkan är Karlstads äldsta kvarvarande byggnad.

Under andra hälften av 1900-talet uppfördes ett flertal så kallade distriktskyrkor i Karlstad. Den första var Norrstrandskyrkan, färdig 1959. Därefter följde Råtorpskyrkan (1966), Herrhagskyrkan (1972), Kroppkärrskyrkan (1973), Västerstrandskyrkan (1978), Kronoparkskyrkan (1980), Vikenkyrkan (1983) och Rudskyrkan (1993). Sedan 2014 ingår alla kyrkorna, med undantag för Herrhagskyrkan och Rudskyrkan vilka har upphört att fungera som kyrkor, i Karlstads pastorat. Pastoratet omfattar även Alsters kyrka, Nyeds kyrka, Älvsbacka kyrka, Väse kyrka och Östra Fågelviks kyrka.

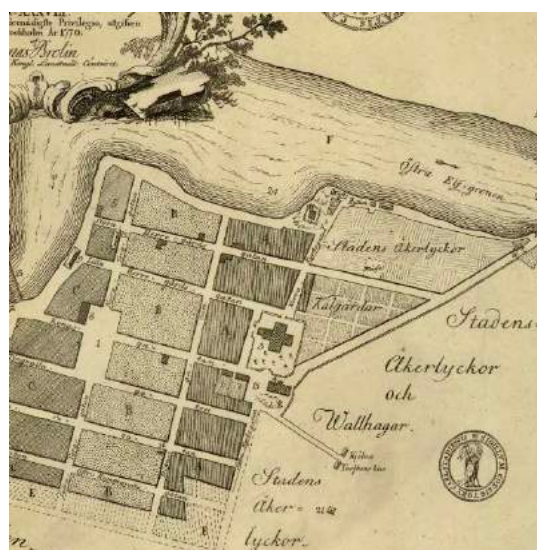
Inom Karlstads pastorat finns det i dag nio kyrkogårdar. Fyra av dessa är belägna i tätorten Karlstad: Västra och Östra kyrkogården, Ruds kyrkogård, även kallad Norra kyrkogården, samt Mosaiska kyrkogården. Gemensamt för kyrkogårdarna i Karlstad är att de inte ligger i anslutning till en kyrka såsom pastoratets övriga kyrkogårdar gör. Fram till 1800-talets början skedde emellertid gravsättningar även här intill kyrkan. I samband med att nuvarande domkyrkan färdigställdes 1730 anlades en kyrkogård runt den. Strax sydväst om kyrkobyggnaden finns en minnessten över dem som begravts här.

Minnessten över de människor som begravts på den gamla kyrkogården vid domkyrkan.

Innan kyrkogården vid domkyrkan togs i bruk låg stadens begravningsplats intill kyrkan vid den västra älvgrenen. Här var kyrkogården belägen under ca 400 år, trots att platsen med dess direkta närhet till älven egentligen var ganska olämplig för ändamålet. Vid flera tillfällen ska pålningsarbeten ha utförts runt kyrkogårdsområdet. Även sedan kyrkogården flyttats till domkyrkan ska den gamla begravningsplatsen ha använts en tid. Det visade sig att gravdjupet kring kyrkan på Lagberget var otillräckligt. Först omkring 1740 var kyrkogården helt färdig sedan dyrbara sprängningsarbeten företagits.

Det var i äldre tid vanligt att norra sidan av en kyrkogård inte användes för begravning. Norr förknippades med onda makter och det ansågs mindre hedersamt att begravas där. Så tycks även fallet ha varit vid domkyrkan. Mot slutet av 1700-talet visade sig begravningsplatsen vid domkyrkan vara otillräcklig varför Västra kyrkogården anlades intill Östra bronns norra landfäste. Liksom tidigare användes den gamla kyrkogården ytterligare en tid. Gravsättningen vid domkyrkan lär ha upphört helt först 1830. Under de sista åren ska gravsättning enbart ha förekommit i familjegravar. En avveckling av kyrkogården tycks ha inletts tämligen omedelbart därefter. Vid slutet av 1830-talet ska alla gravvårdar och gravar ha varit borttagna från den tidigare kyrkogården. Västra kyrkogården invigdes år 1800.

Kartan från 1770 visar gravar på södra sidan av kyrkogården vid domkyrkan. Lantmäteriet.

Utsnitt ur karta från 1793. Den röda cirkeln markerar var den nya begravningsplatsen senare kom att anläggas. Lantmäteriet.

Västra kyrkogårdens historik

Västra kyrkogården togs i bruk år **1800**. Kyrkogården var resultatet av mångåriga diskussioner kring den nya begravningsplatsens placering. Den tidigare kyrkogården intill domkyrkan var vid 1700-talets slut utnyttjad till bristningsgränsen och något utrymme för utvidgning fanns inte. På sockenstämman i maj 1796 påtalades behovet av en ny begravningsplats och snart därefter framlades ett förslag om att förvärva en bit åkermark intill Östra brons norra ände. Läget och markförhållandena gjorde platsen lämplig för ändamålet.

Marken hörde till perukmakare Gagner som var villig att avstå den mot skälig ersättning. Förslaget om en placering på norra sidan om östra älvgrenen kom emellertid snart att möta motstånd varför förverkligandet av planerna dröjde. Under de följande åren diskuterades alternativa placeringar på närmare avstånd från kyrkan men dessa föll efter hand bort. Redan på sockenstämman 1796 hade det beslutats att den nya begravningsplatsen skulle anläggas avsides från kyrkan. Såväl Karlstads stadsförsamling som Karlstads landsförsamling bidrog till att bekosta inköp av mark och iordningsställande av kyrkogården.

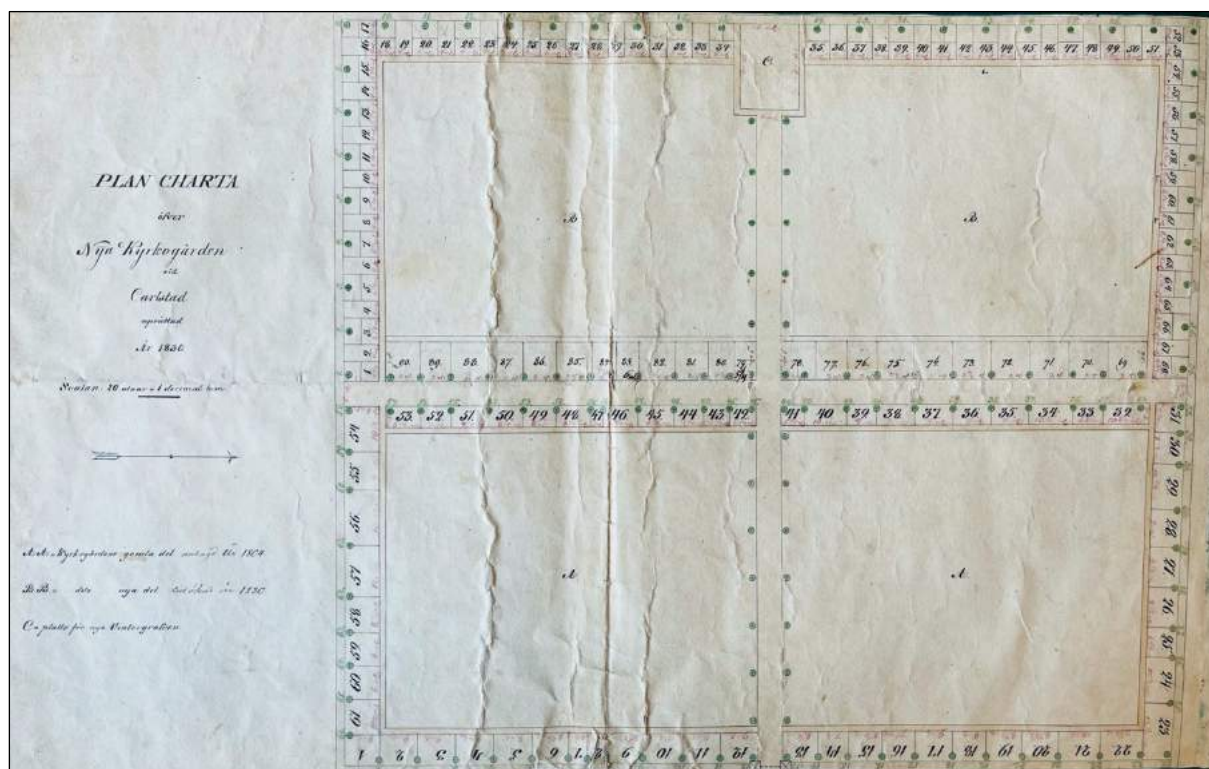
Den nya kyrkogårdens placering i stadens utkant följde tidens ideal. Under 1700-talet höjdes många kritiska röster mot de centralt, och intill kyrkorna belägna kyrkogårdarna som sågs som problematiska både ur hygienisk synvinkel och av utrymmesskäl. Den allmänna rekommendationen var att kyrkogårdarna skulle anläggas en bit bort från kyrkorna, utanför tätbebyggelse. Invigningen av den nya begravningsplatsen ska ha ägt rum i maj år 1800 med vice prosten Jan Branzell som invigningsförrättare. Det finns dock uppgifter om att kyrkogården togs i bruk först 1804. Det senare är det årtal som förekommer på äldre planer över kyrkogården.

Kyrkogårdens äldsta del ligger utmed Nygatan och motsvarar kvarteren A1 och A2. I samband med att den nya kyrkogårdens placering fastslogs beslutades också att en kyrkogårdsmur i sten skulle uppföras inom de närmaste sex åren. Fram till att muren

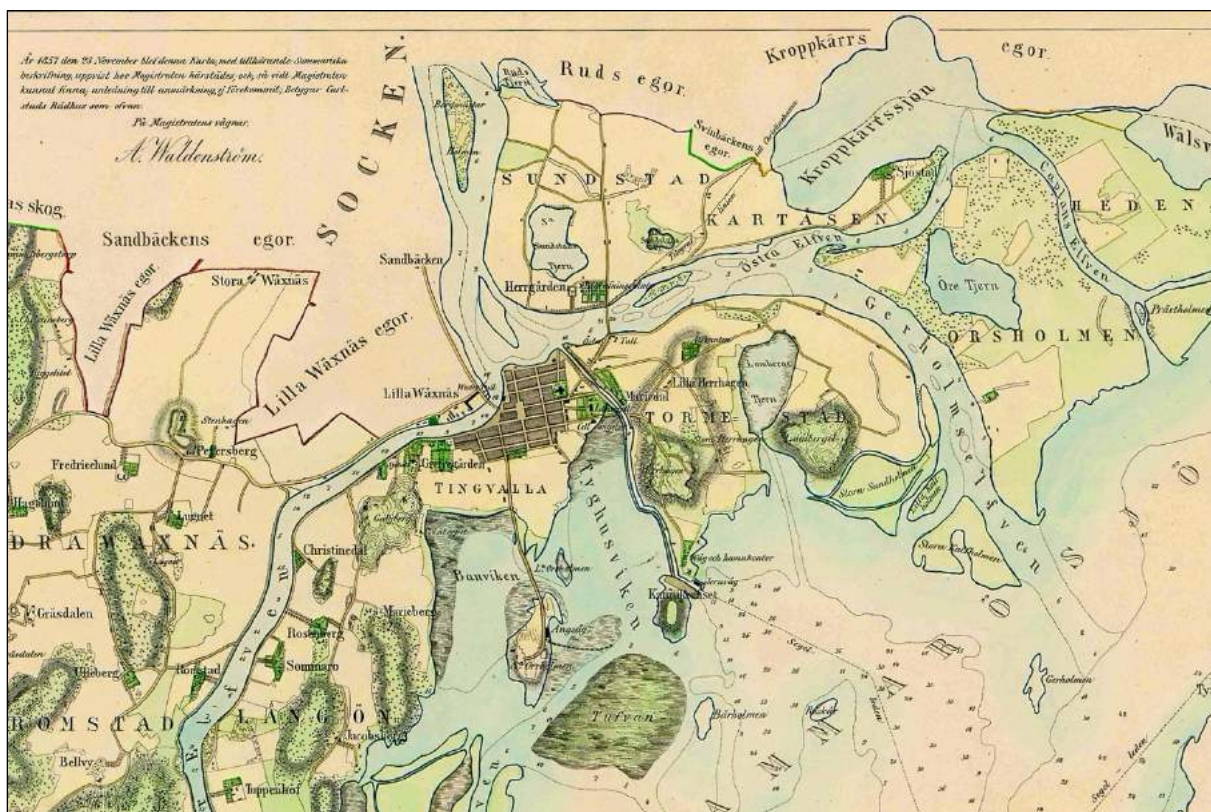
färdigställdes var kyrkogården inhägnad med en gärdesgård. 1806 hade muren ännu inte påbörjats. De rådde oenighet om en kostsam mur av sten var nödvändig. Murningsarbetena kom emellertid snart i gång och på hösten 1808 var muren färdig. Enligt beslut skulle muren vara ca 90 cm bred i botten, ca 60 cm bred på krönet och ca 1,5 meter hög. Ovensidan skulle beläggas med torv. Under de första åren hade porten varit placerad i mitten av östra långsidan. I samband med bygget av muren uttrycktes önskemål om att flytta porten till hörnet närmast Östra bron. Om så blev fallet är dock okänt.

År 1828 beslutades att en vintergrav skulle uppföras på kyrkogården. Gravsättningar utfördes vid denna tid inte vintertid; man väntade med begravningen till våren när tjälen gått ur marken. I väntan på begravning förvarades de döda i vintergraven. Fram till att den nya vintergraven stod färdig hade de döda förvarats i vintergravar belägna vid domkyrkan. Vid samma tid togs beslut om en utvidgning av kyrkogården. Utvidgningen skedde lämpligen västerut. Marken väster om A-kvarteren ägdes av garvaren och rådmannen Salomon Holm. Holm var villig att avyttra ett område lika stort som den befintliga kyrkogården och snart var affären genomförd.

1830 togs de så kallade B-kvarteren, B1 och B2, i bruk med både allmänna fält och enskilda gravplatser. Den formella invigningen skedde emellertid först åtta år senare då vintergraven "Meta" stod klar. Invigningsförrättare var biskop Agardh. Till den förlängda kyrkogårdsmuren hämtades sten från den gamla kyrkogården vid domkyrkan. Utöver vintergraven och det utökade markområdet skedde en rad andra förändringar vid denna tid. Nu bestämdes att porten åter skulle placeras mitt på östra muren. Från porten över till västra långsidan och platsen för vintergraven anlades en sex meter bred allé. Det anlades även en allé i nordsydlig riktning i mitten av kyrkogården. Vidare upprättades en detaljerad plan för hela kyrkogården som angav antalet gravar och deras storlekar. Nu fastställdes också avgifterna för de olika gravplatserna. På B-området kunde en ny gravplats förvärfvas. De första enskilda gravarna avyttrades på hösten 1830. Ett trettiotal gravplatser ska ha upplåtits redan detta år, vilket sannolikt hänger ihop med att en avveckling av kyrkogården vid domkyrkan hade påbörjats. Även tidigare, inom A-området, hade enskilda gravar upplåtits men ej försålts.

Plankarta över Västra kyrkogården upprättad år 1830 i samband med att B-kvarteren tillkom. Kartan visar de anlagda alléerna och vintergravens tänkta placering i bildens överkant (väster). Värmlandsarkiv.

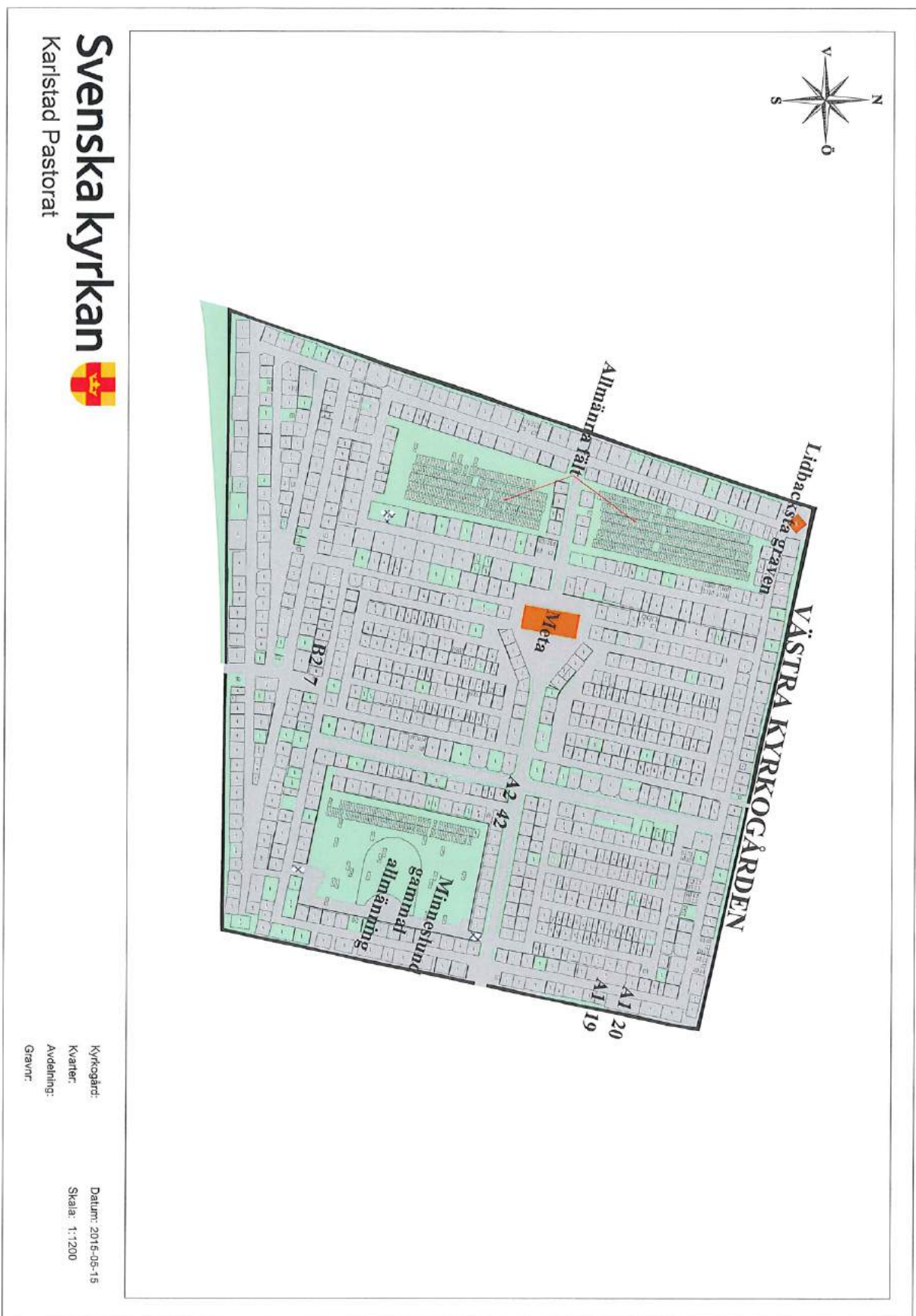
Utsnitt ur karta över Karlstad från 1857. Lantmäteriet.

I slutet av 1840-talet inleddes arbetet med nästa utvidgning. Nu förvärvades ytterligare mark som tillhört den vid det laget framlidne Salomon Holm. Det var fråga om mark belägen väster om och söder om kyrkogården (C- och D-kvarteren). I väster skulle kyrkogården nu komma att angränsa mot landeriet Herrgårdens egendom och i söder mot den landsväg som gick utmed älvsstranden. På grund av att dödsboet var indragen i en rättstvist blev affären helt klar först 1852. Året därpå, **1853**, bröt en koleraepidemi ut landet, vilket kom att skynda på arbetet med det nya C-området. De nya kvarteren delades liksom de äldre in i allmänna fält och enskilda gravplatser. Invigning kunde ske i augusti samma år. Invigningsförrättare var även denna gång biskop Agardh. 69 dödsfall i Karlstad kan härledas till koleraepidemin nämnda 1853. Tretton år senare drabbades Karlstad på nytt. Denna gång avled över 300 personer.

Drygt tjugo år efter att C-områdets invigning fick Västra kyrkogården den utbredning den har idag, i samband med att D-området togs i bruk. Den första graven såldes i oktober **1872**. Till skillnad från de övriga områdena inom Västra kyrkogården har D-området aldrig haft några allmänna gravar, hela området har nyttjats för enskilda gravar.

Efter tillkomsten av D-området fanns inga fler ytor att tillgå och när behovet av ytterligare utbyggnad uppstod tittade man på ett flertal olika lokaliseringalternativ. Valet föll till slut på en tomt direkt öster om den befintliga kyrkogården. **1895** skedde invigningen av den Nya kyrkogården, idag kallad Östra kyrkogården. Västra kyrkogården kom därefter att kallas Gamla kyrkogården.

De största förändringarna som skett sedan 1872 rör de allmänna fälten, vilka delvis tagits i anspråk för enskilda gravar. Bruket med allmänna, kostnadsfria gravplatser upphörde i Sverige 1964. **2001** togs beslut om att de gamla allmänningarna i kvarteren A2, C1 och C2 ska bevaras. På det allmänna fältet inom kvarteret A2 anlades **1997** en minneslund. År **2020** anlades en askgravlund på platsen för en återlämnad större gravplats i kvarteret A1.

Karta över Västra kyrkogården.

Västra kyrkogården idag

Västra begravningsplatsen består av sju kvarter och är anlagd på plan mark. Den har en relativt homogen karaktär med stämningsskapande vegetation och ett stort antal monumentala gravanordningar från tiden runt sekelskiftet 1900 som betydande komponenter. I vissa kvarter finns tydliga häckstrukturer. Gravkullar förekommer på en del gravar, varav många är täckta av sedum.

Efter de utvidgningar som gjordes 1853 och 1872 har kyrkogården formen av en fyrhörning och omges av en kallmurad stenmur med huvudingång från Nygatan i öster. Längs begravningsplatsens norra, östra och södra sidan finns en trädkrans och fram till Metakapellet löper en allé, vilken fortsätter väster ut från kapellets baksida. En allé finns också längs den gång som löper i nordsydlig riktning och som delar område A från B. På kyrkogården finns också en mängd solitära träd och buskar.

Förutom de bevarade ursprungliga huvudingångarna finns grusade gångar inne i kvarteren. Gångsystemet är strukturerat och följer ett tydligt symmetriskt mönster i kvarter A1, B1 och B2. I kvarter A2, C1 och C2 finns allmänlinjer i öppna gräsytor utan gångar.

Generellt sett är de flesta gravar grusbelagda och många av dem är även försedda med stenram. Endast några enstaka gravar är belagda med gräs eller stenplattor.

Kvarter A1

A1 är ett kvadratisk kvarter som är beläget i kyrkogårdens nordöstra hörn och som i norr angränsar mot flerbostadshusen längs Tysta gatan och i öster mot Nygatan. Kvarteret omgärdas i dessa väderstreck av en stenmur. I väster och söder finns de angränsande kvarteren B1 respektive A2. Dessa åtskiljs från A1 genom kyrkogårdens huvudingångar, vilka är kantade av träd som bildar allé.

Breda grusade gångar som löper i utkanten av kvarteret kantas i norr och öster av gravar. Därutöver finns tre grusgångar utlagda i nordsydlig riktning och två i östvästlig.

De flesta gravar är grusbelagda och avgränsas av stenram eller häck med så kallade häckben. Gravplatser med järnstaket förekommer, likaså gräs- och stenbelagda gravar.

I kvarteret finns ett antal solitära träd och på någon gravplats finns högvuxna tuor.

Kvarteret är ett av begravningsplatsens äldsta och ingick i den del som invigdes redan år 1800. Detta tydliggörs av att några av de äldsta gravvårdarna finns längst stenmuren i öster. I övrigt dominerar de högresta stenarna intrycket av kvarteret, men mindre gravvårdar förekommer också. Gravvårdarna är av varierande ålder, utformning, storlek och material.

Kvarter A2

A2 är ett kvadratisk kvarter som i öster angränsar till Nygatan. I söder ligger kvarter D i direkt anslutning. Kvarteret avgränsas mot öster av stenmuren. I väster och norr finns de angränsande kvarteren B2 respektive A1. Dessa åtskiljs från A2 genom kyrkogårdens huvudingångar, vilka är kantade av träd som bildar allé. I kvarteret finns också många stora solitära träd och buskar som gör det till ett av de lummigaste områdena på kyrkogården. I mitten av kvarteret finns en allmänlinje och här också minneslunden placerad.

Allmänlinjen är från tiden mellan 1898–1911, och kvarteret ska också ha använts som barngravfält. De små gravvårdar är av granit eller diabas och står glest placerade i en öppen grönyta. Delar av grönytan tas också i anspråk av minneslundens jordningsyta. Området omges av en ligusterhäck.

Breda grusade gångar inramar kvarteret. De i söder och öster omges på båda sidor av gravar. En grusad gång i nordsydlig riktning finns också väster om allmänningen.

De flesta familjegravar är grusbelagda och avgränsas av stenram eller häck med så kallade häckben. Gravplatser med järnstaket förekommer, likaså gräsbelagda gravar.

Kvarteret är ett av begravningsplatsens äldsta och ingick i den del som invigdes redan år 1800. Detta tydliggörs av att några av de äldsta gravvårdarna finns längst muren i öster. Familjegravarna är försedda med gravvårdar av varierande ålder, material och storlek, men som i andra kvarter dominerar de högresta stenarna intrycket av kvarterets familjegravar.

Kvarter B1

B1 ligger på den del av kyrkogården som anlades 1830. Kvarteret är kvadratisk och beläget nordost om Metakapellet. Hörnet mot kapellet är avfasat till förmån för en grusad öppen plats framför kapellet. I norr finns stenmuren och bakom den flerbostadshusen längs Tysta gatan. I öster och söder finns de angränsande kvarteren A1 respektive B2. Dessa åtskiljs från B1 genom kyrkogårdens huvudgångar, vilka är kantade av träd som bildar allé. I väster ligger kvarteret i direkt anslutning till kvarter C1.

Breda grusade gångar inramar kvarteret. De i norr och öster omges på båda sidor av gravar. Därutöver finns fem grusgångar utlagda i nordsydlig riktning och två i östvästlig.

I kvarteret finns ett antal solitära träd och på någon gravplats har sorgträd planterats, medan andra är försedda med högvuxna tujor eller buskar.

De flesta gravar är grusbelagda, och gravar med stenramar och staket förekommer. Mest utmärkande är dock det välutvecklade häcksystemet med så kallade häckben som ger en särskild prägel åt kvarteret.

Gravvårdarna varierar i ålder, utformning, storlek och material, men i jämförelse med kvarter A1 finns här förhållandevis många låga rektangulära gravstenar, så kallade portföljstenar.

Kvarter B2

B2 ligger på den del av kyrkogården som anlades 1830. Det kvadratiske kvarteret är beläget sydost om Metakapellet. Hörnet mot kapellet är avfaset till förmån för en grusad öppen plats framför kapellet. I norr och öster finns de angränsande kvarteren B1 respektive A2. Dessa åtskiljs från B2 genom kyrkogårdens huvudgångar, vilka är kantade av träd som bildar allé. I väster och söder ligger kvarteret i direkt anslutning till kvarteren C2 respektive D.

Breda grusade gångar inramar kvarteret. De i söder och väster omges på båda sidor av gravar. Därutöver finns tre grusgångar utlagda i nordsydlig riktning och två i östvästlig.

I kvarteret finns några solitära träd och på ett antal gravplatser har sorgträd eller buskväxter planterats.

De flesta gravar är grusbelagda och avgränsas av stenram eller häck med så kallade häckben. Gravplatser med järnstaket förekommer, likaså några gräsbelagda gravar.

De högresta stenarna dominerar intrycket av kvarteret, men mindre gravvårdar och låga rektangulära, så kallade portföljstenar förekommer också. Gravvårdarna är av varierande ålder, utformning, storlek och material.

Kvarter C1

C1 ligger på den del av kyrkogården som anlades 1853. Kvarteret är beläget i kyrkogårdens nordvästra hörn och har en rektangulär form som avsmalnar något mot norr där stenmuren avgränsar mot flerbostadshusen längs Tysta gatan. Även i väster finns stenmuren samt det bakomliggande villaområdet. I öster ligger kvarter B1 i direkt anslutning. I söder finns det angränsande kvarteret C2 som åtskiljs från C1 genom huvudgången bakom Metakapellet.

I kvarteret finns också ett flertal stora solitära träd och buskar som gör det till ett av de lummigaste områdena på kyrkogården.

I mitten av kvarteret finns en allmänlinje från tiden mellan 1917–1918. Allmänlinjens små gravvårdar står glest placerade i en öppen grönyta. Gravvårdarna består av stenar i granit eller diabas men vitmålade träkors förekommer också.

Breda grusade gångar inramar kvarteret. De i norr, väster och öster omges på båda sidor av familjegravar. En grusad gång i nordsydlig riktning finns också öster om allmänningen.

Längs gångarna är familjegravar placerade, varav de flesta är grusbelagda och avgränsas av stenram eller häck med så kallade häckben. Gravplatser med järnstaket förekommer, likaså gräsbelagda gravar.

Familjegravarna är försedda med gravvårdar av varierande ålder, utformning, storlek och material, men som i andra kvarter dominerar de högresta stenarna intrycket av kvarterets familjegravar.

En särskild karaktär åt kvarteret ger det Lidbackska gravkoret som är placerad i kvarterets nordvästra hörn.

Kvarter C2

C2 ligger på den del av kyrkogården som anlades 1853. Kvarteret är beläget längst i väster mellan kvarter C1 och D, och har en rektangulär form som avsmalnar något mot norr och kvarter C1. Kvarteren C2 och C1 åtskiljs av huvudgången bakom Metakapellet. Kvarter D ligger i direkt anslutning i söder. I väster finns stenmuren och bakomliggande parkområde. I öster ligger kvarter B2 i direkt anslutning. I kvarteret finns också många stora solitära träd och buskar.

I mitten av kvarteret finns en allmänlinje från tiden mellan 1919–1920. De små gravvårdarna står glest placerade i en öppen grönyta. Gravvårdarna består av stenar i granit eller diabas men vitmålade träkors förekommer också.

Breda grusade gångar inramar kvarteret. De i söder, väster och öster omges på båda sidor av familjegravar. En grusad gång i nordsydlig riktning finns också öster om allmänningen.

Längs gångarna är familjegravar placerade, varav de flesta är grusbelagda och avgränsas av stenram eller häck med så kallade häckben. Gravplatser med järnstaket förekommer, likaså gräsbelagda gravar.

Familjegravarna är försedda med gravvårdar av varierande ålder, utformning, storlek och material, men som i andra kvarter dominerar de högresta stenarna intrycket av kvarterets familjegravar.

Kvarter D

D ligger längs södra stenmuren och motsvarar det område som anlades 1872. Kvarteret är kilformat och avslutas i en spets mot öster. Där finns stenmuren mot Nygatan. I söder finns stenmuren och gångstråket längs älven. Stenmuren finns även i väster och gränsar då mot ett parkområde som man når genom en öppning i sydvästra hörnet.

I kvarteret finns ett flertal stora träd och buskar som gör det till ett av kyrkogårdens lummigaste områden.

I väster finns fyra grusgångar som i mitten av kvarteret går över i tre och därefter två, för att i östra delen gå ihop till en enda.

Gravarna är placerade längs gångarna, och de flesta är grusbelagda och avgränsas av stenram. Gravplatser med järnstaket förekommer, likaså gräsbelagda gravar och gravar som omges av häck med så kallade häckben.

Familjegravarna är försedda med gravvårdar av varierande ålder, utformning, storlek och material, men som i andra kvarter dominerar de högresta stenarna intrycket av kvarterets familjegravar.

Minneslunden

Minneslunden godkändes för jordning i juni 1997 och ligger i kvarter A2 på den allra äldsta delen av kyrkogården.

Här har en plats grusats upp runt en stor hängbjörk, runt vilken vas- och ljushållare placerats. Fyra-fem meter rakt väster om björken har en gammal gravvård i form av en stubbe försetts med en plakett som berättar om kvarteret och minneslunden. Även framför denna har en vas- och ljushållare placerats.

Två soffor står placerade längs den rabatt som löper i nordsydlig riktning strax bakom björken.

Jordningsytan är markerad med en bågformad plattgång i allmänningen väster om den grusade platsen.

Askgravgravlunden

Askgravlunden anlades år 2020 och är belägen i kvarter A1. Den har inrättats på en befintlig gravplats som återanvänts. Ytan är grusbelagd och tre högresta stenar för namnplattor har satts upp. Mellan stenarna finns vas- och ljushållare.

Inskriptioner och titlar

På Västra kyrkogården finns det gott om intressanta titlar och inskriptioner. Många av titlarna återspeglar stadens invånare och Karlstads funktion som residens-, stifts-, militär-, sjöfarts-, industri-, handels- och skolstad. Titlarna ger besökaren möjlighet att skapa sig en bild av samhället och samhällsutvecklingen.

På landsbygden, där jord- och skogsbruk varit bärande näringar, är titeln "hemmansägare" vanligt förekommande. Så är inte fallet här. Vanligt på landsbygden är också inskriptioner som berättar om geografisk hemvist. Endast ett fåtal sådana förekommer på Västra kyrkogården. På en av gravstenarna på gravplatsen A1 241 kan man läsa: "N.M. JOH. ANDERSSON FRÅN FINTATORPS FAMILJEGRAF". Gården Fintatorp är belägen på Skutberget. Av inskriptionerna på B2 27 kan man förstå att en av de gravsatta både var hemmansägare och bosatt vid Dingelsundet. Andra gårdsnamn som finns representerade på kyrkogården är Jakobsberg och Knappstad. Tillsammans återspeglar de kyrkogårdens koppling till det som tidigare var Karlstads landsförsamling.

Några av kyrkogårdens mer intressanta inskriptioner återfinns på en av de äldsta gravvårdarna, den över handelsmannen Magnus Dimberg (1750–1808) och hans hustru Maria (1750–1819). Utöver namn, titel, födelseår och dödsår, har man också låtit beskriva hur de gravsatta var som personer och hur saknade de är. Om Magnus kan man läsa: "Han var en god maka_huld fader hjälpsam och redlig medborgare ömt saknad af anhörige och wänner wälsignelse hvilar öfver hans stoft" Om Maria står det: "Sann gudsfrugtan_ägta wälgörande huldaste ömhet mot maka och barn wärdig ståndagtighet i lidandet gjorde hennes lefnad utmärkt. Hos barn och barnbarn som ömast kända förlusten lefver hon i evig wälsignelse."

Gravsten i C-kvarteret med texterna "Frid öfver edra stoft" och "Tack för allt på denna jorden".

Vid kvinnornas namn förekommer i regel endast inskriptioner som hustrun, dottern, änkan, fröken, något som var vanligt långt in på 1900-talet. I några fall återspeglas mannens yrke i beteckningen: captenskan och prostinnan. På kyrkogården finns dock även exempel på kvinnliga yrkestitlar såsom slöjdlärarynnan och folkskollärarynnan. På ett flertal gravvårdar påträffas titeln trotjänarynnan, vilket syftar på en kvinna som under lång tid arbetat i samma hushåll. En ömmande variant på hustru, fru och maka är titeln "hans livsledsagerska".

På många gravvårdar förekommer också bibel- och psalmhänvisningar liksom texter likt "Tack för allt på denna jorden", "Kristus säger jag är uppståndelsen och lifvet" eller "Jordens oro viker för den frid som varar". På ett flertal gravvårdar framgår det också vilka som låtit resa stenen. Några exempel är: "Manhem reste vården", "Vänner reste vården" och "Stenen restes af tacksamma barn".

Av Ludvig Borgströms gravsten förstår man att han var en mångsysslare.

Grönt kulturarv på Västra kyrkogården

Att gå omkring på en kyrkogård kan vara en i det närmaste meditativ upplevelse och till den bidrar inte minst grönskan. Västra kyrkogårdens vegetation är mycket varierad och det är kyrkogårdsförvaltningens mål att upprätthålla mångfalden av olika arter av blommor, buskar, häckar och träd.³ Nedan följer därför en sammanställning av de växter som kan räknas till det gröna kulturarvet och som om möjligt bör bevaras. Se vidare under rubriken "Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrkogården".

Träd

Runt kyrkogården finns en trädkrans bestående av skogslönn, silverlönn, skogsalm och skogslind. Alléerna som löper i öst-västlig och nord-sydlig riktning längs huvudgångarna består av glanslindar. De planterades på 1980-talet och ersatte då park- och skogslindar. Vid Metakapellet finns gamla blågranar, som troligen är planterade på 1950-talet. Stora granar har också funnits i allmänkvarteren, varav endast en finns kvar idag. På kyrkogården finns också ett antal solitära träd som tysklönn, hästkastanj, skogsek, cembratall****, flikbjörk, ask, prydnadsapel, parklind⁴, paraplyalm⁵, blågran, serbisk gran, hemlockgran****, hängblodbok och cypress⁶. Det finns även så kallade sorgträd på flera gravplatser. Beståndet består av hängask⁷, hängalm⁸ och hängapel. På flera gravplatser har också olika granar, idegran, tujor och cypresser planterats, vilka i flera fall har växt sig mycket stora och på så sätt "tagit över" gravplatsen. De bidrar dock i många fall till kyrkogårdens karaktär. För att säkerställa vården av trädbeståndet har en särskild trädvårdsplan tagits fram för kyrkogården.

Förklaringar

Asterisker ger uppgifter om växtens förekomst och historia i Sverige. Uppgifterna är hämtade från SLU Artdatabanken:

*Svensk förekomst: Bofast och reproducerande, Svensk invandringshistoria: Spontan

**Svensk förekomst: Bofast och reproducerande, Svensk invandringshistoria: Aktivt införd efter år 1800

***Svensk förekomst: Bofast och reproducerande, Svensk invandringshistoria: Aktivt införd och naturaliserad före år 1800

****Svensk förekomst: Tillfällig förekomst (alt. kvarstående), Svensk invandringshistoria: Aktivt införd efter år 1800

*****Svensk förekomst: Osäkert om påträffad, Svensk invandringshistoria: Aktivt införd efter år 1800 (inga noterade exemplar)
I fotnoter anges övrig historik om omnämnd växt.

³ Inom ramen för denna bevarandeplan ryms inte en djupare studie av den biologiska mångfalden och förekomsten av hotade arter och de ekosystem i vilka de ingår.

⁴ Parklind fanns i Uppland redan på 1630-talet.

⁵ Uppstod som en fröplanta i en plantskola i Skottland 1816.

⁶ Cypress från tidigt 1940-tal, hämtad av sjöman och planterad som "gravvård" på hans moders grav, kv. C1a.

⁷ Alla hängaskar härstammar troligen från ett träd funnet i Cambridgeshire, England, i mitten av 1700-talet.

⁸ Uppstod som en fröplanta i Skottland under 1800-talets första hälft.

Häckar

Häcksystemet på kyrkogården består av rygghäckar med häckben av måbär. De förstnämnda hålls 90 cm höga och de sistnämnda 50–60 cm. Runt fältet i kvarter A2 är planterat liguster som formklipps med en sluthöjd på 90 cm.

Övrigt växtmaterial

I Sverige har det funnits organiserad handel med plantskoleväxter 200 år. Exempelvis började Experimentalfältets plantskola i Stockholm odla och sälja plantskoleväxter på 1810-talet. En omfattande växtkatalog finns från 1836. Man kan dock utgå från att många av de plantor som användes förr grävdes upp i naturen eller exempelvis på den egna gården eller torpet. Att hämta plantorna lokalt ger en försäkras om att växterna tål lokala klimatförhållanden och många gamla "torpväxter" finns därför fortfarande kvar på våra kyrkogårdar. På Västra kyrkogården har troligen ormbunksväxter, blåsippor och liljekonvaljer hämtats från naturen, medan exempelvis funkia, akleja, plymspirea och bergenia kan räknas till så kallade gårds- eller torpväxter.

På många platser finns lokala traditioner när det gäller arrangemang av växter på gravplatser. Ett intressant exempel på Västra kyrkogården är de så kallade sedumkullarna som består av en lätt förhöjd jordbädd överväxt med sedumväxter. Gravkullar av denna typ förekommer relativt ofta förr, men är numera ovanliga. Troligen var de som fanns i denna landsända oftast täckta av gräs eller möjligen av sommarblommor eller vintergröna. Gravkullar täckta av sedum tycks vara unikt för Västra och Östra kyrkogården.

Övriga växter av kulturhistoriskt värde:

Ormbunksväxter⁹

- Träjon*
- Strutbräken*

Perenner

- Liljekonvaljer*
- Funkia****¹⁰
- Nejlikor¹¹ (bergnejlika och fjädernejlika)
- Sedum (växer på samtliga murar)
- Höstastrar**¹²
- Astilbe****¹³
- Akleja***¹⁴
- Blåsippa*
- Pion****¹⁵
- Plymspirea**

Vedartade buskar

- Klättervildvin**** (växer på muren mot Nygatan)
- Syrenhortensia/Vipphortensia**¹⁶
- Rosväxter
- Bergenia****¹⁷
- Rododendron
- Syren** (lila och vit)
- Alpros (revalpros och tuvalpros)
- Bredbladig kalmia¹⁸

Barrväxter

- Klottuja
- Tuja**** (ev. jättetuja)

⁹ Gamla växter som placerats på gravplatser varifrån vissa har spridit sig även till allmänna ytor.

¹⁰ Funkia/Hosta kom till Europa från Asien på 1780-talet, och har belagt sålts i Sverige från 1884.

¹¹ Nejlikor har odlats i Europa sedan 1500-talet. 1685 odlades femton olika former av borstnejlika i botaniska trädgården i Uppsala.

¹² I Sverige kom de första sorterna i handel i början av 1900-talet.

¹³ Olika astilbe infördes till Sverige på 1920-40-talet.

¹⁴ Ranunkelväxt som troligen fördes hit under medeltiden.

¹⁵ Har funnits att köpa i Sverige från 1850-talet.

¹⁶ Har troligen funnits i Sverige sedan sekelskiftet 1900.

¹⁷ Hjärtbergenia är en gammal gårdsväxt som belagt fanns i Uppland på 1920-talet.

¹⁸ I svensk handel från 1870-talet.

Byggnader på västra kyrkogården

Metakapellet

Meta byggdes och invigdes 1838.

Byggnadens norra del användes först som vilorum för slkten Lidbacks kistor, medan den södra delen fungerade som vintergrav/bårhus. Redan 1854 visade Meta tecken på förfall och renoverades därför grundligt 1857. År 1885 var byggnaden på nytt i ett så dåligt skick att man var rädd att den skulle rasa ihop. När byggnaden väl renoverades flyttades de Lidbackska kvarlevorna till gravkoret i nordvästra hörnet av kyrkogården, och hela Meta fick bli gravkapell. Ombyggnationen stod klar 1901. Det öppna valvet mellan den norra och södra delen hade då igenmurats och utrustats med en dubbeldörr. Innertaket hade försetts med en stjärnhimmel och väggarna med dekorationsmåleri. Från Gusums bruk hade en större och två mindre ljuskronor köpts in och från konstglasmästaren Reinhold Callmander i Göteborg hade målade fönsterglas inskaffats.

I kapellet förrättades jordfästningar under flera decennier, men efter att krematoriekapellet på Norra kyrkogården invigts kom Meta att användas alltmer sällan. Därefter kom en förfallsperiod då byggnaden kom att tjäna som materialbod fram till den renovering som utfördes 2017-2018.

Den rektangulära byggnaden har spritputsade ljusgula fasader med en kraftig taklist och vita slätputsade lisener och detaljer. I kapellet mitt reser sig ett förhöjt mittparti som mot öster kröns av en dekorerad kopparurna. Mot öster finns också en stenplatta med texten "META" i förgyllda bokstäver. Mot väster och över porten finns rundbågade målade glasfönster, medan det på övriga fasader finns igensatta ventiler i rundbågade nischer. Det valmade sadeltaket är klätt med svartmålad skivtäckt plåt, men var ursprungligen täckt med skiffer.

Byggnaden bidrar i hög grad till kyrkogårdens karaktär.

Lidbackska gravkoret

Rådmannen Paul Lidback hade i slutet av 1700-talet i sitt testamente angivit att en del av hans kvarlåtenskap skulle gå till domkyrkan mot att hans grav skulle skötas. När gravarna runt domkyrkan år 1837 skulle tas bort krävde familjen att en ny grav av sten skulle uppföras på den nya (västra) kyrkogården. Det godkändes dock att den uppfördes i ett avskilt rum i Meta, vilket resulterade att den norra delen uppläts för detta ändamål. När Meta förföll föreslog man 1897 att byggnaden efter renovering endast skulle användas som gravkapell. Detta medförde att beslut togs om att uppföra ett gravkor för de Lidbackska kvarlevorna i nordvästra hörnet av kyrkogården.

Den lilla rektangulära byggnaden stod klar 1901. Fasaderna är vitputsade med rusticerade horisontella band och en kraftig taklist. Det skifferklädda taket är ett så kallat tälttak som kröns av ett kors. Ventilationsöppningarna och porten är rundbågade, och över porten finns en stenplatta med texten "LIDBACKSKA-GRAFVEN". På södra gaveln är en stenplatta från den ursprungliga graven vid domkyrkan inmurad, vilken kan ses som den äldsta gravvården på kyrkogården. Den långa inskriptionen berättar om Paul Lidback och hans maka Ingeborg Forsman och rymmer även ett bibelcitат från Romarbrevet kapitel 8 vers 38 och 39.

Byggnaden bidrar till kyrkogårdens karaktär och ger en koppling till den gamla begravningsplatsen vid domkyrkan.

Omgärdning

Kyrkogården omgärdas i öster av en så kallad kryssmur, på vilken det växer klättervildvin. Muren består av stora block och är liksom murarna i norr och väster uppförd som en kallmurad skalmur, vilket innebär att den är murad utan bruk och i två parallella skal med dränerande fyllning emellan. Entrén till kyrkogården markeras av två portstolpar i finhuggen granit. Mellan dessa finns ett enkelt svartmålat grindpar i smide.

Den norra mursträckan består längst i öster av en liknande mur men med mindre stenar. Gradvis övergår muren till att bli en sprängstensmur, för att längst i väster åter få karaktären av en kryssmur. Ungefär mitt på mursträckan finns en öppning.

Mot väster består muren av sprängsten. På enstaka ställen är muren här avtäckad med sedum, men är i övrigt mossbelupen. Mitt för Metakapellet finns stora kvaderstenar som kan markera en igensatt ingång. I sydvästra hörnet finns en i senare tid upptagen öppning. Här blir också muren lägre för att i söder övergå i en kryssmurad stödmur som löper längs med gångstråket och älven. Vid mitten av muren mot söder finns en öppning. Övergången mellan södra och östra mursträckan är tydligt markerad en bit in på den södra, vilket kan tyda på att muren mot Nygatan är omlagd.

Övrigt

Vid ingången till kyrkogården finns en informationstavla samt en sten med bronsplatta som berättar om begravningsplatsens invigning och Meta, men även om invigningen av Östra kyrkogården.

Kyrkogårdens servicestationer är enkelt utformade med soptunnor, vatten och hållare för lånevaser. Även bänkarna är enkla och finns i två modeller. Den ena med järnunderrede och sits och rygg i trä, den andra enbart i trä.

Kvarteren på Västra kyrkogården är markerade med granitstolpar med kvarterens namn.

Västra kyrkogårdens allmänna fält

Enligt beslut taget av Kyrkogårdsnämnden den 24 november 2001 ska de bevarade allmänna fälten A2A, C1A och C2A på Västra kyrkogården bevaras i sitt nuvarande utseende. De gravvårdar av sten, metall och trä som finns kvar ska bevaras och inga nya gravrätter upplåtas på dessa fält. Gravarna rör främst enskilda personer men här finns även exempel på närstående som ligger begravda tillsammans.

Fält A2A

På det allmänna fältet i kvarteret A2 finns det ca 30 gravvårdar bevarade. Omkring 125 gravsättningar är dokumenterade varav de allra flesta ägde rum åren 1916-1917 vilket gravvårdarna också speglar. På fältet finns emellertid även gravvårdar av både äldre och yngre datum. Den äldsta gravvården härrör från 1903. På den kan man läsa: "Här hvilar vår lille älskade gosse". Gossen hette David Efraim.

Fält C1A

Det allmänna fältet i kvarteret C1 rymmer i dag ett drygt 30-tal gravvårdar. Knappt 310 gravsättningar är dokumenterade varav huvuddelen ägde rum 1917-1919. Många av gravvårdarna härrör från denna period, men här finns även en handfull äldre gravvårdar från tiden runt sekelskiftet 1900.

Fält C2A

Utmärkande för kvarteret C2A:s allmänna fält är det relativt stora antalet träkors, vilka förnyas efter hand de blir dåliga. Träkorsen speglar äldre tiders förhållanden, då enkla gravvårdar av trä var mycket vanligt. Totalt finns på det allmänna fältet över 40 gravvårdar. Ca 230 gravsättningar är kända, vilka ägde rum framför allt under åren 1919-1920.

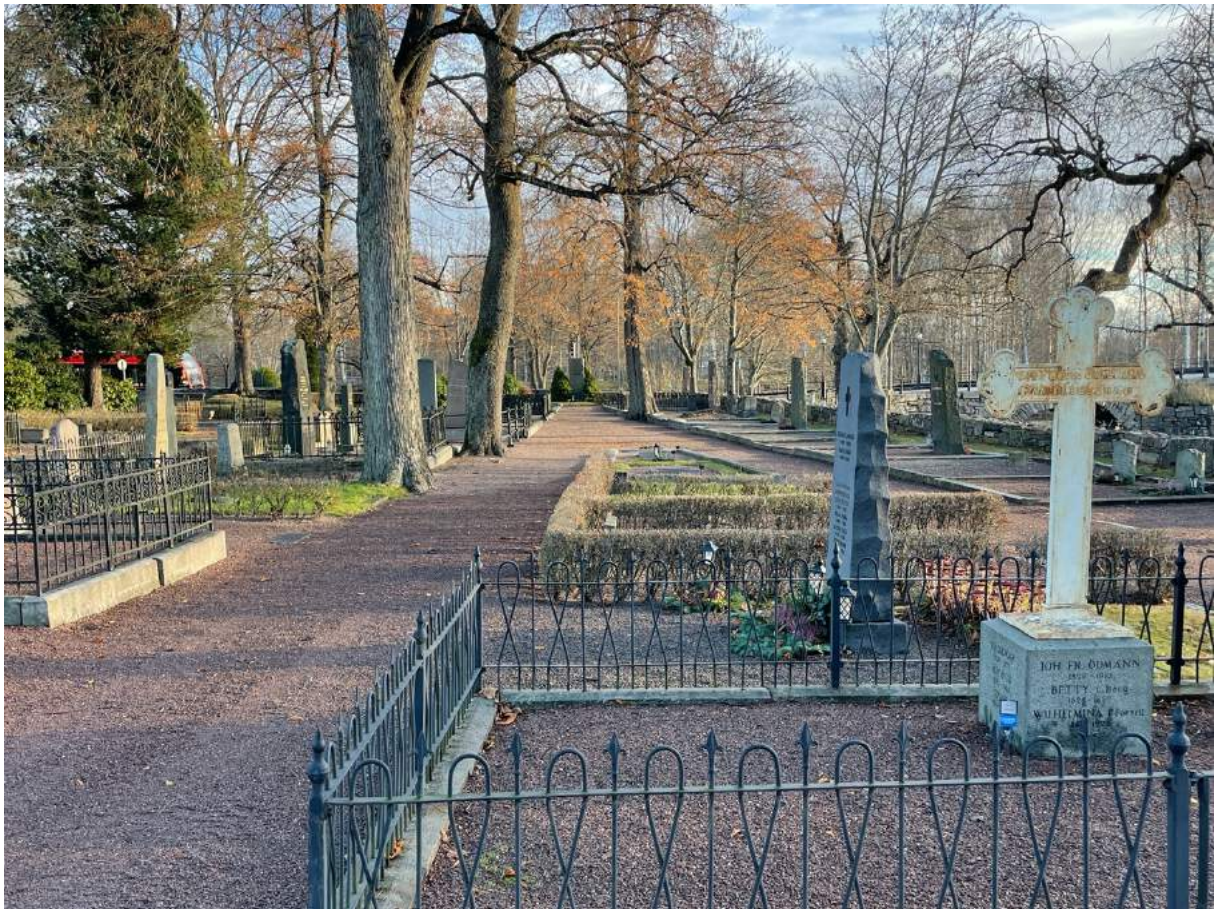
Lagskydd

Begravningsplatsen är tillkommen före 1940 och skyddas därmed av kulturmiljölagens 4 kapitel §11-15. Där står bland annat följande:

I fråga om en begravningsplats som anlagts före utgången av år 1939 krävs tillstånd av länsstyrelsen

- 1. för att utvidga eller på något annat sätt väsentligt ändra begravningsplatsen,*
- 2. för att där uppföra någon ny byggnad eller fast anordning eller riva eller väsentligt ändra befintlig byggnad, fast anordning eller vegetation, eller*
- 3. för att ändra medveten gestaltning av vegetationen.*

Vid frågor kring förändringar och tillstånd kontakta Länsstyrelsen Värmland.

Vy från kvarter D.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av Västra kyrkogården

Viktigt för helheten

- Stenmuren som omger kyrkogården är ett viktigt arkitektoniskt element och avgränsar kyrkogården både fysiskt och symboliskt från omgivningen. Stenmuren ska bevaras. Muren inventerades 2015 inom ramen för stiftsprojektet *Stenmursprojektet i Karlstads stift*. Skötselråden i dokumentet bör följas.
- Kyrkogårdens ingångar ska bevaras.
- Grind av smidesjärn ska bevaras och vårdas med traditionella material och metoder.
- Kyrkogårdens gångar ska ha bevarad sträckning och beläggning.
- Kyrkogårdens ram- och grusgravar ska bevaras. Likaså ska trampstenar bevaras.
- Järnstaketen runt gravplatser är viktiga för kyrkogårdens karaktär och ska bevaras och vårdas med traditionella material och metoder.
- Kyrkogården präglas av 1800-talets och det tidiga 1900-talets gravkultur, bland annat i form av högresta gravvårdar och grusgravar. Karaktären ska bevaras.
- Mycket värdefulla gravanordningar, som är i pastoratets ägo, får inte avlägsnas från befintlig plats, ändras eller återupplåtas.
- Värdefulla gravanordningar, som är i pastoratets ägo, bör bevaras och inte avlägsnas från befintlig plats. När en gravanordning som klassats som värdefull är/blir återlämnad kan gravvården/gravplatsen återanvändas. Återupplåtelse bör ske utifrån vad som bedöms lämpligt i varje enskilt fall. En ny gravrättsinnehavare kan då exempelvis slipa ned inskriptioner och förse gravvården med nya. En annan möjlighet är att man vänder på gravvården och gör en ny inskription. På så vis bevaras inskriptionen till eftervärlden. I vissa fall kan originalgravvården lämnas orörd och en ny liggande sten tillföras. Återanvända gravvårdar kan försees med en recyclingsymbol för att redovisa förändringen och för att uppmärksamma eventuell inskription på baksidan. Värdefulla gravanordningar kan även vara möjliga att återanvända som "askgravlund".
- Skötsel- och underhållsplan för mycket värdefulla gravvårdar ska följas.
- Metakapellet och Lidbackska gravkoret skyddas som kyrkogården i övrigt av kap 4 §11-15 i kulturmiljölagen.

Viktigt för de olika delarna

- Nya gravvårdar på återupplåtna gravplatser bör anpassas efter karaktären på respektive område, vad gäller storlek, form och material.
- Allmänlinjerna i fälten A2, C1 och C2 ska bevaras i sin nuvarande form. Ingen återupplåtelse ska ske i fälten.

Vegetation

- Den biologiska mångfalden på kyrkogården ska bevaras så att kyrkogårdens karaktär inte förvanskas.
- Trädvårdsplanen ska följas. Trädbeståndet har miljöskapande värden och ska därför i möjligaste mån bevaras.
- Alléer, solitära träd och sorgträd ska bevaras. Vid behov ska de i första hand ersättas lika befintligt. Problemträd kan dock bytas mot annan sort.
- Häckstrukturen ska bevaras. Rygghäckar ska hållas 90 cm höga och häckben 50-60 cm.
- Sedumkullar ska bevaras.
- Torpväxter bör bevaras.
- Ormbunksväxter, liljekonvaljer, blåsippor och dylika växter som hämtats från naturen bör bevaras men hållas efter för att minska spridning.
- Olika buskrosor har funnits på kyrkogården under lång tid och bör bevaras.

Övrigt

- Servicestationer bör vara placerade så att de ej skymmer eller inkräktar på gravplatser. De bör också utformas på ett sådant sätt att de smälter in i omgivningen.

Mycket värdefulla gravvårdar Västra kyrkogården

*återlämnad gravplats

Gravnummer: A1 14*

Tillkomstår: Troligen sent 1800-tal eller senare

Urvalskriterium: Miljöskapande, upplevelsevärde, smidesstaket.

Karaktäristik: Stenkors och fundament i granit. Gravplatsen omges av smidesstaket på huggen stenram. Förgylld text.

Inskription: P. Lindgrens familjegrav

(öron), sten 2 – gravvård i kalksten i form av ett kors.

Inskription: Sten 1 - Här hvilar sämskmakare mästaren Petter Wahlström född d. 29 okt 1779. Död d. 18 april 1834. Samt dess kära maka Maria C Wahlström född Lundberg d. 27 junii 1786. Död d. 19 dec 1851. Sörjde och saknade. Sten 2 - Fru Lisa Lundberg född den 1 januari 1801 död den 26 mars 1878, Maria Lovisa Lundberg död i dess ... (eventuellt "19 år") 1852

Gravnummer: A1 19*

Tillkomstår: En av kyrkogårdens äldsta gravvårdar, 1800-talets början.

Urvalskriterium: Hög ålder, hantverk, miljöskapande, upplevelsevärde, tidstypisk, inskription, samhällshistoria.

Karaktäristik: Mellanhög, tunn gravvård i kalksten.

Inskription: Här under hvila handelsmannen Magnus Dimberg född d. 9 januari 1750 gift d. 10 oktober 1793 död d. 7 januari 1808. Han var en god maka_huld fader hjälpsam och redlig medborgare ömt saknad af anhörige och wänner wälsignelse hvilar öfver hans stoff/Samt dess kjära maka Maria Dimberg född Hult den 11 decemb. 1750_död d. 3 martii 1819. Sann gudsfrugtan_ägta wälgörande huldaste ömhet mot maka och barn värdig ståndagtighet i lidandet gjorde hennes lefnad utmärkt. Hos barn och barnbarn

Gravnummer: A1 15*

Tillkomstår: En av kyrkogårdens äldsta gravvårdar, 1834.

Urvalskriterium: Hög ålder, hantverk, miljöskapande, upplevelsevärde, titel, samhällshistoria.

Karaktäristik: Sten 1 – Mellanhög, tunn gravvård i kalksten med s.k. akroterier

som ömast kända förlusten lever hon i
evig välsignelse./Evighetens dag skall en
gång gry en gång skall du åter se dem alla
o då skola i din famn de fly och dig sedan
evigt moder kalla.

Gravnummer: A1 20

Tillkomstår: Slutet av 1800-talet

Urvalskriterium: Hög ålder, lokalhistoria
(Mariebergsskogen), titel, gjutjärnstaket

Karaktäristik: Tre gravvårdar i granit. En
högre obeliskliknande gravvård i mitten
flankerad av två stenkors. Förgyllda texter.
Gravplatsen omges av gjutjärnstaket på
huggen stenram.

Inskription: Sten 1 - Ränthästen Carl
Magnus Höök familjegrav. Sten 2 – Ivan
Treffenberg 1871_1889. Sten 3 – Carl
Treffenberg 1866_1885

Gravnummer: A1 22*

Tillkomstår: En av kyrkogårdens äldsta
gravvårdar, 1834?

Urvalskriterium: Hög ålder, hantverk,
miljöskapande, upplevelsevärde

Karaktäristik: Låg, stående gravvård av
kalksten. Gravplatsen omges av en
huggen stenram.

Inskription: Nikol. Hoffstedts familjegrav

Gravnummer: A1 23*

Tillkomstår: Flertalet gravsättningar under
1800-talets andra hälft. Gravvård och
staket troligen tillkomna senare.

Urvalskriterium: Smidesstaket,
miljöskapande.

Karaktäristik: Högre gravvård med text i
relief, smidesstaket med jugenddekor på
huggen stenram

Inskription: Af ätten Linroth hvila här
makarna Carl Axel 1816-1885 och Elvira
Dahlgren 1823-1866 deras barn Ulla 1847-
1922 Kjerstin 1851-1873 Gösta 1856-1882
Anna 1860-1862 Folke 1863-1872

Gravnummer: A1 23A*

Tillkomstår: Stenen tillkommen i ett senare skede.

Urvalskriterium: Titel (utnämnd men aldrig verksam som kyrkoherde)

Karaktäristik: Låg pulpetsten i granit med försänkt text.

Inskription: Här hvilar stadskomministern utn. Kyrkoherden Daniel Sillén *17 2/12 93 †18 4/12 38

Gravnummer: A1 24

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Sten 1, stilhistoriskt intressant, inhägnad

Karaktäristik: Mellanhög bautastensliknande gravvård i granit med förgylld text på textspegel och ett slingrande band. Den stora gravplatsen ramar in av kätting mellan släthuggna stenstolpar. Stolparna vilar på en huggen stenram

Inskription: E. Tegner †1815 U. J. Åberg †1845 Jeanna ÅB. †1864/J. P. Höjer †1904 Clara Höjer †1909 Aug. Nilson †1933 Jeanna Nilson †1945

Gravnummer: A1 27V*

Tillkomstår: En av kyrkogårdens äldsta gravvårdar, 1833

Urvalskriterium: Hög ålder, hantverk, miljöskapande, upplevelsevärde, tidstypisk, inskription, symbol.

Karaktäristik: Mellanhög, stående gravvård i kalksten med symboler i form av bland annat en lagerkrans.

Inskription: A: G: Salmenius. Medborgare. Vän

Gravnummer: A1 28V*

Tillkomstår: En av kyrkogårdens äldsta gravvårdar, 1815.

Urvalskriterium: Hög ålder, hantverk, miljöskapande, upplevelsevärde, inskription, symbol, titel.

Karaktäristik: Låg, stående gravvård i kalksten.

Inskription: Här hvilar captenskan Anna Höke född Dahlberg som dog i dess 52 år d. 26 april 1815/God maka ömm mor, kände hon sina pligter och utöfvade dem; Likars stöd, medlidande välgörande, vare hennes minne välsignadt, hennes stoft hvile i frid.

Gravnummer: A1 29Ö*

Tillkomstår: En av kyrkogårdens äldsta gravvårdar, 1834.

Urvalskriterium: Hög ålder, hantverk, miljöskapande, upplevelsevärde, inskription, symbol.

Karaktäristik: Mellanhög, stående gravvård i kalksten med försänkt text och korssymbol.

Inskription: Här hvilar handlanden P Lundberg född d. 8 november 1776. Död d. 4 september 1834./Deltagande vänner hulpo de sörjande att resa stenen såsom ett minne åt den arbetsamme

Gravnummer: A1 30*

Tillkomstår: 1800-talet

Urvalskriterium: Hög ålder, lokalhistoria (Wibeli är skildrad i en dikt som ingår i Fänrik Ståls sägner), inskriptioner

Karaktäristik: Två liggande gravhällar av kalksten.

Inskription: Sten till höger – Olof af Wibeli landshöfding och kommandör L. K. V. A. född d. 10 febr. 1752 död d. 1 jul. 1823/ Matth. 25:21 (oklart). Sten till vänster – Här hvilar konungens trotjenare landtränmästaren kammereraren riddaren af kongl wasa orden herr Emanuel Poignant född d. 26 juni 1781 död d. 24 februari 1842/Och dess kära maka Karin Poignant född Ifvarsson den 2 dec. 1796 död den 30 mars 1858/Och deras son kaptenen och riddaren ... (vid?) kongl. verml. fältjägare kår Emanuel Poignant född den 18/5 1834 död den 28/6 1890

Gravnummer: A1 31V*

Tillkomstår: Korset avser två personer avlidna 1835 och 1828.

Urvalskriterium: Hög ålder, gjutjärnskors, inskription.

Karaktäristik: Gjutjärnskors på nyare sockel av sten

Inskription: Här hvila vaktmästaren Erik Hagström och dess kära maka Helena Carlstedt/Ruths bok 1 cap 16. 17. v Sv. Ps. B. No 99. v. 7

Gravnummer: A1 31Ö

Tillkomstår: 1923

Urvalskriterium: Helheten, sten och inhägnad.

Karaktäristik: En gestaltad helhet där den låga gravvården utgör en del i gravplatsens inhägnad, bestående av kätting mellan stolpar av sten. Stolparna förbinds av liggande stenar som bildar en ram runt platsen.

Inskription: David Karlström Familjegrav

Gravnummer: A1 32*

Tillkomstår: Troligen 1866/1878

Urvalskriterium: Miljöskapande, gravvårdar och smidesstaket, inskription – sentenser, psalmhänvisning, titlar, samhällshistoria.

Karaktäristik: Sten 1 – Högräst gravvård av kalksten med s.k. akroterier (öron). Sten 2 – Högräst obeliskformad gravvård av granit med pyramidformad avslutning uppåt, smidesstaket med stolpar i gjutjärn monterat på huggen stenram

Inskription: Sten 1 – Rådmannen Herr Johan Bergman född d. 6 apr: 1773_död d. 21 apr: 1834 samt dess fru Paulina Cathr. Bergman född Zander d. 1 nov 1782 död d. 8 augusti 1866/En fridens engel ropar kom Sv Ps 483/Stenen restes af tacksamma barn. Sten 2 – Rådmannen A. F. Bergman född d. 22 april 1815 död d. 20 sept. 1878

Gravnummer: A1 34S*

Tillkomstår: 1918

Urvalskriterium: Originell och samtidigt tidstypisk gravvård, inskription - sentens, dekor av konstnärligt värde - bedjande kvinna.

Karaktäristik: Mellanhög gravvård av kalksten med rundad topp och dekor i relief.

Inskription: Ingenjör Gunnar Ljungdahl född 1892 död 1918/Allt vad som rör vid kärleken är befriat från döden

Gravnummer: A1 36-37

Tillkomstår: 1860-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, upplevelsevärde, gjutjärnsstaket, lokalhistoria (Ägare till egendomen Lilla Våxnäs. Sonen Emil var landshövding 1889-1901.).

Karaktäristik: Högre obeliskliknande huvudsten med pyramidformad avslutning uppåt, låga pulpetstenar. Gravplatsen omges av ett gjutjärnsstaket på huggen stenram.

Inskription: Huvudstenen – Malmborgs familjegrav

Gravnummer: A1 38

Tillkomstår: Troligen slutet av 1800-talet

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, titel, samhällshistoria.

Karaktäristik: Stenkors på sockel som omges av smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Vågmästaren C.J. Hultmans familjegrav

Gravnummer: A1 211*

Tillkomstår: Senare delen av 1800-talet

Urvalskriterium: Miljöskapande, inskription – geografisk hemvist

Karaktäristik: Stenkors på sockel i granit.

Inskription: Daniel Erikssons från Knapptad familjegrav

Gravnummer: A1 212

Tillkomstår: Troligen 1935

Urvalskriterium: Sten 1 – Miljöskapande, upplevelsevärde, inskription, lokalhistoria (koppling till konstnären Lena Cronqvist).

Karaktäristik: Mellanhög bautasten i grå granit med två textspeglar med svart text.

Inskription: Mor och far/Lillan

Gravnummer: A1 214

Tillkomstår: 1880-tal

Urvalskriterium: Smidesstaket (stenen enbart värdefull)

Karaktäristik: Polerad, högrest bautasten i röd granit med förgylld text som omges av ett smidesstaket.

Inskription: C. A. Göthlin *18/9 1829 †7/11 1888/L. A. Göthlin *25/10 1836 †25/4 1882

Gravnummer: A1 215*

Tillkomstår: Senare delen av 1800-talet.

Urvalskriterium: Sten 1 och 2, miljöskapande, lokalhistoria (biskopinnan Margareta Charlotta Agardh var Gustaf Frödings mormor)

Karaktäristik: Två låga, stående gravvårdar av granit.

Inskription: Sten 1 – M. Charlotta Agardh f 16/6 1796 d 11/11 1868. Sten 2 – Fröken Hulda Bot: Agardh född. d: 30/12 1824 död. d: 1/7 1873.

Gravnummer: A1 217–219

Tillkomstår: Tidigt 1900-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket

Karaktäristik: Högrest, tvärställd bautasten med inskriptioner på båda sidorna, smidesstaket monterat på stenram

Inskription: Mot söder – A.W. Wallerstedt familjegrav. Mot norr – E. Wallerstedts familjegrav

Gravnummer: A1 220

Tillkomstår: Senare delen av 1800-talet

Urvalskriterium: Sten 1, originell utformning, lokalhistoria, titel (Theodor Högström var stadsarkitekt i Karlstad), symbol – frimurarorden

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i granit med frimurarsymbol i form av en passare och en vinkelhake på sockeln.

Inskription: Arkitekt Th: Högström. *27/8 1827 †4/8 1884/Stadsläkaren Arvid Th. Högström *27/9 1877 †29/5 1947 hans maka Anna Lisa *12/7 1880 †7/6 1966

Gravnummer: A1 222S*

Tillkomstår: 1918

Urvalskriterium: Inskription

Karaktäristik: Låg, stående sten med textspegel och förgylld text.

Inskription: Min kära moder Stina Janson
1841–1918

Gravnummer: A1 225*

Tillkomstår: 1880-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande,
smidesstaket, inskription – sentens, titel

Karaktäristik: Tredelad gravvård, stenkors i
diabas, smidesstaket utan sockel,
gjutjärnssköld monterad på staketet

Inskription: Stenen - Kristus säger jag är
uppståndelsen och Lifvet./Här hvila
bruksegaren Gustaf Wadström †1881 76 år.
Fru Jeanna Wadström †1869 66 år. Selma
Wadström †1901 58 år. Gjutjärnssköld –
Wadströms och Waldenströms familjegrav.
1869. (Endast Wadströms är gravsatta här.)

Gravnummer: A1 232*

Tillkomstår: 1960-tal

Urvalskriterium: Titel, samhällshistoria,
symbol.

Karaktäristik: Liggande håll av granit med
text i relief. Korssymbol.

Inskription: Stationsmästaren Oscar Käll
*1878 †1961 Mathilda Käll *1879 †1969.

Gravnummer: A1 237

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande,
smidesstaket, titlar, inskription - sentenser

Karaktäristik: 2 st tredelade gravvårdar,
stenkors, smidesstaket på stenram

Inskription: Sten 1 – Lektor Erik Engelb.
Östling född d. 12 sept. 1807 död d. 2 nov.
1870/Salig salig skall jag röna allt det sköna
sanna höga som här doldes för mitt öga ...
(ej förgylld psalmhänvisning). Sten 2 –
Lektor Gullbrand Elowson född d. 16 nov
1835 död d. 19 maj 1908/Marie Louise
Elowson född Gyllenspetz * d. 14 april 1825
† d. 28 november 1892/Salige äro de
renhjärtade ty de skola se gud.

Gravnummer: A1 241

Tillkomstår: 1930

Urvalskriterium: Sten 1, miljöskapande, inskription – geografisk hemvist, titel (nämndeman, n.m.)

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i form av ett i granit med försänkt och förgylld text.

Inskription: N.M. Joh. Andersson från Fintatorps familjegrav/Anders Wilhelm Olsson 1864-1931 Maria Olsson 1869-1951

Gravnummer: A1 243*

Tillkomstår: 1870

Urvalskriterium: Miljöskapande, tidstypisk, titel

Karaktäristik: Högre obeliskliknande gravvård i diabas med pyramidformad avslutning upptill. Gravplatsen är omgiven av en huggen stenram

Inskription: V. Häradshöfdingen C. E. Lundbom * 1824 † 1870 fru Lotten Lundbom född Munck af Fulkila * 22 jan.

1842 † 12 april 1925/Heddy Lundbom *
24/6 1870 † 25/11 1928

Gravnummer: A1 250

Tillkomstår: Troligen 1930-tal

Urvalskriterium: tidstypiska, symboler.

Karaktäristik: Tunna gravvårdar av kalksten i historiserande stil, symboler högst upp.

Inskription: Sten 1 – Civilingenjör Iwan Björkman *1852 †1913 (1912?) Emilia Björkman f. Elieson *1856 †1936 Karin Björkman *1880 †1962. Sten 2 – Civilingenjör Erik Björkman *1861 †1968 Olga Björkman f. Knutzén *1883 †1945 Hans Björkman *1909 †1940 Elisabeth Björkman *1907 †1993

Gravnummer: A1 253

Tillkomstår: 1930

Urvalskriterium: Stenens ovanliga utformning, titlar, psalmhänvisning

Karaktäristik: Mellanhög bautasten med finhuggen framsida. Stenen kröns av ett uthugget kors.

Inskription: Kapten Bertil Rhodin 18 25/4 90 – 19 27/6 30 ps. 484/Och hans maka Gudrun f.Stenström 18 18/5 90 – 19 11/7 77 sonen Sten 19 6/8 15 – 20 21/1 09 och hans livsledsagerska Rolande Cail 1924 24/11 21 – 19 15/6 95/Överstelöjtnant 1859 Klas Rhodins 1936 och hans makas 1862 Anna f. Schaar 1937 familjegrav.

Gravnummer: A1 254-255S

Tillkomstår: 1920-tal eller senare

Urvalskriterium: Sten 1, inhägnad, titel, symbol

Karaktäristik: Bred gravsten i granit som utgör en del i gravplatsens inramning. Inskription i relief och en symbol - det allseende ögat.

Inskription: Köpman C. G. Olsson 1860 – 1926 hans maka Ingeborg 1863 – 1951 familjegrav.

Gravnummer: A1 257*

Tillkomstår: 1918

Urvalskriterium: titel (Herman August Geijer var brukspatron på Brattfors bruk), symbol.

Karaktäristik: Högre gravvård i röd granit med bruten topp och blankslipad symbol och inskription i relief. Symbol i form av en urna.

Inskription: Brukspatronen H. A. Geijer *22/4 1838 †22/3 1918 Sofia Geijer född Mitander *5/2 1838 †14/3 1926.

Gravnummer: A1 262

Tillkomstår: 1920-tal

Urvalskriterium: Originell och stilhistoriskt intressant gravvård, sedumkulle, inskription

Karaktäristik: Hög och smal gravvård med försänkt och förgylld text och korssymbol i relief.

Inskription: Överstelöjtnanten och folkhögskoleföreståndaren Mauritz Tisell *11:1.1850 på Medhamra i Östergötland †8:1.1925 i Karlstad/Brukad i många värv gav han sig själv i sin gärning/Hans maka Gerda Tisell *1876 †1967/Tacksamma elever i Värmlands läns folkhögskola och lantmannaskola från årskurserna 1881-1908 samt andra vänner reste världen.

Gravnummer: A1 264*

Tillkomstår: 1870-tal

Urvalskriterium: Hantverk, inskription, symbol.

Karaktäristik: Naturromantisk, handhuggen gravvård i formen av en avhuggen trädstam som symboliserar det avbrutna livet. Flyttad från A1 35.

Inskription: Pappas och mammas graf.

Gravnummer: A1 268*

Tillkomstår: 1914

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, inskription - psalmhänvisning

Karaktäristik: Högräst bautasten i diabas med oval textspegel och förgylld text. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Agne Wallinder. 1876–1914. Sv. Ps. 435.

Gravnummer: A1 266*

Tillkomstår: 1912

Urvalskriterium: Titel, samhällshistoria, tidstypisk.

Karaktäristik: Liten, stående gravvård i diabas med förgylld text och schablondekor.

Inskription: Tullförvaltare J.L. Scheven * 4/7 1879 † 16/8 1945 Ruth von Scheven * 10/2 1887 † 28/5 1912.

Gravnummer: A1 276*

Tillkomstår: Troligen 1930-tal

Urvalskriterium: tidstypisk, symbol

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i historiserande stil av röd Tranåsgranit.

Inskription: Olof F. Ljunggren * 1849 † 1912 hans maka Karolina född Wijk * 1856 † 1934 dottern Selma Ljunggren * 1882 † 1947.

Gravnummer: A1 284*

Tillkomstår: 1912

Urvalskriterium: Miljöskapande, gravvård och inhägnad, titel.

Karaktäristik: Hög gravvård i form av ett kors i diabas med försänkt och förgylld text. Gravplatsen omges av stenram och staketstolpar i granit samt kätting.

Inskription: Framsidan - B. G. Zachrizon *19•4•1870 †19•2•1947 Bertha Zachrizon *28•9•1873 †11•3•1931. Baksidan - Järnhandlaren A. M. Magnusson * 4/8 1848 † 4/8 1912.

Gravnummer: A1 287S*

Tillkomstår: 1912

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, växtlighet (gravsten enbart värdefull).

Karaktäristik: Långsmal gravplats som omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: -

Gravnummer: A1 296S*

Tillkomstår: 1930–50-tal

Urvalskriterium: Inskription, titel, symbol

Karaktäristik: Långsmal gravplats med en mindre gravvård rödaktig granit

Inskription: Trädgårdsmästaren Olof Andersson *1857 †1937 min maka Maria *1872 †1952/Vänner reste vården.

Gravnummer: A1 300N*

Tillkomstår: Troligen 1930-tal.

Urvalskriterium: Originell gravanläggning, symbol.

Karaktäristik: Den smala gravplatsen upptas i sin helhet av gravvården av granit, med en liggande gravhäll i mitten med text och symboler (kors och oljelampa) i relief. Klot i hörnen.

Inskription: Jan Peter Gustafson *1843 †1921 Carolina Gustafson *1847 †1913 dottern Beda Kristina Gustafson *1881 †1933

Gravnummer: A1 312

Tillkomstår: 1915

Urvalskriterium: Miljöskapande, titel.

Karaktäristik: Mellanhög, grovhuggen gravvård i röd granit med oval, polerad textspegel med försänkt text.

Inskription: Studenten Erik Löfgren 1894 - 1915.

Gravnummer: A1 319S*

Tillkomstår: 1915

Urvalskriterium: Ovanligt utformad gravvård.

Karaktäristik: Mellanhög gravvård med textspegel omgiven av replist.

Inskription: Emil Rune *1857 †1915

Gravnummer: A1 320*

Tillkomstår: Troligen 1925

Urvalskriterium: Ovanlig schablondekor, inskription – stavning titel enkefru

Karaktäristik: Hög gravvård av diabas med blåstrad dekor och förgylld text. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: K.J. Andersson *30/8 †12/7 1925 hans maka Albertina *26/4 1867 †14/5 1952/Enkefru Britta Larsson *6/5 1832 †10/1 1915 Emma Olsson *18/4 1865 †15/12 1951/Familjegrav.

Gravnummer: A1 331

Tillkomstår: Troligen 1915

Urvalskriterium: Lokalhistoria (Claes Kalborg & Co. kafferosteri)

Karaktäristik: Upptar hela gravplatsen, plattläggning, kätting

Inskription: Claes Kalborg *14/6 1875 †5/7 1952 Edith Evelyn Kalborg född Björkman *21/4 1886 †23/6 1915 Amalia Carolina

Olsson *24/4 1849 †24/12 1923 Olof Ingvar
Kalborg * 3/8 1911 †4/4 1944 Ida Eleonora
Kalborg född Herson * 26/3 1885 †4/7 1945

Gravnummer: A1 333*

Tillkomstår: 1915

Urvalskriterium: Miljöskapande,
gravanläggningens helhet, smidesstaket
(tillverkat vid AB Södergrens Smides &
Kassaskåpservice Karlstad),
samhällshistoria, titel.

Karaktäristik: Handhuggen bautasten i röd
granit med polerad textspegel som kröns
av ett kors och förgylld text. Gravplatsen
omges av ett smidesstaket på huggen
stenram.

Inskription: Sjökapten Fredrik Lauhréns
familjegrav.

Gravnummer: A1 338S*

Tillkomstår: 1915

Urvalskriterium: titel, inskription –
namnteckning, psalmhänvisning m.m.

Karaktäristik: Hög gravvård av diabas med
polerad textspegel och förgylld text.

Inskription: Pastor C. P. Carlson Född 3/3
1856 död 5/1 1915/M. K. Ps. 304 v. 1-
5/Vänner reste vården

Gravnummer: A2 1*

Tillkomstår: 1800-talets mitt

Urvalskriterium: Hög ålder, miljöskapande,
smidesstaket

Karaktäristik: Delar av tredelad gravvård
av sten, smidesstaket på stenram

Inskription: -

Gravnummer: A2 4*

Tillkomstår: 1800-talets mitt

Urvalskriterium: Hög ålder, miljöskapande,
lokalhistoria (Petter Stenström, död 1875,
var sockerbagare och riksdagsman, och
ägare av utvårdshuset Åttkanten på
Herrhagen där det fanns både dansbana
och kägelbana.)

Karaktäristik: Låg pulpetsten.

Inskription: Rådman P. Stenströms familjegrav

Gravnummer: A2 5

Tillkomstår: Troligen slutet av 1800-talet

Urvalskriterium: Hög ålder, miljöskapande, smidesstaket

Karaktäristik: Kors i grå granit som omges av ett smidesstaket på stenram

Inskription: Magnus Clarholms familje graf

Gravnummer: A2 6-7*

Tillkomstår: 1800-talets andra hälft

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, lokalhistoria (Provinsialläkaren, prof. Peter Per Sundberg, 1770-1860, utarbetade tillsammans med kapten Christian Andersson förslaget till kyrkogårdens utvidgning och vintergravens placering (B-kvarteren). Sundberg byggde den så

kallade doktorsgården i kvarteret Almen där han också bodde.)

Karaktäristik: Gravsten borttagen (högre gravvård i kalksten som var i dåligt skick).

Inskription: -

Gravnummer: A2 8*

Tillkomstår: 1800-talets andra hälft

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket.

Karaktäristik: Smidesstaket utan synlig grundläggning.

Inskription: -

Gravnummer: A2 9*

Tillkomstår: 1800-talets mitt

Urvalskriterium: Hög ålder, miljöskapande, titel.

Karaktäristik: Högre kalksten

Inskription: Kamereraren E. G. Nyströms familjegrav.

Gravnummer: A2 10

Tillkomstår: Omkring sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Sten 1, miljöskapande, symbol, konstnärligt värde.

Karaktäristik: Högest, obeliskformad gravvård i granit med porslinsmedaljong - "Döden genius" av Bertel Thorvaldsen.

Inskription: Carl Henrik Collvin *3 mars 1822 †21 okt. 1888 Matilda Collvin *23 juli 1819 †16 jan 1904 Magnus Fridolf Collvin *2 sept. 1850 †17 dec. 1902 Pr. 1 12.7

Gravnummer: A2 11*

Tillkomstår: 1839

Urvalskriterium: Hög ålder, upplevelsevärde

Karaktäristik: Liten, tunn gravvård i kalksten.

Inskription: Här hvilar C. F. Eriksson född den 13 maj 1831 död den 11 juli 1839

Gravnummer: A2 12*

Tillkomstår: 1800-talets mitt respektive slut

Urvalskriterium: Sten 1 och 2, hög ålder, miljöskapande, upplevelsevärde, titel, symboler, samhällshistoria.

Karaktäristik: Sten 1- Mellanhög gravvård i kalksten med s.k. akroterier (öron). Sten 2 – Mellanhög obeliskliknande gravvård i granit med pyramidformad topp.

Inskription: Sten 1 – Här hvilar tractören Olof Andersson född d. 10 jan. 1781. Död d. 13 nov. 1850. Sten 2 – Johanna Olsson *18 31/5 22 †18 24/3 97.

Gravnummer: A2 42

Tillkomstår: 1800-talets mitt/1999

Urvalskriterium: Gravvård 1 och 2, miljöskapande, hög ålder, gjutjärnskors, inskription, porträttrelief, lokalhistoria.

Karaktäristik: Gravvård 1 – gjutjärnskors på stensockel. Gravvård 2 – Hög, stående och finhuggen granitsten med porträttrelief i brons.

Inskription: Gravvård 1 - Minne åt fröken C.E. Wennerstjerna född 17 9/10 73_död 18 14/6 54/Säll den som hoppet äger i undergifvet bröst och vänner kring sitt läger som tala frid och tröst. Gravvård 2 – Kompositör författare Gunnar Turesson *1906 †2001/Tandläkare med. Kand. Birgit Turesson f. Welin *1901 †1999.

Gravnummer: A2 44*

Tillkomstår: Slutet av 1800-talet

Urvalskriterium: Hög ålder, lokalhistoria (Petter Ivan Warberg, 1816-1899, var förebild till Julius, en figur i Selma Lagerlöfs sagovärld.)

Karaktäristik: Liggande kalksten (har troligtvis varit stående tidigare)

Inskription: Ekman Warberg graf

Gravnummer: A2 45*

Tillkomstår: 1800-talets mitt/sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Gravvård 1 och 2, originell gravanläggning, miljöskapande, titlar, lokalhistoria (Adolf Mauritz Wester lät

uppföra herrgårdsbyggnaden på egendomen Marieberg på 1820-talet.), symboler.

Karaktäristik: Gravvård 1 – Hög gravvård i form av ett gjutjärnskors på stensockel. Gravvård 2 – Högre pelare i polerad diabas som kröns av en urna. Gravplatsen omges av ett lågt staket i järn på en huggen stenram.

Inskription: Gravvård 1 – Här hvilar capitenen vid kongl. werm. lands inf. Regem. Riddaren af kongl. svärds orden inneh. Af guldmedaljen för tapperhet i fält samt medaljen för konung Carl d. XIV Johans fälttåg, herr Adolph Mauritz Wester född d. 7 september 1789 död d. 24 juni 1856. Sv. Ps 483. Gravvård 2 – Familjegrav kaptenen, riddaren m.m. Victor Wester *31/3 1828, †5/7 1911 och dess älskade maka Lotten född Zachau *25/8 1822, †11/12 1904.

Gravnummer: A2 48S*

Tillkomstår: 1918

Urvalskriterium: Miljöskapande, inskription - sentens

Karaktäristik: Hög bautasten, oval, polerad textavla med förgylld text

Inskription: Otto Söderqvist familjegrav/Älskad därför saknad

Gravnummer: A2 50*

Tillkomstår: Två av kyrkogårdens äldsta gravvårdar, 1800-talets första hälft

Urvalskriterium: Sten 1 och 2, hög ålder, hantverk, miljöskapande, upplevelsevärde, inskriptioner, symbol

Karaktäristik: Två mellanhöga gravvårdar i kalksten. Sten 2 över Anna Charlotta Cron fick sin nuvarande placering omkring 1920. Ursprungligen stod den ca 2 meter söderut. Även sten 2 är flyttad, från ett läge något längre norrut. Allt enligt ett kyrkorådsprotokoll från hösten 1919.

Inskription: Sten 1 - Åt minnet af Handelsmannen Bengt Gustaf Myrin född den 6 junij 1776 död den 16 maj 1809 Saknad som maka och far borttrycktes han tidigt från jorden där hans lott var att gagna gläda och älska sina likar Icke något banér krossades - Wid hans graf endast kärleken och vänskapen stodo där hand i hand och ristade med tårfulla ögon på den enkla stenen dessa okonstlade ord. Sten 2 - Åt minnet af fru Anna Charl. Cron född Printz Ömt saknad maka moder och vän 18 31/3 34

Gravnummer: A2 53*

Tillkomstår: 1800-talets mitt

Urvalskriterium: Hög ålder, upplevelsevärden, två mycket värdefulla gravvårdar: ett gjutjärnskors och en högre obeliskliknande gravvård i sten, lokalhistoria (Prästen och riksdagsmannen Johan Magnus Malmstedt, 1795-1868, var halvbror till skaldinnan Anna Maria Lenngren.)

Karaktäristik: Fyra gravvårdar på sockel varav ett järnkors tillverkat av J. & C. G. Bolinders Mekaniska Verkstad i Stockholm. Den högresta stenen längst söderut är tillverkad av en ovanlig stentyp.

Inskription: Järnkors - Fru Maria Ulrika Nilsson född Roman 1787 död 1855. Älskad och Wälsignad (baksidan). Högre sten - Teologie doktor Johan Magnus Malmstedt 1795-1868 och hans maka Carin Maria Hedberg 1809-1891.

Gravnummer: A2 53A

Tillkomstår: 1989

Urvalskriterium: Lokalhistoria, titel

Karaktäristik: Låg gravvård

Inskription: Biskop teol. dr Gert Borgenstierna *26.4 1911 †1.12 1989 och hustru Marianne Borgenstierna *2.1 1913 †29.1 1990/O helge and, gör själen from ... Sv. Ps. 18:3.

Gravnummer: A2 56

Tillkomstår: 1863

Urvalskriterium: Hög ålder,

Karaktäristik: Mellanhög obelisk med pyramidformad topp i ljus granit.

Inskription: Här hvilar kaptenen B. J. Breitholtz född d. 21 febr. 1786 död d. 8 aug. 1863.

Gravnummer: A2 185

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900 (makarna dör 1915, dessförinnan dör tre barn, 1864, 1906 och 1913)

Urvalskriterium: Miljöskapande, gravvård och smidesstaket

Karaktäristik: Högre, obeliskformad gravvård i diabas med förgylld text. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på stenplintar.

Inskription: F.F. Mæchels familjegrav.

Gravnummer: A2 61V*

Tillkomstår: 1918

Urvalskriterium: Upplevelsevärde – enkelheten och en ung person, symbol.

Karaktäristik: Liten stående sten av diabas med tegelstensdekor och förgylld text, omgiven av huggen stenram. Symbol i form av en stjärna.

Inskription: Ellen * 22/2 1882 † 24/2 1918

Gravnummer: A2 186*

Tillkomstår: Gravrätten köpt 1864 i samband med moderns bortgång.

Urvalskriterium: Gravvård med originell obeliskform, titel

Karaktäristik: Obelisk i grå granit med förgylld text

Inskription: Bruksförvaltaren Carl Hallander * 17/7 1828 † 28/1 1901 Maria Hallander född Ekendal * 1797 † 1864 Maria Chr.

Hallander * 1828 † 1873. Familjegrav (baksidan).

Gravnummer: A2 187*

Tillkomstår: 1891

Urvalskriterium: Symbol, hantverk.

Karaktäristik: Naturromantisk gravvård i form av en kapad trädstam, handhuggen i granit. Stubben symboliserar det avbrutna livet. Text på den polerade ovansidan.

Inskription: Sven Victor Evers * 1829 † 1891

Gravnummer: A2 190*

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900 (Wilhelm Wikström dog 1876, dottern Maria 1896 och hustrun Britta Maja 1906)

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, symbol, titel.

Karaktäristik: Högre, delvis polerad gravvård av diabas, med förgylld korssymbol och text, smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Bank-Kassören Wilh. Wikströms Familjegrav.

Gravnummer: A2 196*

Tillkomstår: 1860-tal

Urvalskriterium: Hög ålder, upplevelsevärde, ovanligt liten gravplats med gjutjärnsstaket.

Karaktäristik: Låg, diagonalt placerad pulpetsten av diabas, gjutjärnsstaket på huggen stenram.

Inskription: Herman * 1806 † 1866 Otto * 1807 † 1863 af Billbergh.

Gravnummer: A2 199*

Tillkomstår: 1800-talets senare del

Urvalskriterium: Miljöskapande, lokalhistoria (Hans Fredrik Oldevig var involverad i nordvästra stambanans dragning över Karlstad.), inskription, samhällshistoria, titel.

Karaktäristik: Högre, slätthuggen bautasten av Tallåsgnejs.

Inskription: H. F. Oldevig landshöfding K. M. ST. K. AF K. N. O. * 12/10 1793 † 26/6 1866. Insightsfull embetsman ädel medborgare make och fader. Vänner reste stenen. Ps. 488. Hans maka Amalia Oldevig friherrinna von Berg * 28/5 1808 † 31/8 1892. Gertrud Oldevig född Fröberg * 6/8 1854 † 24/6 1886. Major Gûnther Fredrik Oldevig * 30/6 1840 † 27/8 1919.

Gravnummer: A2 203*

Tillkomstår: 1896

Urvalskriterium: upplevelsevärde – två bröder med samma yrkesbeteckning som avlider samma år, titel, samhällshistoria.

Karaktäristik: Högräst, tredelad gravvård i grå granit med försänkt text och korssymbol.

Inskription: Kopparslagaremästaren Anders Larsson * 27/5 1823 † 9/3 1896/Kopparslagaremästaren Petter Larsson * 18/7 1832 † 24/11 1896/Familjegraf.

Gravnummer: A2 205*

Tillkomstår: 1870

Urvalskriterium: Hög ålder, miljöskapande, upplevelsevärde, titel, psalmhänvisning

Karaktäristik: Tunn, stående gravvård, enligt uppgift tillverkad av Brännlyckemarmor, med runtad topp och så kallade akroterier (öron).

Inskription: Kommissionslandtmätaren A. F. Stenbecks familje graf Ps. 491 v. 1 2.

Gravnummer: A2 209

Tillkomstår: 1895

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket (stenen är endast värdefull)

Karaktäristik: Smidesstaket på huggen stenram som omger en högräst bautasten i diabas med förgylld text.

Inskription: Nils Löfgren familjegraf

Gravnummer: A2 244*

Tillkomstår: 1930-tal

Urvalskriterium: Tidstypisk, lokalhistoria (Officeren och lantmätare Oskar Bernhard Ehinger deltog i återuppbyggnaden av Karlstad efter branden 1865.), inskription – sentens, titel, symbol.

Karaktäristik: Mellanhög, historiserande gravvård röd, polerad granit. Korssymbol

Inskription: Kapten vid Wärmlands fältjägare Oskar Ehinger * 1814 † 1873 hans maka Emilia Löfvenberg * 1822 † 1912 deras barn Hildur * 1857 † 1917 Hanna * 1859 † 1938/Genom döden till lifvet.

granit med förgylld text, omgiven av en huggen stenram

Inskription: C. A. Fahlgren * 13/1 1843 † 24/4 1896.

Gravnummer: A2 247*

Tillkomstår: 1875

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaketet (stenen enbart värdefull).

Karaktäristik: Smidesstaket på huggen stenram

Inskription: -

Gravnummer: A2 246*

Tillkomstår: 1896

Urvalskriterium: lokalhistoria (Carl Alfred Fahlgren var boktryckare och tidningsutgivare. Blev ansvarig utgivare på NWT. Har fått en gata uppkallad efter sig.)

Karaktäristik: Högre obeliskliknande gravvård med pyramidformad topp i

Gravnummer: A2 248*

Tillkomstår: 1800-talets slut

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket med sköld i gjutjärn monterad på staketet.

Karaktäristik: Smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Carl E. Zetterlunds familjegrav.

Gravnummer: A2 249*

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaketet (stenen enbart värdefull)

Karaktäristik: Smidesstaketet på huggen stenram som omger en låg pulpetsten i diabas.

Inskription: -

Gravnummer: A2 252-253

Tillkomstår: 1895

Urvalskriterium: Sten 1, miljöskapande, gjutjärnsstaket.

Karaktäristik: Pulpetsten med text i relief, gjutjärnsstaket på huggen stenram.

Inskription: Ahlströms familjegrav

Gravnummer: A2 250*

Tillkomstår: 1914

Urvalskriterium: Miljöskapande, gravvård och smidesstaket, tidstypisk

Karaktäristik: Gravvård av polerad diabas med förgylld text, omgiven av smidesstaketet på huggen stenram.

Inskription: Maria Olson f. Hofvander

Gravnummer: A2 256*

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande, originell gravvård av marmor, gjutjärnsstaket,

Karaktäristik: Stående sten av marmor, omgiven av ett gjutjärnsstaket på huggen stenram.

Inskription: Reinhold Hedströms familjegrav.

Gravnummer: A2 261

Tillkomstår: 1923

Urvalskriterium: Miljöskapande, inskription, symbol

Karaktäristik: Mellanhög historiserande gravvård i kalksten med rundad topp och symbol i form av en oljelampa.

Inskription: Karl Allert * 28/1 1870 † 23/9 1923/Vänner reste vården.

Gravnummer: A2 262

Tillkomstår: (Gustaf Nilsson dog 1935. Föregående gravsättning ägde rum 1896)

Urvalskriterium: Järnstaket

Karaktäristik: Järnstaket av rör mellan gjutna stolpar, på plintar av huggen sten.

Inskription: Gustaf Nilsson familjegrav

Gravnummer: A2 999*

Tillkomstår: 1800-talets början

Urvalskriterium: Hög ålder, miljöskapande, hantverk, tidstypisk, titel, inskription – berättande.

Karaktäristik: Tunn, mellanhög gravvård av kalksten. Stenen står ej på sin ursprungliga plats.

Inskription: Här. under. hvilat. collega. vid. Carlstads. schola. Magister. Anders. Frykvall. född. den. 1. november 1774. Gift. med. Gustafva. Låstbom. d. 1. oktober. 1807. död. d. 25. december. 1808./Religionen. Wänskapen. ... dligheten (andligheten?). förlorade. genom. hans. bortgång _ mycket _ En. huld. maka. ett. älskad. barn. en. öm. moder _ alt _ utom. hoppet. att. med. honom. åter. förenas./Samt dottren. Britta. Stina. Frykvall. född. den. 22 mars. 1809. Död. den. 16. juni. 1810./Hon. som. ock. i. grafven. är. bäddad. är. nu. undan. sorgerna. räddad. och. sover. så. sött. tills. hon. åter. sitt. leende. öga. uplåter.

Gravnummer: B1 45-46*

Tillkomstår: Troligen 1890-tal

Urvalskriterium: Tidstypisk

Karaktäristik: Låg, polerad sten av diabas med schablondekor och förgyllda bokstäver.

Inskription: Stieglerska familjegraven

Gravnummer: B1 56*

Tillkomstår: 1920-tal/sent 1800-tal

Urvalskriterium: Sten 1 och 2, miljöskapande, lokalhistoria (Överingenjören Carl Carlos Malmén var bosatt i Argentina i många år där han bland annat arbetade som järnvägsbyggare. Malmén donerade pengar till välgörande ändamål, bland annat till en ombyggnad av gamla badhuset i slutet av 1930-talet. Har fått en gata i Karlstad uppkallad efter sig.).

Karaktäristik: Sten 1 - Stående, hög gravsten i rödgrå Bohusgranit, infälld bronsmedalj. Sten 2 - pulpetsten av diabas.

Inskription: Sten 1 – Överingenjören Carlos Malmén *18 22/7 42 †19 6/1 27. Sten 2 – Här hvilar jägmästaren Oskar Malmén * 15/5 1839 †3/6 1870

Gravnummer: B1 47N*

Tillkomstår: Sent 1800-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, upplevelsevärde, lokalhistoria (Handlanden Bernhard Henrik Bratt, 1811-1854, drev speceri- och spannmålshandel på Stora torget. Han var också medgrundare till firman Bratt & Evers.).

Karaktäristik: Stenkors av granit

Inskription: Bernh. Henr. Bratts familjegrav.

Gravnummer: B1 59*

Tillkomstår: Inköptes 1878, ev 1903

Urvalskriterium: Inskription, upplevelsevärde.

Karaktäristik: Liten, stående sten av diabas.

Inskription: Far *1796 †1847 Mor *1796 †1862
Bror *1837 †1858 Son *1871 †1903/G. L. I.
(otydliga bokstäver i nedre högra hörnet)

Gravnummer: B1 65*

Tillkomstår: 1886

Urvalskriterium: Miljöskapande, huvudsten och tillhörande pulpetstenar, lokalhistoria (Sven Hardin, 1813–67, var lärare i naturalhistoria. Har kallats "den framstående botanisten".), inskription.

Karaktäristik: Högre st gravvård av Tallåsgnejs med förgylld text, omgiven av huggen stenram. Pulpetstenar av diabas med text i relief.

Inskription: Huvudsten - Läroverksadjunkten fil. Doktor Sven Hardin *27/2 1813. †30/10 1867./Talrika vänner reste minnesvården.
Pulpetsten 1 – Fru Maria Hardin f. Rhodin

1817–1895. Pulpetsten 2 – Fru (dotter) Ebba Rhodin f. Hardin 1853–1914.

Gravnummer: B1 71N

Tillkomstår: 1859

Urvalskriterium: Gravvård 1, miljöskapande, upplevelsevärde, gravvård 1, bibelspråk

Karaktäristik: Vitmålat gjutjärnskors på granitsockel med text i relief på framsidan och målad text på baksidan (foto i Bergqvist, 1974).

Inskription: Com(?) Mag(?) C. G. Hultgrens familie graf. Baksidan – Du död var är din udd du helvete var är din seger Men Gud vare tack, som gifver oss segren genom vår Herre Jesus Kristus 1 kor. 15. 55. 57.

Gravnummer: B1 72N

Tillkomstår: 1918

Urvalskriterium: Miljöskapande, inskription, symbol

Karaktäristik: Högre st sten i diabas med lyrasymbol – musikens symbol.

Inskription: Alfr. Johnsson 1872 – 1918 hans
maka Maria Lovisa 1870 1933 dottern
Linnéa 1896 – 1967/Manhem reste vården

Gravnummer: B1 73

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Huvudstenen,
miljöskapande, tidstypisk, titel, inskription.

Karaktäristik: Obeliskliknande gravvård i
granit med pyramidformig topp, utförd i tre
delar.

Inskription: Sysslomannen John Ericsson
*19/4 1847 †17/f 1893 hans maka Anna
Ericsson född Wennergren *20/12 1848 †6/3
1910/Vänner reste vården.

Gravnummer: B1 74*

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Sten 1 och 2, smidesstaket
och sorgeträd, miljöskapande

Karaktäristik: Gravplats med sorgeträd
(hängask) och två låga pulpetstenar med

korssymbol och text i relief som omgärdas
av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Sten 1 – And. Janssons
familjegrav. Sten 2 – Maria Andersson född
Aurelius *6/8 1862 †16/4 1909

Gravnummer: B1 75

Tillkomstår: Tidigt 1900-tal.

Urvalskriterium: Miljöskapande,
smidesstaket (sten enbart värdefull).

Karaktäristik: Smidesstaket på huggen
stenram som omger en högre bautasten.

Inskription: -

Gravnummer: B1 78

Tillkomstår: 1906

Urvalskriterium: Huvudstenen,
miljöskapande, titel

Karaktäristik: Tredelad gravvård med
spetsig topp och förgylld inskription.
Gravplatsen är täckt med gräs och omges
av en huggen stenram.

Inskription: Disponenten Carl Billman *1826
37/9 †1906 14/7 maka Anna Palmqvist
*1843 22/3 †1924 3/8 system Malin *1830
14/4 †1914 28/7

Gravnummer: B1 80

Tillkomstår: 1800-talets mitt

Urvalskriterium: Originellt utformad gravvård (Den pergamentrulleliknande marmorstenen utgör en äldre del, tillverkad i Köpenhamn. Kuben i granit med olika frimurarsymboler tillkom senare som en gåva från Värmländska Provinsiallogen.), symboler.

Karaktäristik: Pergamentrulle i marmor på sockel i granit med frimurarsymboler – passare och vinkelhake på framsidan och frimurarkors på sidorna. Gravvården är flyttad från sin ursprungliga plats vilken troligen var B1 77S

Inskription: J. A. von Matern född den 2 juli 1777 död den 29 juni 1851/Älskad och saknad/Wermländska provinsial-logen reste vården.

Gravnummer: B1 85S*

Tillkomstår: 1918

Urvalskriterium: Lokalhistoria (C. E. Brandels bortgång kan kopplas till spanska sjukan som bröt ut 1918), titel.

Karaktäristik: Tvådelad gravvård med spetsig topp i polerad diabas med förgylld text.

Inskription: Sergeanten C. E. Brandel *15/4
1885 †5/11 1918

Gravnummer: B1 91*

Tillkomstår: 1931

Urvalskriterium: titel, inskription

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i rödgrå Bohusgranit med polerade textspeglar

Inskription: Linjearbetare Gustaf Westin *
1882 †1931/Kamrater vid T.V. reste vården

Gravnummer: B1 96N*

Tillkomstår:

Urvalskriterium: Titlar, symbol, upplevelsevärde.

Karaktäristik: En liten, stående gravvård i diabas med korssymbol.

Inskription: Sömmerskan Maria Nilson *1823
†1918 änkan Maja Kajsa Nilson f. Janson
*1845 †1931

Gravnummer: B1 96S-97

Tillkomstår: Troligen 1940–50-tal

Urvalskriterium: Ovanlig gravanläggning, urna och platsättning, symbol

Karaktäristik: Gravvård med urna av sten på fundament med text och symbol – oljelampa, i relief.

Inskription: O. Nilsson och H. Ruudh familjegrav.

Gravnummer: B1 106S*

Tillkomstår: 1943

Urvalskriterium: Titel, bibelhänvisning, tidstypisk, symbol.

Karaktäristik: Lite gravsten i röd granit med text och symboler i relief. Symbolen i form av ett timglas med vingar avser tidens flykt.

Inskription: Montören Otto Olsson * 1864
†1943/Filipp. 1:21V

Gravnummer: B1 113S*

Tillkomstår: 1919

Urvalskriterium: Miljöskapande, titel

Karaktäristik: Högrest gravvård (en av de högsta på kyrkogården) med polerad textspegel med förgylld text. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Fabrikören Helmer Narum * 30/11 1855 †27/3 1919.

Gravnummer: B1 117N

Tillkomstår: 1919/1933

Urvalskriterium: Titel, tidstypisk

Karaktäristik: Låg gravvård i diabas med runt avslut upptill och solsymbol. Text i relief.

Inskription: Vilorum för trävaruhandlaren Alfred Gustavsson och hans maka Anna Sofia

Gravnummer: B1 118*

Tillkomstår: 1880

Urvalskriterium: Sten 1, hantverk, symbol.

Karaktäristik: Naturromantisk, handhuggen gravvård i formen av en avhuggen trädstam som symboliserar det avbrutna livet. Förgylld inskription på ovansidan.

Inskription: Otydlig text

Gravnummer: B1 120

Tillkomstår: 1930–40-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, tidstypisk, inskription – geografisk hemvist m.m.

Karaktäristik: Mellanhög gravvård av kalksten i historiserande stil med rund topp och så kallade akroterier (öron).

Inskription: Här hvila landtbrukaren Lars Larsson Jakobsberg * 23:12 1853 †10:4 1919

hans maka Karolina *7:10 1853 †13/7 1936
dottern Signe Maria *22:2 1890 †8:2 1940

Gravnummer: B1 125*

Tillkomstår: 1890

Urvalskriterium: Tidstypisk mindre sten.

Karaktäristik: Liten pulpetsten i granit

Inskription: Nils Jonsson *28/11 1835 †23/6 1890.

Gravnummer: B1 131*

Tillkomstår: Troligen 1920-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, gravanläggningens helhet, gravvård och inhägnad, symbol

Karaktäristik: Hög gravvård som bildar helhet med det omgivande staketet av stenstolpar och kätting. Symbol i relief på gravstenens övre del som föreställer en krona.

Inskription: Samuel Anderssons familjegrav

Gravnummer: B1 132*

Tillkomstår: 1920–30-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, inskription – sentens, symbol

Karaktäristik: Högre gravvård med drapering och korssymbol som flankeras av två stenumor. Den grustäckta graven omges på tre sidor av en huggen stenram

Inskription: N. A. Nylén *1847 †1890 hans maka Lovisa *1854 †1939 dotter Agnes *1889 †1929 Asta Högberg * 1877 †1960/Jordens oro viker för den frid som varar.

Gravnummer: B1 134N

Tillkomstår: 1919

Urvalskriterium: Hantverk, symbol

Karaktäristik: Naturromantisk, handhuggen gravvård i formen av en avhuggen trädstam som symboliserar det avbrutna livet.

Inskription: Karlsson familjegrav

Gravnummer: B1 147*

Tillkomstår: Troligen 1940-tal

Urvalskriterium: Tidstypisk, titel, symboler

Karaktäristik: Bred och låg gravvård med förgylld text.

Inskription: Skräddarmästaren Lars Sandbergs familjegrav.

Gravnummer: B1 150*

Tillkomstår: 1930-tal

Urvalskriterium: Titel, symboler

Karaktäristik: Låg och bred gravvård i grovhuggen granit med finhuggen textspegel och korssymboler.

Inskription: Stadskamreraren A. G. Enander *2/7 1854 †15/5 1919 hans hustru Emma Josefina *13/6 1858 †14/2 1936.

Gravnummer: B1 298-299

Tillkomstår: 1930-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, ovanlig och stilhistoriskt intressant gravvård, titel

Karaktäristik: Högräst gravvård grovhuggen i granit som kröns av ett uthugget ringkors.

Inskription: Apotekare C.J Hellers och grossh. A. Larsons samt Fritz Hellzéns familjegrav

Gravnummer: B1 304B*

Tillkomstår: Troligen 1890

Urvalskriterium: Titel, lokalhistoria (Byggmästaren Lars Johansson var verksam runt tiden för branden 1865 och uppförde bland annat rådhuset och läroverket. Han samarbetade med brodern Magnus som var far till den kända arkitekten Cyrillus Johansson, född i Gävle 1884.)

Karaktäristik: Mellanhög gravvård av Tallåsgnejs.

Inskription: H H byggmästar L Johansson *1828 †1890

Gravnummer: B1 301

Tillkomstår: 1800-talets slut

Urvalskriterium: Hantverk, symbol.

Karaktäristik: Naturromantisk, handhuggen gravvård i formen av en avhuggen trädstam som symboliserar det avbrutna livet. Förgylld inskription på ovansidan och infällt kors på sidan.

Inskription: J. W. Hedbäck * 8/1 1818 †17/3 1884 och hans maka Sara C. Dahlgren *5/4 1814 †6/11 1887.

Gravnummer: B1 304C*

Tillkomstår: Troligen 1930-tal.

Urvalskriterium: Lokalhistoria (Thyra Freding var väninna till Selma Lagerlöf och Mårbackas första föreståndarinna. Läste Lagerlöf i radio.).

Karaktäristik: Bred gravvård i granit med polerad text och dekor i relief.

Inskription: *3/10 1853 Janne Freding †22/1 1923 *20/8 1857 Katarina f. Hagberg †23/4 1933 *10/4 1879 Thyra Freding †4/1 1975 *5/4 1877 Fred Grundy †26/2 1960 *13/7 1881 Irma f. Freding Grundby †30/3 1961.

Gravnummer: B1 307*

Tillkomstår: Tidigt 1900-tal.

Urvalskriterium: Miljöskapande

Karaktäristik: Högre, grovhuggen bautasten i granit, text i relief mot släthuggen bakgrund. Gravplatsen omges av en huggen stenram. Korssymbol.

Inskription: A. F. Larsson Familjgraf.

Inskription: Här hvila Maria Monsen född Frykman *23/5 1852 †14/7 1920 G. A. Monsen *17/12 1841 †26/3 1922/G.A. Monsens familjegrav/Adam Frykman *5/9 1819 †15/11 1901.

Gravnummer: B1 309–310*

Tillkomstår: Mitten av 1900-talet

Urvalskriterium: Sten 1, titel, lokalhistoria, inskription.

Karaktäristik: Bred gravvård av granit.

Inskription: Domprosten teol. doktorn Gustaf Jakobsson *1840 †1921/Karlstads församling reste vården.

Gravnummer: B1 308

Tillkomstår: Troligen 1920-tal

Urvalskriterium: Sten 1, miljöskapande, originell gravvård

Karaktäristik: Högre pelare i röd granit. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Gravnummer: B1 311*

Tillkomstår: 1930-tal.

Urvalskriterium: Miljöskapande, symbol.

Karaktäristik: Högre gravvård i granit, upptill avslutad med ett ringkors. Gravplatsen omges av huggen stenram.

Inskription: Fabrikören Joh. Walfrid Sandberg *27.7 1849 †8:3 1932 Karolina Sandberg född Bäckström *13/4 1846 †11.6 1927 Hildur *1880 †1967 Lilly Sandberg *8:4 1884 †13:7 1974.

Gravnummer: B1 312*

Tillkomstår: 1901

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, lokalhistoria (Karl August Ahlmark utvecklade farbrodern O.F. Ahlmarks företag och startade en rederirörelse.).

Karaktäristik: Liggande gravhäll med text i relief, smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Karl August Ahlmark *1844 †1901.

Gravnummer: B1 313

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Miljöskapande, tidstypisk, gjutjärnsstaket, inskription, symbol.

Karaktäristik: Gravvård i form av en bruten kolonn i polerad diabas, som symboliserar det avbrutna livet. Gravplatsen omges av ett gjutjärnsstaket på huggen stenram. Förgylld text.

Inskription: Ingeniör Carl Sandberg *17.12.1871 †26.3.1903 och hans föräldrars graf.

Gravnummer: B1 314*

Tillkomstår: 1890-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, gjutjärnsstaket, tidstypiska gravvårdar, titlar, psalmhänvisning

Karaktäristik: Sten 1 och 2, två högresta gravvårdar: en obeliskliknande sten och en bruten pelare. Den senare symboliserar det avbrutna livet. Gravplatsen omges av ett gjutjärnsstaket på huggen stenram. Förgylld text.

Inskription: Sten 1 – Kronofogden och riddaren Carl Philgren *2/8 1809 †25/6 1890 och hans hustru Hilda född Ekstrand *6/1 1823 †11/12 1886 Ps. No. 476 V. 3. Sten 2 – Apotekaren Rudolf Pihlgren *26/7 1850 *7/4 1891

Gravnummer: B1 315*

Tillkomstår: 1890

Urvalskriterium: Miljöskapande, gjutjärnstaket, tidstypisk gravvård, titel, psalmhänvisning

Karaktäristik: Högre, obeliskliknande gravvård i granit med pyramidformad topp och förgylld text, omgiven av ett gjutjärnstaket på huggen stenram.

Inskription: Kronofogden Carl Weinberg *4/2 1842 †20/11 1890 och hans hustru Elvine född Pihlgren *21/10 1847 †11/8 1938 Ps. No. 235 och 452

Gravnummer: B1 316*

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande, tidstypisk gravvård, smidesstaket, titel, inskription.

Karaktäristik: Högre gravvård i form av en obeliskartad gravvård med pyramidformad topp, omgiven av ett smidesstaket på huggen stenram. Förgylld text.

Inskription: Här hvila bröderna f. handlandena Rudolf Palmgren *1837 †1908 och Per Palmgren *1843 †1887.

Gravnummer: B1 319*

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Miljöskapande, originell gravvård, smidesstaket, titel (förvaltare vid Uddeholmsbolagets sågverk på Hammarö).

Karaktäristik: Bred och hög gravvård i rödgrå Bohusgranit. Tre infällda bronskylltar med namnen på de begravda. Den grästäckt gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram.
Inskription: Bruksförvaltaren P.W. Dahlgren 1816–1902 hans maka fru Ida Dahlgren 1831–1926/Hilma Dahlgren 1847–1938.

Gravnummer: B1 322*

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Miljöskapande, originell gravvård, lokalhistoria (Hilda Maria Nilsson/Ekelöf, 1843–1920, var ena innehavaren av firman Ekelöf & Svensson i

Karlstad, grundad 1872.). Bildar helhet med B1 323.

Karaktäristik: Gravvård i diabas formad som en sköld. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Sigfrid Nilsons familjegrav

Gravnummer: B1 323*

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Miljöskapande, lokalhistoria (Caroline Svensson, 1841-1921, var den enda innehavaren av firman Ekelöf & Svensson i Karlstad, grundad 1872.). Bildar helhet med B1 322.

Karaktäristik: En liten pulpetsten i diabas. Gravplatsen omges av smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Caroline Svensson 11/5 1844
25/5 1921 Ada Olson 16/12 1814 8/6 1889

Gravnummer: B1 324*

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande, tidstypisk gravvård, gjutjärnsstaket, titlar, lokalhistoria (Henrik Adolf Widmark, 1833-1889, startade föregångaren till Ullebergsskolan i Karlstad. Tog initiativ till framställning av häradskartor för hela länet.).

Karaktäristik: Mittplacerad, högrest obeliskliknande gravvård i granit med pyramidformad topp. Gravplatsen omges av ett gjutjärnsstaket på huggen stenram.

Inskription: Landshöfdingen och kommandören H. A. Widmark/Widmarks familjegrav/Vänner i Wermland reste stenen.

Gravnummer: B1 325

Tillkomstår: 1960-tal

Urvalskriterium: Huvudstenen, lokalhistoria (Fotografen Karl Emanuel Nyström, 1874 - 1964, är en av stadens stora fotografer, framför allt känd för sina Karlstadbilder kring förra sekelskiftet.).

Karaktäristik: En enkel grav med en liten stående kalksten med namn i svart. Samma namn återkommer på de liggande stenarna intill.

Inskription: Sten 1 – O. L. Nyström Karl Nyström.

Gravnummer: B2 7

Tillkomstår: 1800-tal

Urvalskriterium: Hög ålder, miljöskapande, upplevelsevärde.

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i okänt stenmaterial, med finhuggen textspiegel och bruten topp.

Inskription: Jacob Branting f: 14/6 1754 d: 24/12 1836

Gravnummer: B2 14–15

Tillkomstår: Troligen runt sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Huvudstenen, miljöskapande, upplevelsevärde, originell utformning, gjutjärnsstaket på stenram, lokalhistoria (Kaptenen, lasarettssysslomannen, stadskassören Christian Andersson, 1791–1863, hade många olika engagemang för det allmänna i Karlstad. Han medverkade även i planeringen av kyrkogårdens utvidgning 1830.), titel.

Karaktäristik: Högre gravvård i form av granitskiva med förgylld text i slingrande band, omgiven av låga pulpetstenar och ett gjutjärnsstaket på huggen stenram. Gravplatsen är förenad med gravnummer D1 45 (sonen G. A. Anderssons grav).

Inskription: Kaptenen Chr: Andersson 1791. 1863. Hustrun Maria 1805. 1861. Dottern Theodora 1828. 1862.

Gravnummer: B2 12

Tillkomstår: Troligen senare än angivna dödsår, omkring sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande

Karaktäristik: Högre bautasten som omges av en huggen stenram.

Inskription: Majoren. R.S.O. Sven Gotthard Noreen *1788 17/4 †1846 2/7/Barnbarnen: Johanna Karolina Augusta *1856 2/6 †1858 21/8 Gudmund Sven Erland *1866 13/5 †1869 2/11 Ellen Elisabeth *1870 4/9 †S.Å. 10/11.

Gravnummer: B2 16–18*

Tillkomstår: 1858

Urvalskriterium: Miljöskapande, originell och stilhistoriskt intressant gravvård i naturromantisk stil, gjutjärnstaket, lokalhistoria (Handlanden och brukspatronen Jan Fröding, 1791–1858, var Gustaf Frödings farfar och ägare till Alsters herrgård vid tiden då huvudbyggnaden fick det utseende den har idag.)

Karaktäristik: Kors i marmor på sockel av sandsten med växtdekor och infälld pergamentrulle i marmor, som omges av ett gjutjärnstaket på huggen stenram. Förgylld text.

Inskription: Jan Frödings familjegrav.

Gravnummer: B2 20*

Tillkomstår:

Urvalskriterium: lokalhistoria (C.W. Uggla, 1786–1844, deltog i flera fälttåg. Ingår i en satirisk dikt av Esaias Tegnér.)

Karaktäristik: Låg, stående gravvård i diabas med rundad topp och förgylld text. Korssymbol.

Inskription: Kapten C. W. Ugglas familj-grav

Gravnummer: B2 23*

Tillkomstår: 1842

Urvalskriterium: Sten 1 och 2., inskription på liggande häll (Hällen markerar demoiselle Amalia Christa Roths grav, 1825-1842, fosterdotter åt prosten och prostinnan Litzell).

Karaktäristik: Sten 1 - Mellanhög, sparsamt bearbetad gravvård i granit, titel. Sten 2 - liggande kalkstenhäll. Gravplatsen är omgiven av en huggen stenram.

Inskription: Sten 1 – Lingu. Sacr. Lector J. F. Lizell 1777-1841. Sten 2 – Här hvilar förgängliga delen af demoiselle Amalia Christa Roth född den 17 september 1825 död den 28 augusti 1842/Din vagga stilla stod jag vaggat den och sen lag ledt och önskat mildra dina öden. Till slut med tår så varm jag sänker denna sten som minnesskrift till gärd åt döden, den gömmer hvad mig kärast var din dygd ditt hjerta som jag fostrat har. En djupt sörjande fostermor.

Gravnummer: B2 24-25*

Tillkomstår: 1884

Urvalskriterium: Sten 1, lokalhistoria (Lovisa Ulrika Kamph/Wollert (1797-1884) grundade en flickpension i Karlstad som med tiden utvecklades till en småbarnsskola. Verksamheten övertogs senare av tre döttrar.).

Karaktäristik: Låg gravvård med polerad framsida och rundad topp. Gravplatsen omges av en stenram.

Inskription: Per Fredrik Kamph *1787-†1840
 Lovisa Ulrika Kamph född Wollert *1797-
 †1884/Familjegraf

Gravnummer: B2 27

Tillkomstår: 1930- eller 40-tal.

Urvalskriterium: Tidstypisk gravvård, titlar, geografisk hemvist, symboler

Karaktäristik: Låg och bred gravvård i granit med symboler i form av en fackla och en strålände stjärna.

Inskription: Hemmansägaren K.P.
 Pettersson Dingelsundet *1860 †1931
 hustrun Charlotta *1854 †1926 brodern
 Herman *1859 †1940/Skogsvaktaren G. W.
 Pettersson Dingelsundet *1875 †1946
 hustrun Signe f. Lundqvist *1881 †1962

Gravnummer: B2 32*

Tillkomstår: Andra hälften av 1800-talet

Urvalskriterium: Miljöskapande, ovanlig gravvård för Karlstads kyrkogårdar, titlar och psalmhänvisningar

Karaktäristik: Högre, obeliskformad gravvård i marmor med förgylld text och lagerkranssymbol.

Inskription: Borgmästaren R.W.O. Anders
 Florman *31/10 1778 -†27/8 1857 och dess
 k. maka Ulrika Magdalena Florman född
 Frykman *27/11 1792_†24/8 1865/Sv Ps. 476
 v. 3. " " 484 v. 4.

Gravnummer: B2 79

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Miljöskapande
 Karaktäristik: Högre bautasten i granit med en ovalformad textspegel.
 Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: J. A. Nygren Sor familjegraf

Gravnummer: B2 80

Tillkomstår: 1950-tal.

Urvalskriterium: Miljöskapande, relativt ovanlig gravvårdstyp, psalmhänvisningar

Karaktäristik: Liggande häll i granit med text och korssymbol i relief, och ringar i brons i form av lagerkransar i de fyra hörnen. Den i övrigt grästäckta gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Major Emil Broberg 1874 – 1958
Carin Broberg f. Vesterlund 1883 – 1954/Ps.
377 Ps. 599

Gravnummer: B2 81*

Tillkomstår: 1895

Urvalskriterium: Miljöskapande, upplevelse, titel.

Karaktäristik: Stenkors på tvådelat fundament, i granit. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Målaremästaren Emanuel Tideblad ' 17/3 1811 †15/1 1866 och hans hustru Lovisa Tideblad *2/3 1816 †25/2 1895.

Gravnummer: B2 82

Tillkomstår: 1956

Urvalskriterium: Miljöskapande, stilhistorisk intressant, lokalhistoria, inskription

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i historiserande stil på gräsbevuxen gravplats.

Inskription: Ludvig Borgström född 1788 död 1862/Apotekare Bokhandlare Brukspatron/Stiftare av Föreningen för nyttig folkläsnings spridande i Carlstads stift/Grundare och främjare av Karlstads sparbank./Föreningen och Sparbanken reste vårdan 1956.

Gravnummer: B2 89*

Tillkomstår: 1919

Urvalskriterium: Miljöskapande, originell gravvård, lokalhistoria (Johan Anton Millén, 1811–1863, blev 1850 rektor för läroverket och 1859 biskop i Karlstad stift.)

Karaktäristik: Hög och tunn gravvård i kalksten med omfattande dekor i övre delen i form av en änglare relief ovanför en biskopsmössa och text på latin.

Inskription: Hic in pace requiescit d.d. Johannes Antonius Millén multor per annos rector gymnasii episcopus diocesec Carolstadiensis natus anno d. MDCCCXI defunctus anno d. MDCCCLXIII/In aeternum manet sacerdotium Christi/Pietas posterorum monumentum posuit a.d. MCMXIX

Gravnummer: B2 90

Tillkomstår: 1947

Urvalskriterium: Tidstypisk gravvård, lokalhistoria (Eric Carl Montan var verksam inom konfektionsindustrin och Karlstads fabriks- och hantverksförenings första ordförande.), titel, inskription

Karaktäristik: En nära kvadratisk, stående gravvård i granit med text och en korssymbol i relief.

Inskription: Fabrikören Eric Carl Montan *16-4 1812 †3-2 1873 Karlstads Fabriks och handtverksförenings förste ordförande/Medlemmar reste vården till föreningens 100-årsjubileum 1947.

Gravnummer: B2 266*

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900.

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, gjutjärnssköld, titel.

Karaktäristik: Smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Kamrer C. Gripenbergs familjegrav.

Gravnummer: B2 267

Tillkomstår: 1888

Urvalskriterium: Liggande gravsten som markerar graven för två tidigare gemåler (stående enbart värdefull), ovanlig, lokalt förekommande sten

Karaktäristik: Liggande, naturligt formad sten av hyperit. Den grästäckta gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: ... Börjeson/... Börjeson * 66 †91 Ps. 23:4 /*1850 - †1888

Gravnummer: B2 268*

Tillkomstår: 1905

Urvalskriterium: Miljöskapande, originell och tidspräglad gravvård, smidesstaket, lokalhistoria (Läkaren Carl Axel Haak var engagerad i Karlstads allmänna och medverkade till tillkomsten av Karlstads teater och varmbadhuset.), stilhistoria – jugend.

Karaktäristik: Högre och polerad gravvård i Vångagranit med text och dekor i relief. Dekor i form av blad, frimurarkors och ett ankarslut. Gravplatsen omges av smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: C. A. Haak 1830–1905

Gravnummer: B2 269

Tillkomstår: Mitten av 1940-talet

Urvalskriterium: Miljöskapande, sten 1 och smidesstaket, tidstypisk gravvård, symboler.

Karaktäristik: Låg och bred gravvård i diabas med dekor i form av en strålande

stjärna och två oljelampor, omgiven av smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: G. A. Johnsson *1864 †1945
hans maka Karolina *1867 †1944

Gravnummer: B2 270

Tillkomstår: 1919

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket (sten enbart värdefull)

Karaktäristik: Högre gravvård omgiven av smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: -

Gravnummer: B2 271

Tillkomstår: 1800-talets slut

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, inskription – sentens, upplevelsevärde

Karaktäristik: Liten gravvård i diabas, polerade textspeglar och förgylld text. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: C. A. Jansons familjegrav/Älskad i lifvet Saknad i döden

Gravnummer: B2 272

Tillkomstår:

Urvalskriterium: Miljöskapande, lokalhistoria (Johan Petter Nyström (1839-1900) var orgel- och pianobyggare (JP Nyströms). Hans företag var under en längre tid en av de större arbetsgivarna i Karlstad.), titel, psalm- och bibelhänvisning

Karaktäristik: Högröst obeliskliknande gravvård med pyramidformig topp i granit, försänkt och förgylld text och korssymbol. Gravplatsen omges av smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Fabrikören J. P. Nyström *15/8 1839 † 1/5 1900 hans maka Maria Kristina * 21/4 1842 †9/4 1936 sonen Oscar Fr. Nyström * 24/8 1866 †16/4 1901/Sv. Ps. 105 v. 5/Sonen Sten Ax. Hj. Nyström *2/12 1881 †3/10 1905 Joh. Upp. 21 kap. v. 4/Familjegrav

Gravnummer: B2 275*

Tillkomstår: 1927

Urvalskriterium: Originell gravvård, smidesstaket

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i granit med en för kyrkogården ovanlig dekor. Text och symbol i relief. Gravplatsen omges av ett smidesstaket, tillverkat av Karl R Olsson Smidesverkstad Karlstad, på huggen sten.

Inskription: John Grohman *1839 †1907
Mathilda Grohman f. Rahlen *1848 †1927
Hilma Wedholm *1848 †1906

Gravnummer: B2 276*

Tillkomstår: Tidigt 1900-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, gjutjärnsstaket med gjutjärnssköld.

Karaktäristik: Gjutjärnsstaket, tillverkat på AB C.J. Wennbergs Mek. Werkstad i Karlstad enligt en skylt på staketet (aktiebolag från 1906), med gjutjärnssköld mot väster. Staketet är monterat på en huggen stenram.

Inskription: L. G. Erickssons familjegrav

Gravnummer: B2 277*

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900.

Urvalskriterium: Miljöskapande, gjutjärnsstaket (sten enbart värdefull)

Karaktäristik: Högre, grovt huggen bautasten i röd granti med förgylld text. Gravplatsen omges av ett gjutjärnsstaket på huggen stenram.

Inskription -

Gravnummer: B2 279*

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande, titel

Karaktäristik: Högre bautasten i Tallåsgnejs med rund textspegel och förgylld text. Stenen omges av en huggen stenram.

Inskription: Folkskolinspektören P. G. Anderssons familjegrav

Gravnummer: B2 278*

Tillkomstår: Slutet av 1800-talet.

Urvalskriterium: Titel

Karaktäristik: En liten pulpetsten i diabas med text i relief. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Kommissionären Karl Söderbergs familjegrav

Gravnummer: B2 280*

Tillkomstår: 1880-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, inskription – sentens, titel.

Karaktäristik: Stenkors på tvådelat fundament i granit.

Inskription: V. Pastorn Johan Linder *18 12/11 44 †18 27/2 82/Älskad i lifvet saknad i döden

Gravnummer: B2 281*

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Originell gravvård, titel

Karaktäristik: Mellanhög gravvård av kalksten, med en historiserande karaktär.
Inskription: Här vila stadsläkaren N. Lundberg och hans maka Hildegard deras son Gunnar deras dotter Signhild hans moder Gustafwa

Gravnummer: B2 282*

Tillkomstår: 1800-talets slut

Urvalskriterium: Miljöskapande, stilren och tidstypisk gravvård

Karaktäristik: Högre, obeliskformad gravvård i polerad diabas med förgylld text. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Nils Tjeders familjegrav

Gravnummer: B2 283

Tillkomstår: Runt sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Sten 1 och 2, miljöskapande, titlar, upplevelsevärde.

Karaktäristik: Två högre gravvårdar i röd granit utformade som smala obelisker.

Inskription: Sten 1 – Bankkamrer Robert Myrin *1830 †1912 Charlotte Myrin *1843 †1912. Sten 2 – Karin Myrin f. Delin *1870 †1964 godsägaren Per Myrin *1869 †1930/Anna Myrin född 1868 död 1887

Gravnummer: B2 284–285

Tillkomstår: 1880-tal – 1920-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, gjutjärnsstaket, fem stående gravvårdar typiska för sin tid, titlar symbolik – avbruten kolonn.

Karaktäristik: Sten 1 – högre bruten kolonn, sten 2 – litet stenkors, sten 3 – tvådelad gravvård med bruten topp, sten 4 – högre obelisk med pyramidtopp, sten 5 – högre bautasten med bruten topp.

Gravplatsen omges av ett gjutjärnsstaket på huggen stenram.

Inskription: Sten 1 – Thomasine Unden född Kaijer *4/8 1856 †4/2 1881. Sten 2 – Lille Håkan. Sten 3 – Rektorn Theodor Kaijer *1851 †1928 Alma Kaijer född Löhr * 1843 †1915. Sten 4 – Apotekaren och riddaren L. Kaijer *1822 †1891 hans hustru Beate Kaijer född Krook *1828 †1890. Sten 5 – Apotekaren Victor Unden f.12.5.1844 d.13.4.1923 hans hustru Beata Kaijer f.10.9.1854 d.16.9.1944 Elsa Clara Beata f.13.8.1875 d.21.5.1938 Torsten Unden f.15.4.1877 d.5.6.1962 Hans hustru Gerda Unden f.19.12.1888 d.15.12.1987

Gravnummer: B2 286*

Tillkomstår: 1920-tal

Urvalskriterium: Säregen gravvård, smidesstaket, lokalhistoria (Anders Vilhelm Lundgren (1841–1891) ledde KMW från 1876 fram till sin död. Här vilar även frun Augusta Charlotta, tre barn samt svärmodern.), titel

Karaktäristik: Mellanhög och bred gravvård i Bohusgranit vilket är integrerat i det smidesstaket som omger gravplatsen. Staketet är monterat på en huggen stenram.

Inskription: Disponenten A. W. Lundgren *6/10 1841 †16/10 1891 hans hustru Augusta Ch. Lundgren f. Lidström *25/2 1844 †5/3 1921

Gravnummer: B2 289

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Miljöskapande

Karaktäristik: Högre, polerad bautasten med förgylld text.

Inskription: W. af Segerström *14/6 1853 †21/6 1912 hans hustru Helena född Kaijer *8/8 1864 †2/4 1960/Hilda af Segerström *16/11 1849 †26/8 1889

Gravnummer: B2 290

Tillkomstår: 1919

Urvalskriterium: Titel, symbol

Karaktäristik: Mellanhög gravvård med försänkt text och korssymbol i relief

Inskription: Kontraktsprosten Johan Hjalmar Fröding 1851 – 1919 hans maka Ida Elisabeth Fröding f. Dahlgren 1865 - 1952

Gravnummer: B2 291*

Tillkomstår: 1920-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, titlar

Karaktäristik: Högest, polerad gravvård med rundad topp som omges av en huggen stenram (tidigare gjutjärnsstaket).

Inskription: Enkefru Maria Andersson *18 4/9 18 †18 3/2 80 fröken Amalia Andersson *18 1/10 43 †19 30/3 24

Gravnummer: B2 293*

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, stilhistoriskt intressant gravvård.

Karaktäristik: Högest gravvård med oval, polerad textspiegel med förgyllda bokstäver. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: O. F. Olsson Anna
Olsson/Familjegrav

Gravnummer: B2 292*

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande, symbol

Karaktäristik: Högest gravvård av larvikt (labradorsten) med förgylld text och korssymbol. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: A. G. Vennbergs och B. J. Olssons familjegrav

Gravnummer: B2 294*

Tillkomstår: 1800-talets slut

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, titel (Johan Peter Cervin var på 1860-talet disponent på Orrholms sågverk).

Karaktäristik: Låg pulpetsten med text i relief som omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Disponenten P. Cervin *1823
†1878

Gravnummer: B2 296–297

Tillkomstår: 1800-talets slut

Urvalskriterium: Sten 1, miljöskapande,
tidstypisk gravvård, symbol

Karaktäristik: Högre och polerad
gravvård i diabas med förgylld text och
korssymbol.

Inskription: Axel Hofvanders familjegrav

Gravnummer: B2 331*

Tillkomstår: 1915

Urvalskriterium: Tidspräglad
gravanläggning.

Karaktäristik: Låg gravvård integrerad i
gravplatsens inhägnad bestående av
stenram, stenstolpar och kätting.
Stenarbetena är utförda i Molkomsgranit.

Inskription: ... (namnteckning som avser
Carl August Norman) 1878 - 1915

Gravnummer: B2 336S-337

Tillkomstår: 1900-talets mitt

Urvalskriterium: Originell gravvård
omgärdad av ett smidesstaket på huggen
stenram, titlar, symboler och dekor.

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i tre
delar i granit, med en triangelformad
symbol i relief och en infälld bronsfigur.
Gravplatsen omges av ett smidesstaket på
huggen stenram.

Inskription: Plåtslagarmästaren 1874 Gustaf
Lindblad 1939 1866 hans hustru Hilma 1950
f. Ellström 1898 Henry 1915 1904 Folkhard
1942/Fabrikören G. Willhard Lindblad *5/11
1896 †29/1 1951

Gravnummer: B2 338

Tillkomstår: 1940-tal

Urvalskriterium: Tidspräglad
gravanläggning, symbol

Karaktäristik: Högre gravvård integrerad i
gravplatsens inhägnad bestående av
stenram, stenstolpar och kätting.

Stenarbeten är utförda i granit. Korssymbol i relief.

Inskription: A. G. Anderssons familje-graf

Gravnummer: B2 341N

Tillkomstår: 1916

Urvalskriterium: Sten 1, miljöskapande, originell gravvård, titel, konstnärligt värde – porträttrelief.

Karaktäristik: Högest och bred gravvård med infälld bronsmedaljong föreställande de begravda. Den gräsbetäckta gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Byggmästaren August Olsson *11/11 1862 †24/8 1916 hans maka Maria Elisabet *1/7 1862 †1/10 1932

Gravnummer: B2 346S*

Tillkomstår: 1900-talets första hälft

Urvalskriterium: Titel, psalmhänvisning

Karaktäristik: En stående, låg gravvård flankerad av två planteringsurnor, allt tillverkat i granit. Förgylld text. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: F. D. Banmästaren J. Pettersson *1867 †1927 H. H. Blenda *1867 †1947/Psalm 257

Gravnummer: B2 357S*

Tillkomstår: Omkring 1920

Urvalskriterium: Upplevelsevärde

Karaktäristik: Liten stående gravvård i diabas med schablondekor.

Inskription: Far-Mor

Gravnummer: B2 367*

Tillkomstår: Troligen på 1930-talet i samband med J. Janssons bortgång.

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket (sten enbart värdefull)

Karaktäristik: Högre rest gravvård i diabas med förgylld text. Gravplatsen omges av smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: J. Janssons familjegrav

Gravnummer: B2 374S*

Tillkomstår: År 1916 avled Eivor Elsa Maria Blomqvist, endast sex år gammal. Eventuellt restes vårdan i samband med det.

Urvalskriterium: Gjutjärns kors

Karaktäristik: Gjutjärns kors på fundament av diabas med text i relief.

Inskription: E. Blomqvist familjegrav

Gravnummer: B2 384*

Tillkomstår: Troligen 1930-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, stenkors

Karaktäristik: Stenkors och fundament i diabas. Förgylld text. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Axel Olsson *1858 †1934 maka Alma *1861 †1937 sonen Ivar *1895 †1917

Gravnummer: B2 392*

Tillkomstår: 1920–30-tal

Urvalskriterium: Originell gravvård, inskription - sentens

Karaktäristik: Högre rest gravvård i granit i historiserande stil, med korssymbol i relief, omgiven av en huggen stenram.

Inskription: Klara M. Nilsson född 21/10 1849 död 1/5 1926 Klara Sofia Ståhl född 8/7 1884 död 12/1 1918/Älskad och saknad

Gravnummer: B2 398

Tillkomstår: 1917

Urvalskriterium: Miljöskapande, titel

Karaktäristik: Högre rest gravvård i polerad diabas med förgylld text.

Inskription: Gränsstationsföreståndaren Hallsten Erikson 1863–1917 hans maka Lisa

f. Larsson 1876–1946 sonen lektor Sten Eriksson 1906–1961

Gravnummer: B2 400

Tillkomstår: 1917

Urvalskriterium: Titel, symbol

Karaktäristik: Hög gravvård i granit med text och symbol i relief

Inskription: Telegrafkommissarien Es. Lignell *1833 †1917 hans maka Charlotta *1842 †1922/Familjegrav

Gravnummer: B2 401*

Tillkomstår: 1930-tal

Urvalskriterium: Titel, tidstypisk

Karaktäristik: Låg och bred gravvård i tre delar, tillverkad av granit.

Inskription: Kronkassör Gust. Johanssons familjegrav.

Gravnummer: B2 402S-403N

Tillkomstår: 1910–20-tal

Urvalskriterium: Sten 1, miljöskapande, stenkors, inskription – sentens.

Karaktäristik: Stenkors och fundament i diabas med förgylld text.

Inskription: L. G. Larsson *1842 †1917 hans maka Anna Lovisa *1844 †1929/Minnet ska vårda vad livet ägde, saknaden visar vad döden tog

Gravnummer: B2 407S-408

Tillkomstår: 1929

Urvalskriterium: Sten 1, miljöskapande, gravvård och inhägnad, lokalhistoria (Josef Löfberg var medgrundare till Bröderna Löfberg & C:o tillsammans med bröderna Anders och John, ett företag i kolonialvarubranschen. Vid en uppdelning 1927 tog Josef hand om handeln med kolonialvaror under namnet Bröderna Löfbergs AB. Anders fortsatte med kaffe och John importerade och sålde bilar. Två år senare gick Josef bort.).

Karaktäristik: Högrest, polerad bautasten i röd granit, integrerad i inhägnaden som utgörs av kätting mellan stolpar av sten och en huggen stenram.

Inskription: Josef Löfberg *8/1 1874 †2/4 1929 Frida Löfberg f. Heintz *21/12 1870 †23/11 1929

Gravnummer: C1 102N*

Tillkomstår: Senare delen av 1800-talet

Urvalskriterium: Miljöskapande, titel (Otto Lagerberg gifte sig 1812 med grevinnan Marie Frölich på egendomen Korpegården utanför Lidköping. Paret ska senare ha bott på "Petersberg" i Karlstad landsförsamling.).

Karaktäristik: Högrest gravvård med pyramidformad topp och förgylld text och korssymbol. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Grefve Otto Lagerberg *16/3 1788 †28/8 1859 hans maka Marie Frölich *9/6 1790 †10/9 1876 deras dotter Hedde_Louise *10/1 1824 †19/7 1898

Gravnummer: C1 102S

Tillkomstår: 1919

Urvalskriterium: Miljöskapande, stilhistoriskt intressant gravvård, symbol, titel

Karaktäristik: Kalkstensgravvård i historiserande stil med rundad topp och korssymbol. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Carl Gustaf Kalin *7:11 1871 †1:1 1947 hans maka Augusta *20:9 1867 †10:1 1951 studeranden Tage John Gustaf *13:12 1900 †7:8 1919 Harry Kalin *6:10 1898 †23:1 1972 Holger Kalin *22:5 1903 †6:10 1978 hans maka Anna-Lisa *16:9 1910 †16:6 1997

Gravnummer: C1 103

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande, titlar

Karaktäristik: Hög, polerad gravvård i diabas med pyramidformad topp och förgylld text. Den delvis grästäckta gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Landskamreraren Axel Andersson 1811–1889 h.h. Caroline Hagander 1821–1904 sonsonen överståthållaren Johan Hagander 1896–1991 h.h. Margit Larsson 1899–1997

Gravnummer: C1 105*

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande, lokalhistoria (Den tyskländsfödde guldsmeden Christian Wilhelm Peter Brockmann, 1822–1903, var styrelseledamot och ordförande i Karlstads Fabriks- och hantverksförening.).

Karaktäristik: Kors av kalksten på tvådelad sockel.

Inskription: Brockmanns familjegrav

Gravnummer: C1 106S*

Tillkomstår: 1800-talets slut

Urvalskriterium: Miljöskapande, gjutjärnskors, titel, symboler

Karaktäristik: Gjutjärnskors på sockel av granit. Symbol – ängel som bär på ett svärd.

Inskription: Rådman P.A. Rydberg *1827 †1890 Carolina f. Fagerlin *1830 †1888 Anna Rydberg (eventuella årtal är täckta av gruset)

Gravnummer: C1 106N*

Tillkomstår: 1930-tal

Urvalskriterium: Originell gravanläggning, liggande hällar (stående gravvård enbart värdefull).

Karaktäristik: Så kallad tumbagrav med stora hällar lagda på tvären över gravplatsen. Under finns en kammare för kistor.

Inskription: -

Gravnummer: C1 107*

Tillkomstår: 1872

Urvalskriterium: Miljöskapande, stilhistoriskt intressant gravvård

Karaktäristik: Kors av Carraramarmor på tvådelad sockel av sandsten med bladdekor. I den övre sockelstenen sitter en infälld marmorplatta med förgylld text. Infälld porslinsmedalj (ligger löst) med motivet "Dagen" efter förebild av Bertel Thorvaldsen.

Inskription: Joh. W. Bergs familje _ graf

Gravnummer: C1 108N

Tillkomstår: 1937

Urvalskriterium: Miljöskapande, sten 1, tidstypisk och stilhistoriskt intressant gravvård, symboler

Karaktäristik: En större, bred gravvård i diabas med text och symboler i relief. Symboler för frimurarna och Odd fellow. Framför den stående stenen ligger tre mindre stenar. Gravplatsen är i övrigt huvudsakligen täckt av tunna skifferplattor.

Inskription: Wilhelm Nyström 1871–1937
Anna Nyström 1874–1955/Amanda
Andersson 1841–1921

Gravnummer: C1 111*

Tillkomstår: 1857/1890

Urvalskriterium: Miljöskapande, sten 1 – hög ålder, sten 2 – ovanligt material, titel, lokalhistoria (Johan August Kruckenberg drev en speceriaffär som vid mitten av 1800-talet blev Karlstads största.).

Karaktäristik: Sten 1 – kors av kalksten på två delad sockel, förgylld text. Sten 2 – mellanhög gravvård i larvikit/labrador med bruten topp.

Inskription: Sten 1 – Enkefru Amalia Mathilda Nordström född Kruckenberg F. d: 27/2 1818 d. d: 25/12 1857. Sten 2 - Grosshandlanden J. A. Kruckenberg *18 2/8 13 †18 5/7 90

Gravnummer: C1 115V*

Tillkomstår: 1860–70-tal

Urvalskriterium: Hög ålder, miljöskapande

Karaktäristik: Sten 2 är troligen flyttad hit från C1 114. Enligt ett kyrkorådsprotokoll från hösten 1919 så skulle ett antal gravvårdar samlas till ett ställe för att de skulle bevaras, i kyrkorådets vård, och för att frigöra utrymme.

Inskription: ... otydliga inskriptioner. Sten 1 avser Carl Olof von Lagerlöf (1780-1818), Charlotta von Lagerlöf (1792-1857) och Erland Belfrage (1821-1871) som blev innehavare av gravplatsen 1857. Sten 2 avser Maria Danielsson (1819-69) och Sophia Celestina, död 1858. Här finns hänvisningar till 1 Mosebok 48 kap. 21 och Jobs bok 14 kap. 1, 8, 2 vv.

Gravnummer: C1 119

Tillkomstår: 1901

Urvalskriterium: Kyrkogårdens enda gravkor, miljöskapande, lokalhistoria (Gravkoret uppfördes för Paul Lidbacks, 1725-1786, kvarlevor. Lidback begravdes ursprungligen på kyrkogården intill domkyrkan.).

Karaktäristik: Se kap. *Byggnader på Västra kyrkogården*

Inskription: Lidbackska - grafven

Gravnummer: C1 121*

Tillkomstår: 1934

Urvalskriterium: Stående sten, originell gravvård, miljöskapande, lokalhistoria (Carl Daniel Forsell startade ett boktryckeri från vilket han gav ut Nya Wermlands-Posten och sedan Wermlands Läns Tidning. Den senare ändrades 1879 av sonen Albin till Karlstads-Tidningen. Albin var genom tidningen Gustaf Frödings första och enda arbetsgivare.), titel

Karaktäristik: Stående natursten

Inskription: Boktryckarne C. Forsell * 1817
†1888 Albin Forsell *1855 †1934/Familjegrav

Gravnummer: C1 130

Tillkomstår: 1920-tal

Urvalskriterium: Sten 1, miljöskapande, geografisk hemvist, symbol

Karaktäristik: Högre gravvård i historiserande stil, försänkt text och korssymbol.

Inskription: Johan Henrik Olsson Wåxnäs
1852-1919 hans maka Eva 1856-1944

Gravnummer: C1 131

Tillkomstår: 1910

Urvalskriterium: Sten 1, miljöskapande, inskription - sentens

Karaktäristik: Högre bautasten med rund och rektangulär textspegel, förgylld text och korssymbol. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Till minnet av älskade
föräldrar/Anders Andersson *1826 †1869
Sara Melin *1842 †1910 Lars Melin *1842
†1914

Gravnummer: C1 132*

Tillkomstår: 1800-talets slut

Urvalskriterium: Miljöskapande,
upplevelsevärde, gjutjärnstaket, inskription
- sentenser

Karaktäristik: Högre gravvård i diabas,
gjutjärnstaket (tillverkat av AB C.J.
Wennbergs Mek. Werkstad Karlstad enligt
en liten skylt på grindlåset) på huggen
stenram.

Inskription: Mina kära föräldrar Jan Larsson
*1816 †1873 hans maka Anna Kajsa *1820
†1895/Frid öfver edra stoft/Tack för allt på
denna jord/Familjegrav

Gravnummer: C1 328N*

Tillkomstår: 1920

Urvalskriterium: Miljöskapande, titel,
fästypisk

Karaktäristik: Högre och väl bearbetad
gravvård i ljus granit. Text och korssymbol i
relief. Gravplatsen omges av en huggen
stenram.

Inskription: Buntmakaren J.E. Johansson
*10/11859 † 15/3 1920 hans maka Maria
*15/).

Gravnummer: C1 329N

Tillkomstår: 1920-tal

Urvalskriterium: Sten 1, miljöskapande,
porslinsmedaljong/biskvirelief, lokalhistoria
(Lars Magnus Björkmans, 1842-1926, var
kakelugnsmakare och hade en fabrik på
Herrhagen fram till 1900-talets början.).

Karaktäristik: Högre bautasten med
förgylld text och infälld biskvirelief,
"Natten", efter förlaga av Bertel
Thorvaldsen. Gravplatsen omges av en
huggen stenram.

Inskription: L. M. Björkmans familjegrav

Gravnummer: C1 329S*

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande, gjutjärnsstaket, titel

Karaktäristik: Stående gravvård i delvis polerad diabas med pyramidformad topp och förgylld text. Gravvården omges av ett gjutjärnsstaket på huggen stenram.

Inskription: Sjökapten Gustaf Lauhréns familjegrav

Gravnummer: C1 334-335N

Tillkomstår: 1899

Urvalskriterium: Miljöskapande, titlar, symbol.

Karaktäristik: Obeliskformad gravvård i granit med pyramidformigt avslut upptill. Den grästäckt gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Jägmästaren Mortimer Geijer 1837-1899 hans hustru Katarina f. Eden 1851-1940 gymnastikdirektör Hanna Geijer 1879-1958/Familjegrav/Justitierådet Erik

Geijer 1883-1959, Agnes Geijer f. Dahlgren 1894-1879 Malin Geijer 1844-1923

Gravnummer: C1 338S-339N

Tillkomstår: 1930-tal

Urvalskriterium: Tidstypisk gravvård, bibelhänvisning

Karaktäristik: Bred och stramt utformad gravvård i granit.

Inskription: *13/6 1853 J•G•Nyman †22/4 1933 *11/6 Gustava Nyman †18/1 1933 f. Molin/David Nyman *28/7 †8/12 1931 Elin Nyman *9/4 1892 †28/7 1977 Gustav Nyman *875 †10/7 1937/Joh. 11: 25. 26.

Gravnummer: C1 339S*

Tillkomstår: 1920-tal

Urvalskriterium: geografisk hemvist, upplevelsevärde.

Karaktäristik: En liten stående gravvård i röd granit med försänkt text och korssymbol.

Inskription: H. v. Augusta Nilsson dotter
Alma Nilsson/Berget/Familjegrav

Gravnummer: C1 340N*

Tillkomstår: 1925 eller tidigare

Urvalskriterium: Geografisk hemvist

Karaktäristik: En låg gravsten i diabas med bruten topp, förgylld text och korssymbol.

Inskription: Carl Svensson
Hultet/Familjegrav

Gravnummer: C1 342N*

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Ovanlig gravvård (liten obelisk)

Karaktäristik: En mellanhög gravvård i granit, i form av en tredelad obelisk.

Inskription: Oscar Kihlen *17/8 1825 †15/6 1913
Fru Kihlen *19/3 1836 †1/10 1895

Gravnummer: C1 345

Tillkomstår: 1892

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, psalmhänvisning, lokalhistoria (Olof Peter Thallin köpte år 1830 Orrholmens sågverk och drev det fram till sin död.), titel, inskription – sentens.

Karaktäristik: En tredelad, obeliskformad gravvård i granit. Gravplatsen omges av smidesstaket på huggen sten.

Inskription: Här hvilar Bruksegaren Olof Peter Thallin *18 10/8 30 †18 28/1 92
Hvila i frid dyre Make Sv. P. 492/Hans maka Anna Sofia *27/12 1851 †3/3 1924

Gravnummer: C1 346

Tillkomstår: 1908

Urvalskriterium: Miljöskapande, titel, lokalhistoria (Lars Olof Tjerneld var Wermlandsbankens direktör 1886-1905.).

Karaktäristik: Högre, polerad bautasten i röd granit. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Bankdirektör L.O. Tjerneld *1838
†1908 h.m. Märta f. Nycander *1849 †1923
Sture *1881 †1892.

Gravnummer: C1 348A-349

Tillkomstår: 1904

Urvalskriterium: Miljöskapande,
gjutjärnsstaket, titel.

Karaktäristik: Stående gravvård i polerad
granit med förgylld text som omges av
gjutjärnsstaket på huggen stenram.

Inskription: Överste A.F. Lilliehööks
familjegrav

Gravnummer: C1 350-351

Tillkomstår: 1906

Urvalskriterium: Miljöskapande,
gjutjärnsstaket, titel, lokalhistoria

Karaktäristik: Högröst, obeliskformad
gravvård med oval, polerad textspiegel,
förgylld text och korssymbol. Intill på rad
ligger fyra pulpetstenar som speglar
gravsättningar 1914–1948. Gravplatsen

omges av ett gjutjärnsstaket på huggen
stenram.

Inskription: Huvudstenen - Biskop C.H.
Rundgrens familjegrav/C. H. Rundgren *18
12/8 19 †19 19/9 06 Charlotte Rundgren *18
15/2 25 †19 14/2 07

Gravnummer: C1 353N

Tillkomstår: 1909

Urvalskriterium: Titel, tidstypisk gravvård

Karaktäristik: Liten gravvård i diabas med
rundad topp och förgylld text. Gravplatsen
omges av en huggen stenram.

Inskription: Folkskolläraren Ture Sandelin *
1/1 1850 †10/3 1909 fröken Malvina
Sandelin *17/1 1843 †23/4 1892

Gravnummer: C1 354S*

Tillkomstår: 1892

Urvalskriterium: Hantverk, lokalhistoria (Hans
Åstrand var första stinsen i Karlstad).

Karaktäristik: En låg, naturromantisk gravvård i form av en avbruten trädstam som symboliserar det avbrutna livet. Förgylld text.

Inskription: H. Åstrand *1831 †1892

Gravnummer: C1 359*

Tillkomstår: 1893

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, lokalhistoria (Theodor Kullgren var en av initiativtagarna till Karlstads yllefabrik), symbol

Karaktäristik: Högest, obeliskformad gravsten i diabas. Försänkt korssymbol och text i relief. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: V. Th. Kullgren *18 10/5 1854
†17/4 1893.

Gravnummer: C1 364*

Tillkomstår: 1893

Urvalskriterium: Lokalhistoria (Claes Varenius förvärvade 1875 Grevgården vid

Älvgatan där han bodde fram till sin död.), titel.

Karaktäristik: Låg gravvård i röd granit med rundad topp. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Landssekreteraren C. E.
Varenius *d. 27/2 1820 †d. 30/11 1893
Dottern Sophie *d. 22/6 1864 †d. 26/10
1964 Maja Varenius *d. 2/9 1879 †d. 26/1
1973

Gravnummer: C2 91

Tillkomstår: 1918

Urvalskriterium: Originell gravvård, lokalhistoria (Klädeshandlaren Fredrik Leopold Nygren d.ä. var politiskt engagerad, lokalt, regional och nationellt. Tog initiativ till Inre hamn och stadsträdgården. Ägde och drev väderkvarnen på Galgberget, nuvarande Kvarnberget.), inskription.

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i granit med både text i relief och försänkt text (sockeln).

Inskription: Leopold Nygren *1812
†1865/Vården rest av staden Karlstad
1918/Handelsbokhållaren Fredrik L. Nygren
född 6/9 1828 ... (årtalet för hans död är
sannolikt dolt av grus)

Gravnummer: C2 93

Tillkomstår: 1893

Urvalskriterium: Sten 1, miljöskapande, symbol, psalmhänvisning

Karaktäristik: Högre gravvård i diabas med bruten topp och förgylld text och korssymbol.

Inskription: Kronolänsman Johan Oskar Anderson *1/3 1834, †7/6 1893/ Sv. Ps. 482 V. 3. 4.

Gravnummer: C2 99

Tillkomstår: 1890/1909

Urvalskriterium: Sten 1 och 2, miljöskapande, geografisk hemvist, titel (Axel Lambert arbetade under många år hos bröderna Nobel i Baku där man utvann olja.).

Karaktäristik: Sten 1 – Obeliskformad gravvård i granit med oval textspegel och förgylld text. Sten 2 – Mycket hög bautasten i röd granit med slåthuggen textspegel och förgylld text.

Inskription: Sten 1 – J. Johansson's å Lugnet familjegrav. Sten 2 – Bergsingenjören Axel J. Lambert *25/12 1854 †25/11 1909

Gravnummer: C2 96*

Tillkomstår: 1896

Urvalskriterium: Miljöskapande, titel

Karaktäristik: Högre gravvård i granit med försänkt text. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Bokbindaremästaren J.W.N. Lewenhagen's familjegrav

Gravnummer: C2 100

Tillkomstår: 1940-tal

Urvalskriterium: Titel, tidstypisk.

Karaktäristik: Tunn, låg och bred, gravvård i kalksten. Gravplatsen är belagd med gräs.

Inskription: Carl Holmbergs familjegrav/Carl Edvard Holmberg 1828 – 1901 hans maka

Gustava Carolina 1851 – 1904
trojänarinnan Augusta Eriksson/Lisa Olde
Holmberg 1885 – 1943 Jenny Holmberg
1880 – 1965 Karl J. Holmberg 1876 - 1968

Gravnummer: C2 101*

Tillkomstår: 1859/1962

Urvalskriterium: Sten 1 och 2, lokalhistoria (Lars Magnus Larsson har blivit uppmärksammas som "Värmlands Linné".), titel, inskriptioner, symbol.

Karaktäristik: Sten 1 – stående gravvård med kors i marmor och en sockel av granit. Symbol på korset i form av två händer som förenas i ett handslag, en kärleks- och trohetsförklaring. Förgylld text. Sten 2 – liggande häll i röd granit med försänkt text.

Inskription: Sten 1 - Här hvilar i ro fru Maria C. Loberg f. Roman d. 8/4 1816 †25/9 1859. Sten 2 – Lektor Lars Magnus Magnusson *1822 †1884/Värmlands Naturhistoriska Förening lade Minneshällen 1962

Gravnummer: C2 135

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket på huggen stenram (stenar enbart värdefulla).

Karaktäristik: Tio pulpetstenar som omges av smidesstaket på huggen stenram.
Inskription: -

Gravnummer: C2 139*

Tillkomstår: 1800-talets andra hälft/Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Sten 1 och 2, miljöskapande, smidesstaket, originell dekor, lokalhistoria (Lagmannen och häradshövdingen Carl Gustaf Weinberg, 1805–1896 med familj. Weinberg uppförde Björnen 4 vid Älvgatan. Sonen Adolf Fredrik Winberg, 1846–1906 var disponent på Svaneholms bruk.).

Karaktäristik: Sten 1 – Litet kors i marmor på sockel av granit. Sten 2 – Högre bautasten i granit med dekor i form av en ormslinga. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Sten 1 – Mathilda *1844_†1856. Sten 2 – Lagman C. G. Weinbergs familjegrav

Gravnummer: C2 145*

Tillkomstår: Senare delen av 1800-talet

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, stenen är enbart värdefull.

Karaktäristik: Enkelt utformad, obeliskformad gravvård i granit. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Jonas Wennerlunds Graf

Gravnummer: C2 147

Tillkomstår: Före och efter sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, titlar (Oskar Ferdinand

Ahlmark var en av sin tids ledande affärsmän. Han övertog Jan Frödings handelsrörelse. 1872 anlades ett båtvarv och Ahlmarks övergick sedermera alltmer till rederirörelse.), symbol.

Karaktäristik: Sten 1 - Högre bautasten med försänkt text. Sten 2 - tunn, mellanhögt gravvård i historiserande stil med försänkt text och symboler i form av ett kors och en hjälm (krigsguden Ares eller Mars hjälm). Sten 3 - liten pulpetsten belägen mellan de båda större gravvårdarna, med försänkt text. Sten 1 omges av en huggen stenram. Hela gravplatsen omges av ett smidesstaket.

Inskription: Sten 1 - Grosshandlare O. F. Ahlmark f. 1821 d. 1873 hans maka Marina Geijer f. 1835 d. 1863 deras son översten C. O. Ahlmark f. 1859 d. 1934 hans maka Anita Lund f. 1869 d. 1947 deras son direktören O. C. Ahlmark f. 1897 d. 1960. Sten 2 - Kaptenen författaren Hugo Falk *14/3 1862 †13/11 1925 Anna Falk född Harling *2/8 1873 †13/12 1957 sönerna Lille *1910 †1/3 1915 Jan *1/10 1912 †18/4 1915 Lennart *29/1 1919 †30/11 1927 Peter *28/6 1901 †27/7 1958 Hugo *12/4 1908 †16/6 1989. Sten 3 - C. W. Geijer *1809 †1865 Sophia Geijer *1809 †1870

Gravnummer: C2 149*

Tillkomstår: 1875

Urvalskriterium: Lokalhistoria (Tyskfödde Ernst Christian Franke, 1818-1875 köpte Hedbergsgården söder om Biskopsgården och anlade där ett bryggeri 1857 vilket var upprinnelsen till Karlstads bryggeri vilket under olika namn drevs fram till 1969.).

Karaktäristik: Pulpetsten av kalksten med försänkt text och fyra stjärnor. Stenen omges av gräs och gravplatsen av en huggen stenram.

Inskription: Ernst Frankes familjegrav

Gravnummer: C2 150

Tillkomstår: 1954

Urvalskriterium: Titel, symbol.

Karaktäristik: Liggande häll i granit med text och korssymbol i relief och fyra ringar i hörnen i form av lagerkransar.

Inskription: Köpman Victor Andersson
*27•2•1884 †8•3•1954 hustrun Karin
*27•4•1896 †29•9•1961

Gravnummer: C2 152*

Tillkomstår: 1828

Urvalskriterium: Hög ålder, upplevelsevärde, inskription, symbol.

Karaktäristik: Låg stående gravvård av kalksten med försänkt och förgylld text och

solsymbol. Den gravsatte torde ursprungligen ha begravts i A-området. Gravvården stod senare på C2 151 innan det fick sin nuvarande placering.

Inskription: Engelbrecht Prytz april 1828./Frid över den menlöses stoft.

Gravnummer: C2 153*

Tillkomstår: 1863

Urvalskriterium: lokalhistoria (Jakob Wilhelm Lagerstedt var provinsialläkaren.), titlar

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i polerad diabas med försänkt och förgylld text. Enligt uppgift togs beslut om att gravplatsen ska bevaras 2001.

Inskription: Doktor J. W. Lagerstedt *1810
†1863 Charlotte Lagerstedt f. Julin *1826
†1915 läroverksrådet N. G. W. Lagerstedt
*1847 †1925/Familjegrav/Agnes Lagerstedt
*1850 †1939

Gravnummer: C2 154*

Tillkomstår: 1800-talets andra hälft

Urvalskriterium: Miljöskapande, gjutjärnskors, symbol, titel.

Karaktäristik: Nygotiskt gjutjärnskors på sockel av granit med infälld gjutjärnsplatta med text i relief. Symboler bland annat i form av en ängel med svärd.

Inskription: En tacksamhets=gärd åt minnet af postmästaren Carl Johan Renström född 17 15/10 94 död 18 29/12 53

Gravnummer: C2 159*

Tillkomstår: 1899

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, lokalhistoria (Knut Bergmans, 1821-1899, var smidesfabrikör. Både L-M Ericsson och C.J. Wennberg (Wennbergs mekaniska) ska ha gått i lära hos Bergman.).

Karaktäristik: Högre, obeliskformad gravvård i granit. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Knut Bergmans familjegrav

Gravnummer: C2 160

Tillkomstår: 1910- och 50-tal

Urvalskriterium: Sten 1 och 2. Miljöskapande, titlar

Karaktäristik: Stående bautasten och liggande pulpetsten i röd granit. Polerad, oval textspegel med förgylld text på den stående. Text i relief på den liggande.

Inskription: Sten 1 - E. Göthlins familjegrav. Sten 2 – Majoren Frans E. G. Göthlin *3.3 1865 †8.12 1955 maka Brita Isabella f Tholander *22.9 1871 †19.11 1954 författarinnan Margit Geijer-Stenberg *1.9 1919 †19.10 1997

Gravnummer: C2 161*

Tillkomstår: 1921

Urvalskriterium: Den låga stenen, upplevelsevärde

Karaktäristik: Låg pulpetsten i diabas.

Inskription: Lilla Gerd 1910–1921

Gravnummer: C2 164–165*

Tillkomstår: 1860-tal/1900

Urvalskriterium: Sten 1 - originell gravvård, hög ålder. Sten 2 - titel, lokalhistoria (Fredrik Thollander var borgmästare under ett fåtal år. Bodde på landeriet Lugnet.).

Karaktäristik: Sten 1 - Liggande sten av Tallåsgnejs med förhöjd textspiegel. Sten 2 – Mellanhög gravvård i polerad diabas med försänkt text.

Inskription: Sten 1 – Adolf Myrin 1788 – 1864 och hans maka Justina Myrin född Suther 1801 -1867. Sten 2 – Borgmästaren Fredrik Thollander 1805_1861. Hilda Thollander född Myrin 1825_1900

Gravnummer: C2 166*

Tillkomstår: 1918

Urvalskriterium: Inskription, symbol, upplevelsevärde.

Karaktäristik: Låg, stående gravvård i polerad, diabas med blåstrad symbol och inskription. Symbol i form av en harpa.

Inskription: Vår Karin/Saliga äro de renhjärtade/mor, moster

Gravnummer: C2 174*

Tillkomstår: Prostinnan avled 1901. Ett av barnen 1929.

Urvalskriterium: Originell gravvård, titel

Karaktäristik: Mellanhög stående gravvård i röd granit med diagonalställd inskription. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Prostinnan Nygrens familjegrav

Gravnummer: C2 175*

Tillkomstår: 1880

Urvalskriterium: Miljöskapande, titel, lokalhistoria (Alexis Erland Colliander, 1796-1880 deltog bland annat i fälttåget mot Norge 1814. Under ett flertal år bodde familjen på Sjötullen i Karlstad.

Karaktäristik: Stående gravvård i granit med bruten topp och försänkt text.

Inskription: Öfverste A. E. Collianders familjegrav

Gravnummer: C2 176*

Tillkomstår: Senare delen av 1800-talet

Urvalskriterium: Miljöskapande, material – marmor.

Karaktäristik: Stående gravvård i form av ett marmorkors på tvådelat fundament i granit. Förgylld text på fundamentet.

Inskription: O. von Axelson familjegrav

Gravnummer: C2 183*

Tillkomstår: 1888

Urvalskriterium: Lokalhistoria (Gravplatsen köptes av Andreas Thorstenson, 1812-1888, 1863. Thorstenson var föreståndare för folkskoleseminariet, adjunkt vid läroverket, domkyrkosysselman, regementspastor och kyrkoherde i Gillberga församling.), inskription – bibelcitat.

Karaktäristik: Polerad gravvård i diabas med bruten topp och förgylld text.

Inskription: A. Thorstensons familjegrav/Jag vet att min förlossare lefver

Gravnummer: C2 184*

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Titel, lokalhistoria (Magister C.O. Schenson, som var gift med Selma Lagerlöfs mörter Johanna Carolina Wallroth, död 1869, köpte graven 1863. Makarna Schenson är båda omnämnda i Lagerlöfs "Ett barns memoarer". Herr Schenson var verksam vid Karlstads läroverk.).

Karaktäristik: Låg, stående gravvård i granit. Korssymbol.

Inskription: Läroverksadjunkten C. O. Schenson 1824-1898/Familjegrav

Gravnummer: C2 372*

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Säreigen inskription – tre systrar vilar här, lokalhistoria ("Mamsellerna Pettersson" drev ett konditori och finbageri på Herrgårdsgatan i Karlstad.), symbol, bibelhänvisning

Karaktäristik: Stående gravvård i polerad diabas med förgylld text och korssymbol.

Inskription: Petronella Pettersson *31/5 1845
†11/4 1911 Matilda Carolina Pettersson
*4/1 1828 †21/6 1914 Vilhelmina Pettersson
*20/8 1847 †20/12 1924/Job. 19. 25

Gravnummer: C2 373

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Ej sten, miljöskapande gravplats, smidesstaket,

Karaktäristik: Smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: -

Gravnummer: D 2

Tillkomstår: 1880-tal

Urvalskriterium: Sten 1 och 2, miljöskapande, smidesstaket, symbol, titel.

Karaktäristik: Sten 1 – högrest gravvård i polerad diabas med rund topp och med

förgylld text och korssymbol. Sten 2 - Låg, nära kvadratisk gravvård i granit.

Gravplatsen omges av ett smidesstaket av senare datum på huggen stenram.

Inskription: Sten 1 – J. P. Petterson *1825
†1888/Familjegraf/L. Larsson *1839 †1899
hans maka Kristina *1852 †1957. Sten 2 –
Conditör Alfrid Petterson *28/2 1859 †10/12
1883

Gravnummer: D 5*

Tillkomstår: ca 1900, 1930- och 70-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, tre stående gravvårdar, titlar, symbol, socialhistoria

Karaktäristik: Sten 1 – mellanhög sten i diabas med runt topp och försänkt text. Sten 2 – mellanhög sten i granit med stickbågeformad topp och drapering i relief och en symbol i form av en strålande stjärna. Sten 3 – låg gravvård i diabas med rundad topp och förgylld text. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Sten 1 - Bankbokhållare Carl Nyman 1831 – 1899 hans maka Augusta 1840 – 1926. Sten 2 – Här hvilar häradskrivaren Victor Nyman *1861 †1933 makan Annie *1869 †1949. Sten 3 – Trotjänarinnan Ruth Elovsson *23/2 1894 †22/12 1975 Sonja Nyman *7/6 1913 †7/4 2001

Gravnummer: D 6*

Tillkomstår: 1875?

Urvalskriterium: Titel, dekor

Karaktäristik: Mellanhög gravvård i diabas med förgylld text och schablondekor.

Inskription: Sergeanten Fr. Palmgrens familjegrav

Gravnummer: D 9-10

Tillkomstår: 1925

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, lokalhistoria (Oskar Nygren öppnade en järnhandel som varade i över 100 år.), titel, symbol

Karaktäristik: Hög gravvård med rundad topp och förgylld text och korssymbol. Gravplatsen omges av ett smidesstaket.

Inskription: Järnhandlaren Oskar Fredrik Nygren *11•2•1842 †17•7•1925 Sara M E Nygren född Örnberg *31•1•1847 †31•1•1936/Familjegrav

Gravnummer: D 7-8*

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande, titel, stilhistoriskt intressant, gjutjärnsstaket

Karaktäristik: Hög, tidspräglad gravvård i granit med växtdekor och text i relief. Gravplatsen omges av ett gjutjärnsstaket monterat på en huggen stenram.

Inskription: Stadskamrer A.G. Olsson 1830-1899 fru Amelie 1839-1901

Gravnummer: D 11

Tillkomstår: 1940-tal

Urvalskriterium: Huvudstenen, miljöskapande, gjutjärnsstaket

Karaktäristik: Liggande häll i granit. Gjutjärnsstaket mot söder som enligt uppgift utgör delar av en tidigare balkong.

Inskription: Herman Gillblad Wilh. Welin Gunnar Hellsing familjegrav

Gravnummer: D 13-14

Tillkomstår: ca 1920

Urvalskriterium: Miljöskapande, titel, gjutjärnsstaket, socialhistoria

Karaktäristik: En högre bautasten i röd granit. Gravplatsen omges av ett gjutjärnsstaket på huggen stenram.

Inskription: A. G. Lidman 1830 – 1918 Emma Lidman 1837 – 1920 Pontus Lidman 1859 – 1943/Trotjänarinnan Maja Jansson 1833–1924

Gravnummer: D 16

Tillkomstår: 2016

Urvalskriterium: Miljöskapande, personhistoria (Sven-Ingvars)

Karaktäristik: Smal och högre gravvård i polerad diabas med förgylld text och korssymbol. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Här vilar Sven-Erik Magnusson *1942 †2017

Gravnummer: D 15

Tillkomstår: 1918

Urvalskriterium: Miljöskapande, säregen gravvård, smidesstaket

Karaktäristik: Högre bautasten granit med oval textspegel och korssymbol. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: N. G. Larssons familjegrav

Gravnummer: D 17-18

Tillkomstår: 1876

Urvalskriterium: Miljöskapande, lokalhistoria (På gravplatsen vilar även bankdirektören Fritz Clarholm som var en av stadens och länets mest inflytelserika personer under 1860- och 70-talet), smidesstaket

Karaktäristik: Liggande pulpetsten i granit som omges av ett smidesstaket på plintar av natursten.

Inskription: Carl Nordenankar född 18 8/1
12 död 18 1/3 76 Emilie Nordenankar fördd
Clarholm 18 8/8 27 † 18 19/3 97.

Gravnummer: D 19

Tillkomstår: 1930-, 40-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande,
smidesstaket

Karaktäristik: Smidesstaket mot norr och
söder som tillsammans med angränsande
staket ramar in begravningsplatsen
(högräst gravvård är värdefull)

Inskription: Karl Osk. Andersson familjegrav

Gravnummer: D 20–21*

Tillkomstår: 1905

Urvalskriterium: Miljöskapande,
gjutjärnsstaket, säregen gravvård,
gravkulle, lokalhistoria (Grosshandlaren
Ludvig Nikolaus Fitinghoff, 1833–1905, lät
bygga den tornförsedda villan i hörnet av
Älvgatan och Grevgatan.), inskription –
sentens, konstnärligt värde

Karaktäristik: Handhuggen granitpelare på
tvådelad sockel. I pelaren finns en oval
textspegel. I sockelns övre del finns en
infälld porslinsmedaljong föreställande
"Dödens Genius" efter förebild av den
danske konstnären Bertel Thorvaldsen. Ett
äldre foto visar att kolonnen tidigare
kröntes av en urna. Gravplatsen omges av
ett gjutjärnsstaket på huggen stenfoot.

Inskription: Ludvig Fitinghoffs
familjegrav/Intet lif utan död Ingen död
utan lif

Gravnummer: D 22

Tillkomstår: 1903

Urvalskriterium: Miljöskapande,
gjutjärnsstaket, gravkulle (gravvård enbart
värdefull)

Karaktäristik: Mellanhög bautasten som
omges av ett gjutjärnsstaket på stenram.

Inskription: -

Gravnummer: D 23

Tillkomstår: 1909

Urvalskriterium: Miljöskapande, gjutjärnsstaket, titlar, symbol, lokalhistoria (Johan Edvard Jansson var under flera decennier verksam vid gruvorna i Persberg och Nordmark utanför Filipstad. År 1899 köpte han landeriet Herrgården i Karlstad.

Karaktäristik: Högre bautasten med infällda namnskyttar av brons. Järnsymbol. Gravplatsen omges av ett gjutjärnsstaket på huggen stenram.

Inskription: Grufdisponenten J.E. Jansson *12 aug: 1836 †24 aug: 1909 hans maka Thilda Jansson, född Dahlgren *29 dec: 1854 †13 okt: 1916/Jägmästare Erik Jansson *25 febr 1890 †21 junii 1931 ...

Gravnummer: D 24*

Tillkomstår: 1900-talets första hälft

Urvalskriterium: Lokalhistoria (seminariedjunkt och domkyrkosysselman), titel, inskription

Karaktäristik: Mellanhög i granit med förgylld text.

Inskription: Filosofie doktor Carl Lind *1835 †1912 /Lärjungar reste vården

Gravnummer: D 28

Tillkomstår: 1945

Urvalskriterium: Stående sten, lokalhistoria (Frans Elinder drev under åren 1911-1931 Frans Elinders Kakelfabrik på Herrhagen, vilket var en fortsättning på en verksamhet Frans morbror startade i slutet av 1800-talet), inskription - bibelcitat

Karaktäristik: Mellanhög kalkstensgravvård utförd i historiserande stil.

Inskription: Här under vilar fabrikören Frans Elinder född i Torsskog d. 17 juni 1883 död i Karlstad d. 7 maj 1945 och hans hustru Rut Elinder f. Larsson född i Ölme d. i december 1887 död i Karlstad d. 28 april 1962/Herren är min herde/Mig skall intet fattas/Han låter mig vilas på gröna ängar/Han för mig till vatten där jag finner ro

Gravnummer: D 32*

Tillkomstår: 1800-talets slut

Urvalskriterium: Sten 1, miljöskapande, inskription, titel

Karaktäristik: Högre, obeliskformad gravvård med försänkt text.

Inskription: Åt minnet af stadsläkaren Ax. Ol. Schröder 1837–1876 af talrika wänner

Gravnummer: D 34–35*

Tillkomstår: 1913

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket (gravvård enbart värdefull).

Karaktäristik: Obeliskformad gravvård i diabas med förgylld text. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram

Inskription: Thure Wennergrens familjegrav

Gravnummer: D 38

Tillkomstår: 1920-tal

Urvalskriterium: Titel, inskription

Karaktäristik: Stående gravvård med rund topp och förgylld text och korssymbol.

Inskription: Sotaremästaren Anton Sundelius *1858 †1925/Vänner reste vården

Gravnummer: D 45

Tillkomstår: Troligen runt sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande, upplevelsevärde, säregen gravvård (liggande stenar enbart värdefulla), gjutjärnsstaket, titel, lokalhistoria (Gustaf Adolf Andersson är en märkesperson i Karlstads industriella historia. Andersson startade år 1860 Karlstads Mek. Werkstad (KMW). 11 år senare ombildades företaget till aktiebolag.).

Karaktäristik: Högre stenblock med rektangulär textspegel, förgylld text och korssymbol, omgivet av låga pulpetstenar och gjutjärnsstaket på huggen stenram. Gravplatsen är förenad med gravnummer B2 14-15 (fadern Christian Anderssons grav).

Inskription: Fabriksidkaren C. Ad. Andersson *1832 †1884 Augusta Andersson f. Tidholm *1847 †1935 prakt. Läk. Hugo Chr. Andersson *1887 †1913 Eva Andersson f. Elgérus *1869 †1938

Gravnummer: D 46

Tillkomstår: 1920-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, säregen gravvård, inskription - bibelcitat

Karaktäristik: Stående gravvård i kalksten utformad som ett ringkors. Delvis söndervittrat.

Inskription: Herren är min herde. Mig skall intet fattas/Lektor J. V. Svenssons 1852 - 1926 familjegrav.

Gravnummer: D 56*

Tillkomstår: 1900-tal

Urvalskriterium: Titel, lokalhistoria (Erik August Nyforss, 1833-1878, var den första praktiserande tandläkaren i Karlstad. Hans svärmor var förebild till Kaptenskan i Gösta Berlings saga.).

Karaktäristik: Låg gravvård i röd granit med två korssymboler som flankerar den polerade textspegeln.

Inskription: Tandläkare E. A. Nyforss familjegrav

Gravnummer: D 55

Tillkomstår: 1800-talets slut

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket (stenar enbart värdefulla)

Karaktäristik: Två låga gravvårdar som omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: -

Gravnummer: D 57

Tillkomstår: 1920- 30-tal

Urvalskriterium: Sten 1, miljöskapande, säregen gravvård

Karaktäristik: Hög och smal bautasten med försänkt text och korssymbol.

Inskription: A. Sjögrens och Carl Nyréns familjegrav

Gravnummer: D 59

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande, stående gravvård, smidesstaket (tillverkat av A.B. Södergrens Smides & Kassaskåpsverkstad Karlstad), titel

Karaktäristik: Svart bautasten med oval, polerad textspiegel med förgylld text, rektangulär textspiegel med text i relief. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Räntmästaren C. G. Hultman *3/5 1826 †30/1889 hans maka Amalia född Naijström *2/2 1838 †4/3 1910 Maria *16/10 1967 †8/9 1889 Oskar *2/12 1874 †12/4 1897/Familjegraf

Gravnummer: D 61*

Tillkomstår: 1870-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, järnstaket, titel, inskription - sentens

Karaktäristik: Högrest obeliskformad gravvård i granit med förgylld text.

Gravplatsen omges av ett järnstaket. Utrymmet delas med D 62.

Inskription: Lagman Anders Örtendahl 1791
_ 1872 fru Emilie Örtendahl f. Wilkström 1799
_ 1879/Kärlek och tacksamhet följa eder

Gravnummer: D 62*

Tillkomstår: Slutet av 1800-talet

Urvalskriterium: Miljöskapande, järnstaket, lokalhistoria (Anders Jakob Pihlgren köpte den s.k. Hillebrandska gården vid Älvgatan som med tiden fick namnet Pihlgrensgården. Intill går Pihlgrensgatan.), titel

Karaktäristik: Högrest gravvård, tvärställd mot grusgången, med förgylld text. Gravplatsen omges av ett järnstaket. Utrymmet delas med D 61.

Inskription: Häradshövdingen Fryksdals domsaga Anders Jakob Pihlgren *31/4 1808 †7/1 1892 och hans maka Carolina Beata Flach *2/1 1815 †1889

Gravnummer: D 63*

Tillkomstår: 1897

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket (sten enbart värdefull)

Karaktäristik: Låg pulpetsten som omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: -

Gravnummer: D 66-67

Tillkomstår: slutet av 1800-talet

Urvalskriterium: Miljöskapande, gjutjärnsstaket, titlar

Karaktäristik: Obelisk med pyramidtopp i granit, rund textspegel och korssymbol. Gravplatsen omges av ett säreget gjutjärnsstaket på en huggen stenram.

Inskription: Majoren o Riddaren F. G. Lilliehöök *9/7 1802 †4/5 1884 friherrinnan Augusta Lilliehöök född v. Nolcken *13/7 1806 †19/12 1879/Ellen Blüm 1861-1878 Alfred Blüm 1825-1880 Sophie Blüm 1834-1928 Augusta Lilliehöök 1838-1918

Gravnummer: D 64

Tillkomstår: 1900-talets mitt

Urvalskriterium: Sten 1, titlar

Karaktäristik: Stående gravvård i granit med bruten topp.

Inskription: Bruksförvaltaren Johan Gustaf Roth 1795 – 1875 hans hustru Christina Charlotta Edman 1799 – 1872 slöjdlärlarinnan Anna Sofia Roth 1831 – 1904 folkskollärlarinnan Walborg Charlotta Roth 1837 – 1929 hans hustru Helena Wilhelmina Hollberg 1847 – 1925 riksbankdirektören Johan Gustaf Roth 1876 – 1942 hans hustru Agda Marianne Pravitz 1882 - 1964

Gravnummer: D 71-72

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Sten 1 - miljöskapande, lokalhistoria (Johan Henrik Huss, 1815-1883, grundade Färjestads bryggeri)

Karaktäristik: Högre bautasten omgiven av gräsmatta.

Inskription: J. H. Huss familjegrav

Gravnummer: D 74

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Exempel på en tidstypisk gravvård från tiden kring sekelskiftet 1900, titel

Karaktäristik: En mindre pulpetsten med polerad textspegel och försänkt text. Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Fanjunkare A. Meléns familjegrav

Gravnummer: D 76B

Tillkomstår: 1930-tal

Urvalskriterium: Sten 1, miljöskapande, lokalhistoria (Nygren tecknade stadens historia under 100 år), titel, inskription

Karaktäristik: Högre bautasten omgiven av gräsmatta.

Inskription: Majoren C. E. Nygren *1874 †1936/Karlstad stad reste vården med tack för hängivet forskningsarbetet i stadens hävder

Gravnummer: D 76A*

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket (sten enbart värdefull)

Karaktäristik: En hög obeliskformad gravvård i polerad diabas med förgylld text. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram. Staketet är tillverkat av Karl R Olsson Smidesverkstad Karlstad.

Inskription: -

Gravnummer: D 77*

Tillkomstår: 1884/1919

Urvalskriterium: Miljöskapande, titlar, lokalhistoria (Hovrättsrådet Johan Henrik Lemke, 1824-1884, var under en period stadsfullmäktiges ordförande. Dottern Karin och hennes man John Kuylenstierna bodde under många år på Strands herrgård).

Karaktäristik: Sten 1 - stående kalkstens kors med förgylld text. Sten 2 - häll i diabas som omges av en sedumplantering.

Gravplatsen omges av en huggen stenram.

Inskription: Sten 1 – Louise Lemke/Öfversten
J. H. Lempke. Sten 2 – Kaptenen John
Kuylenstierna 1851 – 1919 Karin
Kuylenstierna född Lemke 1862 – 1944
hovrättsrådet John Lemke 1864 – 1934

Gravnummer: D 82

Tillkomstår: 1931

Urvalskriterium: Miljöskapande, lokalhistoria
(Carl Johan Wennberg, 1849-1931 är en
märkesperson inom Karlstads industriella
historia. 1875 grundade han C. J.
Wennbergs mekaniska verkstad vilken med
tiden etablerade sig i Viken.).

Karaktäristik: Högre bautasten med infällt
porträttmedaljong i brons och förgylld text.
Gravplatsen omges av en huggen
stenram.

Inskription: C. J. Wennbergs familjegrav

Gravnummer: D 90

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Smidesstaket (ej sten).

Karaktäristik: Lågt smidesstaket på
huggens stenram.

Inskription: -

Gravnummer: D 92*

Tillkomstår: 1905

Urvalskriterium: Miljöskapande,
smidesstaket, sedumkulle, tidstypisk helhet,
hantverk, titel, lokalhistoria
(Riksdagsledamoten och borgmästaren
Carl Moberg är bland annat känd för en
händelse som inträffade strax efter hans
död. När norske statsministern med samma
initialer, Christian Michelsen, skulle
underteckna överenskommelsen om
unionsupplösning 1905 så fick han låna
den framlidne Mobergs sigill sedan han
glömt sitt eget i Kristiania.), konstnärligt
värde

Karaktäristik: Bautasten i diabas med
porträtt och text i relief. Gravplatsen
omges av ett smidesstaket på huggen
stenram.

Inskription: Borgmästaren Carl Moberg
1842 - 1905

Gravnummer: D 94

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande, titel, lokalhistoria (Erik Wikland, 1830-1880, var brukspatron på Svartsången i Kroppa socken, ett hammarbruk som fortlevde fram till 1860.), sedumkulle

Karaktäristik: Högest bautasten i granit med rund textspiegel med förgylld text och sedumtäckta gravkulle.

Inskription: Brukspatronen Erik G. Wiklands familjegrav

Gravnummer: D 96-97

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Skylt och smidesstaket, miljöskapande

Karaktäristik: Plåtskylt på smidesstaket monterat på en huggen stenram.

Inskription: R. M. Ågrens familjegrav

Gravnummer: D 98V-99

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Miljöskapande, staket (sten enbart värdefull)

Karaktäristik: Järnstaket på plintar av sten som omger en obeliskformad gravvård i diabas.

Inskription: -

Gravnummer: D 100

Tillkomstår: 1900-talets början

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, titel

Karaktäristik: Stående gravvård i granit med text och korssymbol i relief. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Hamnfogde Sven Andersson 1839-1911 hans maka Sofia 1848-1926 Hildur 1877-1956 Alida 1873-1963

Gravnummer: D 108*

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande, gjutjärnsstaket (sten enbart värdefull)

Karaktäristik: Gjutjärnsstaket på huggen stenram som omger en obeliskformad gravvård.

Inskription: -

Gravnummer: D 112-113S

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Sten 1 och 2, miljöskapande, gjutjärnsstaket, titlar (Fredrik August Dahlgren var chef för Tabergs m.fl. gruvor utanför Filipstad.), bibelhänvisningar

Karaktäristik: Två snarlika bautastenar med ovala, polerade textspeglar och förgylld text. Gravplatsen omges av ett gjutjärnsstaket på en huggen stenram. Grind på ena hörnet.

Inskription: Sten 1 – Grufdisponenten F. A. Dahlgren *1810 †1890 hans maka Maria

Dahlgren f. Holmberg *1828 †1909/Joh. 3:16. Sten 2 – Alfred Dahlgren *1829 †1916 Amelie Dahlgren *1813 †1901/Mat. 5:6.

Gravnummer: D 116

Tillkomstår: 1880-tal

Urvalskriterium: Titlar (officer vid Värmlands fältjägerregemente).

Karaktäristik: Stående gravvård i granit med förgylld text.

Inskription: Majoren och riddaren Joh. Fred. v. Echstedt född 1804. Död 1882. Och fröken Jeanna v. Echstedt född 1800. Död 1883.

Gravnummer: D 121*

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, titel

Karaktäristik: Pulpetsten i diabas som omges av ett smidesstaket på huggen stenram. Staketet är tillverkat av

Aktiebolaget C. J. Wennbergs Mek.
Werkstad Karlstad (aktiebolag från 1906).

Inskription: Kanslivaktm. A. Jonssons
familjegrav

Gravnummer: D 124

Tillkomstår: Sekelskiftet 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande,
smidesstaket (sten enbart värdefull),

Karaktäristik: Till synes ljust målat
smidesstaket på huggen stenram som
omger en hög, stående gravvård i diabas
med förgylld text och korssymbol.

Inskription: A.G. Hedqvists familjegrav.

Gravnummer: D 129*

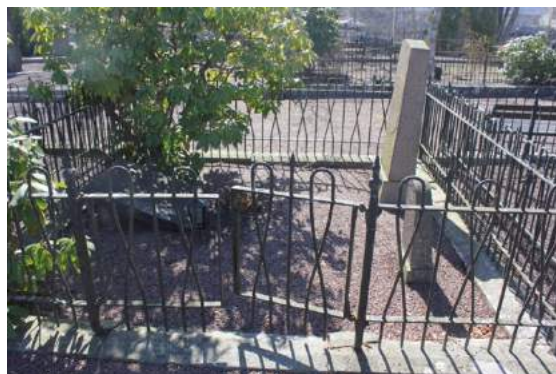
Tillkomstår: Slutet av 1800-talet

Urvalskriterium: Miljöskapande,
upplevelsevärde, smidesstaket, inskription

Karaktäristik: Pulpetsten i granit med
förgylld text. Gravplatsen omges av ett

smidesstaket monterat på en huggen
stenram.

Inskription: Här hvilar hustrun Anna Britta
Norlund född d. 7/10 1844 död d. 13/8
1883

Gravnummer: D 130

Tillkomstår: 1900-talets första hälft

Urvalskriterium: Sten 1-3, miljöskapande,
smidesstaket, lokalhistoria (Malmöfödde
ingenjören Johan Alexander Nobel, född
Olsson (1878-1945) var specialiserad inom
betong och betongkonstruktioner, ett
material i tiden. Flyttade till Karlstad för
Skånska Cementgjuteriets räkning. Köpte
fastigheten Björneborg på Norrstrand och
byggde ett cementgjuteri. Deltog i många
stora byggen, Deje kraftstation, Billeruds
fabriksanläggningar m.m. J.A. Nobel köpte
gravanläggningen 1920.), titlar, inskription.

Karaktäristik: Tre gravvårdar med
varierande utformning som omges av ett
smidesstaket på huggen stenram. Sten 1 –
Mellanhög gravvård i röd granit med rund
textspegel i relief och förgylld text. Sten 2 –
Låg, stående sten i diabas. Sten 3 –
Liggande häll med text i relief.

Inskription: Sten 1 – Badmästaren L. A.
Sjöberg *1855 †1920 maka Anna *1852
†1942/Vila i frid. Sten 2 – Byggmästare Per
Olsson *7/7 1848 †5/11 1915 maka
Johanna *27/3 1844 †26/4 1920. Sten 3 –
Nobel.

Gravnummer: D 131

Tillkomstår: 1910-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, lokalhistoria (Carl Axel Nerman blev 1883 ensam ägare till Hj. Petterssons bokhandel. År 1896 köpte han Nya Wermlands-Tidningen och dess tryckeri och ändrade företagsformen till aktiebolag. Verkade som VD 1896-1902.), titel, socialhistoria

Karaktäristik: Högre bautasten med oval, polerad textspegel och korssymbol och förgylld text. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Axel Nerman *1841 †1914 Anna Nerman f. Pihlgren *1852 †1886 Zelma Nerman f. Olin *1871 †1911 Ivar Nerman †1879/Trotjänarinnan Fröken Hanna Andersson 1842-1929

Gravnummer: D 133-134

Tillkomstår: 1900

Urvalskriterium: Miljöskapande, sedumkulle, smidesstaket

Karaktäristik: Högre bautasten i granit med oval textspegel och förgylld text. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: A.J. Brattströms familjegrav

Gravnummer: D 137/146*

Tillkomstår: 1850-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, gjutjärnskors

Karaktäristik: Vitmålat gjutjärnskors med text i relief på båda sidorna, på en sockel av granit med text på tre sidor. Korset är sannolikt medflyttat från C1 108 där hustrun först begravdes. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Kors - Joh: Fredr. Ödmanns familjegrav/Fru Betty Maria Ödmann född 13/11 1828 död 3/4 1852. Fundament – Joh. Fr. Ödmann 1822-1913 Betty f. Berg 1828-1859 Wilhelmina f. Forsell 1840-1925/Waldemar 1859-1877 Magnus 1871-1883 Signe 1868-1965/Oskar Allert 1876-1951 och Arvida f. Ödmann 1880-1959

Gravnummer: D 152–153*

Tillkomstår: 1890-tal

Urvalskriterium: Miljöskapande, smidesstaket, lokalhistoria (Albrekt Julius Segerstedt, 1844-1894, öppnade 1870 en privatskola för flickor med sin första maka "Dicken" Segerstedt (B2 274) som lärare. År 1873 tog han initiativet till Karlstads arbetareförening. Han har vidare gett namn till en gata på Marieberg och var far till publicisten Torgny Segerstedt.

Karaktäristik: Mindre pulpetgravvård med förgylld text. Gravplatsen omges av ett smidesstaket på huggen stenram.

Inskription: Segerstedt Schröderheim

Värdefulla gravvårdar Västra kyrkogården

* återlämnad gravplats

A1 13N*	A2 2
A1 16N	A2 46*
A1 18*	A2 47
A1 21*	A2 48N
A1 29V	A2 52*
A1 31AB	A2 54
A1 210	A2 55Ö*
A1 213	A2 58
A1 216*	A2 59
A1 233	A2 60
A1 234*	A2 191
A1 240	A2 194-195
A1 244*	A2 201
A1 245	A2 206
A1 246*	A2 207
A1 247	A2 259
A1 248	A2 260
A1 252	
A1 255N-256*	B1 40
A1 259-260S*	B1 43
A1 261	B1 47S*
A1 265*	B1 48
A1 267	B1 52
A1 269*	B1 54-55
A1 277	B1 57*
A1 278	B1 58*
A1 279*	B1 77
A1 280	B1 79
A1 281S-282	B1 89
A1 283N*	B1 99
A1 283S*	B1 101
A1 288S*	B1 103*
A1 289S	B1 106N
A1 290	B1 108
A1 291*	B1 123S*
A1 293*	B1 124S
A1 294	B1 114*
A1 303*	B1 143*
A1 304*	B1 144
A1 310*	B1 318
A1 314	B1 326
A1 316N	B1 327*
A1 318N*	
A1 322N*	
A1 323*	
A1 324*	
A1 327	
A1 328	
A1 329*	
A1 342S*	

B2 6V
 B2 19
 B2 26*
 B2 30*
 B2 83
 B2 86S
 B2 88S*
 B2 329
 B2 330
 B2 333*
 B2 334
 B2 342
 B2 343S
 B2 347N
 B2 356-357N
 B2 361
 B2 362*
 B2 364-365
 B2 368
 B2 370
 B2 375
 B2 385*
 B2 387*
 B2 390*
 B2 391S
 B2 396
 B2 402N

C1 112*
 C1 116*
 C1 330
 C1 333N*
 C1 336
 C1 341
 C1 343S
 C1 344*
 C1 352-353S
 C1 354N*
 C1 356
 C1 358*
 C1 362

C2 92
 C2 140
 C2 141
 C2 142
 C2 143*
 C2 144*
 C2 155
 C2 157-158
 C2 162*
 C2 167
 C2 169
 C2 171
 C2 173

C2 179*
 C2 181*
 C2 365*
 C2 368*

D 4
 D 25
 D 27
 D 30
 D 31
 D 39-40*
 D 47
 D 48
 D 49
 D 50
 D 51*
 D 54*
 D 60*
 D 68-69
 D 75
 D 78
 D 79
 D 80*
 D 93*
 D 101*
 D 102
 D 110*
 D 113N-115
 D 119
 D 120
 D 127B
 D 150A*
 D 154
 D 158*
 D 160

Värdefulla gravplatser Västra kyrkogården

* återlämnad gravplats

På Västra kyrkogården finns idag tre gravplatser som trots att gravvårdar saknas ändå är ansedda att ha ett kulturhistoriskt värde. Gravplatserna har uppmärksammats både i skrift och i samband med guidade vandringar på kyrkogården.

Gravnummer: A1 308*

På platsen är yrkesfotografen Anna Ollson (1841–1926) begravd. Hon var verksam som fotograf i 62 år och hade egen ateljé i Karlstad. Anna är framför allt känd för hennes många dokumentärfoton av Karlstad. Den urna av gjutjärn som tidigare pryddes graven är sedan en tid borta på grund av stöld.

Gravnummer: B2 274*

År 1884 begravdes Sofia Fredrika Segerstedt (*1847), även kallad "Dicken", på denna plats. Sofia Fredrika var mor till publicisten Torgny Segerstedt och startade 1870, med stöd från sin make Albrekt, en skola för flickor där hon själv stod för den mesta av undervisningen. Under en period var gravplatsen delvis ersatt av en gång men den är numera återställd.

Gravnummer: C1 133*

Gravplats 133, utmed den västra sidan av kyrkogårdsmuren, sägs vara en koleragrav. Rätten till platsen såldes emellertid 1862 till skräddaren Simon Hultman som är begravd här tillsammans med hustrun Sofia Amalia och dottern Augusta Sofia. De två förstnämnda gick både bort år 1892.

VÅRD OCH UNDERHÅLL

I skriften *Vård av gravstenar* som utgivits av Riksantikvarieämbetet kan man läsa om vilka olika rengöringsmetoder som kan användas till olika typer av sten och vid olika sorters beläggningar. Det kan dock konstateras att det mycket tidsödande arbetet med att göra ren en sten ofta har en ganska kortlivad effekt.

Gravvårdar av sten drabbas som regel främst av *biologisk påväxt*, d.v.s. lavar, alger och mossor. Om dessa är misspyrdande kan diskuteras men de gör ibland inskriptionerna oläsliga. Vissa lavar löser även upp ytskiktet på stenen så att de olika mineralkornen lossnar, och eftersom den biologiska påväxten innehåller fukt bidrar den också ofta till frostsprängningar. Kortfattat kan sägas att påväxten minskas om stenen borstas ren från skräp och nedfallande löv. Det är också bra om man kan hålla efter vegetation runt stenen så att den inte hamnar i ständig skugga, vilket gynnar påväxten. Rengöring görs med fördel under tidig vår eller sen höst, då speciellt lavar är mycket aktiva och därmed mjukare och lättare att avlägsna. Hårda stensorter kan rengöras med högtryckstvätt under förutsättning att de inte har förgyllningar och dylikt som kan ta skada av behandlingen. Det är också viktigt att försäkra sig om att inte stenen har några sprickor. Om den uppvisar sådana skador ska endast varmt vatten (max 60°C), ev. med några droppar diskmedel eller såpa, och mjuk borste användas. Man kan också mjuka upp lavarna innan rengöring genom att under några veckor låta stenen stå insvept i våta tygsäckar och plast.

Sedimentära bergarter som sandsten, kalksten och skiffer uppvisar ibland *vittringsskador* som är relaterade till svaga skikt i stenen. Kalkhaltiga stenar som kalksten, marmor, viss sandsten och skiffer kan också vittra kemiskt genom att de reagerar på föroreningar i luften.

Porösa bergarter är också känsliga mot *frost- och saltsprängningar*. Ofta samverkar olika nedbrytningsfaktorer och resultatet visar sig som sprickor, avflagningar, stenbortfall mm.

När järn finns i stenens direkta närhet kan järnet oxidera och sedan reagera med stenen, vilket leder till rostbruna *järnmissfärgningar*. Om dessa visar sig svåra att få bort genom tvätt enligt samma metod som beskrivits ovan bör man rådgöra med stenkonservator. Detta gäller även kopparmissfärgningar. Viktigt är dock att skydda metallen från vidare oxidation. Rost ska stålborstas eller blåstras bort och därefter målas med rostskyddsfärg och täckfärg. Om en rostande järndubb orsakar missfärgningar eller sprängning av stenen bör denna utbytas mot en rostfri syrafast sådan.

Sten är som regel mycket känslig för *mekanisk påverkan*. Vid ovarsam hantering kan lätt ett hörn eller en korsarm falla. Ett sätt att undvika mekaniska skador kan vara att köra med trimmer närmast stenarna för att undvika att man kör på dem med gräsklippare.

Stearinstänk och sot från marschaller är ett annat problem som kan vara svårt att avhjälpa om det hamnat på en porös och ojäm yta. Stearin skrapas bort med ett trä- eller plastverktyg, men kan eventuellt också lösas upp med kemiskt ren bensin. Sotränder kan tas bort med hjälp av en suddgummiliknande produkt som t.ex. gomma pane.

Om kyrkogården utsätts för *klotter* bör en klottersaneringsfirma snarast kontaktas. Klotter är lättare att ta bort ju "färska" det är.

För den som är ovan vid hantering av sten kan det ibland vara svårt att göra rätt bedömningar varför berörd personal bör utbildas av fackman. Många åtgärder kan också vara av en sådan art att de endast ska utföras av utbildad stenkonservator. T.ex. kan en konservator ta bort lavar på ljusa kalkstenar och marmorsorter med släkt kalk, vars höga pH dödar laven och dess rötter. Biocider och gifter är begränsat verksamma, men viss effekt har

noterats hos Bor-preparat som t.ex. Boracol. Kommersiella preparat som innehåller Kaliumhydroxid, lut, är starkt frätande och bör inte användas eftersom de kan leda till skador på porösa stenar.

Gravvårdar och staket i gjutjärn kan rent allmänt anses vara hotade eftersom rostskador uppstår på grund av brist på underhåll. Det händer också att staket monteras ner för att underlätta gräsklippning med maskin.

Staket, kors och dekorationer av järn har traditionellt rostskyddsbehandlats på två sätt. Antingen genom linoljebränning eller genom applicering av blymönja. I båda fallen rengörs järnet med borste som är mjukare än underlaget. Vid linoljebränning penslas järnet omsorgsfullt med kokt linolja som kryper in i porerna, innan bränningen tar vid. Behandlingen bör upprepas till dess att ett fullgott resultat uppnåtts. Vid blymönjebehandling grundas järnet, efter att ha befriats från rostbeläggningar, med blymönja (får idag bara användas av yrkespersoner) och stryks därefter med oförtunnad linolfärg. Fördelen med det sistnämnda alternativet är att arbetet kan utföras på plats.

Gravvårdar av trä kan även de ses som hotade eftersom risken att de förstörs av röta är påtaglig om de inte underhålls. Vid färgbortfall och behov av underhåll bör målade träkors skrapas. Därefter målas korset med linolfärg av god kvalitet. Linolfärgstillverkarens instruktioner ska följas. Lackade träkors skrapas och lackas med båtack av god kvalitet.

Bevaka namnskyltar och lösa metallbokstäver som riskerar att lossna. För att bevara denna äldre typ av gravmarkörer kan man, när träet inte håller ihop längre, låta tillverka en replik. Den nya gravvården ska då utföras exakt lika den befintliga vad gäller material (ofta kärnfuru), form, storlek och bemålning. Var uppmärksam på detaljer som fasningar i ändträet, vilket är av stor betydelse, både för utseende och för vattenavrinning.¹⁹

För Västra kyrkogården har en särskild skötsel- och underhållsplan för gravvårdar framtagits 2021.

¹⁹ Texten har framtagits av Maud Forsberg, Antikvarietjänst i samråd med Stefan Holmgren, Stenkonservering Väst. Textmaterialet har tidigare använts i Värmlands Museums *Bevarandeprogram för Arvika Kyrkogård*. Arvika kyrkogårdsförvaltning och Värmlands Museum har gett sin tillåtelse till användandet av texten.

ORD OCH SYMBOLER

ORDLISTA²⁰

Allmänning/allmänna kvarteret/allmänna linjen – avser vanligen avgiftsfria gravar utan gravrätt, med gravsättning i löpande följd. Det var det enda alternativ till köpta familjegravplatser tills systemet upphörde 1964.

Bautasten – Hög gravsten, ofta med grovt huggna sidor som var vanlig från förra sekelskiftet och in på 1920-talet.

Begravningsplats – Område som är anordnat för förvaring av avlidnas stoft eller aska. Begravningsplatser omfattar kyrkogårdar, andra gravområden, minneslundar m.m. Jämför med **kyrkogård** som är en begravningsplats invid en kyrka.

Benhus – Mindre byggnad som förr användes som förvaring av uppgrävda människoben.

Bogårdsmur – Mur eller inhägnad av trä som omger en kyrkogård.

Familjegrav – Uttrycket är inte rättsligt definierat men avser oftast en gravplats med utrymme för flera avlidna. Sådana gravplatser var avgiftsbelagda fram till 1964.

Gravplats – Är inritad på gravkartan och kan ha utrymme för en eller flera gravar. Rätten till gravplats regleras i begravningslagen och ingår i begravningsavgiften.

Gravrätt – Den rätt som uppstår när en gravplats upplåts för gravsättning av en avliden. Om ingen efterlevande kan eller vill bli gravrättsinnehavare är gravrätten förbehållen den avlidne i 25 år efter gravsättningen. Gravrättsinnehavaren får bestämma om vem som ska gravsättas på gravplatsen, utformningen av gravanordningen och om gravplatsens utsmyckning. Innehavaren har ansvar för att gravplatsen hålls i ordnat och värdigt skick.

Gravvård – Minnesmärke vid en gravplats, t ex en gravsten. Gravvården omfattar också stenramar, staket, kedjor och monument vid graven.

Grusgrav – Gravvård där markytan över graven täcks med grus.

Häckben – Häckar längs gravens sidor som skjuter ut från rygghäcken.

Kvarter – Avdelning av en begravningsplats inritad på gravkartan, som består av flera gravplatser.

Kyrkobalk/kyrkobalk – Äldre benämning på kyrkogårdsavgränsning, ofta i timmer. Ordet användes också ibland om murar.

Kyrkogård – Begravningsplats invid en kyrka. Jämför med *begravningsplats*.

Köpegrav/Köpt gravplats – Gravplats som innehavaren köpte nyttjanderätten till. Upplåts för viss tid eller för all framtid. Jämför med **allmänning**.

Likbod – Enklare utrymme där avlidna förvarades och visades i äldre tid. Likbod kan jämföras med bårhus.

Porthus eller **stiglucka** – Fanns vid ingångar till kyrkogården från medeltid och framåt, med syfte att hindra djuren från att passera fritt. Ibland hade porthuset eller stigluckan formen som en liten byggnad, med tak och fyra väggar. Annars enklare utformad som en port med enkel överbyggnad. Under 1800-talet blev grindar vanligare.

Rygghäck – Häck mellan rader av gravvårdar. Blev vanligt under 1930- och 40-talen.

Sorgträd – Träd med hängande grenar som planterats på en grav och symboliserar de anhörigas sorg.

²⁰ Ordförklaringar är hämtade från Sörensen, *Begrepp i begravningsverksamheten 2005* och boken *Ett levande kulturarv: kyrkogårdar i Växjö stift*, 2009.

Trädkrans – Träd planterade längs med kyrkogårdsmuren runt en kyrkogård. Vanligt från och med tidigt 1800-tal av arkitektoniska och hygieniska skäl.

Vintergrav – Utrymme där liken förvarades tills tjälen var borta och det gick att gräva gravar. Vintergraven kunde vara en källare under kyrkan, ett större murat utrymme under jorden utomhus eller en bod i anslutning till kyrkogården.

SYMBOLER²¹

Alfa och omega – A och Ω eller α och ω. Första och sista bokstaven i det grekiska alfabetet, symboliserar begynnelsen och slutet. I kristen konst syftar de på Kristus. På gravvårdar visar de att den bortgångne såg gud som sin begynnelse och sitt yttersta mål.

Bruten pelare eller bruten stubbe – Symboliserar det avbrutna livet.

Duva – Symbol för Den helige Ande. Ofta har duvan då en korsgloria och omges av strålar. På gravvårdar symboliserar duvan den kristna själen som gått till den eviga vilan.

Ek/Ekblad – Styrka, motståndskraft. Eken är ofta symbol för odödlighet. Livets träd är en ek.

Eldslågan – Symboliserar ofta den dödes själs brinnande längtan efter saligheten.

Fackla – En dödssymbol från antiken. Nedåtvända facklor symboliserar livet som släcks ut.

Hjort – Symbol för Kristus eller för den till Kristus längtande själen.

Händer som fattar varandra – Betecknar trohet och äktenskaplig kärlek.

IHS – Jesusmonogram. Det består av de tre första grekiska bokstäverna i namnet Jesus. Kan också tolkas som Iesus Hominum Salvator – Jesus människornas frälsare, In Hoc Signo Vincas – I detta tecken skall du segra, In Hoc Salus – I detta finnes frälsning, Iesus Homo Sanctus – Jesus den heliga människan, Iesus Habemus Socium – Vi hava Jesus som följeslagare. På svenska kan förkortningen stå för Jesus Herrans Son eller Jesus Hela Saligheten.

Kors – Inom kristendomen en symbol med många betydelser. Över 400 korsformer lär finnas. Korset påminner om Jesu korsdöd, men är också ett Jesu Kristi segertecken. Vanligast på gravvårdar är det latinska korset. Kors med korsändar med klöverbladsform – trepass – symboliserar treenigheten.

Kors, ankare och hjärta - Tro, hopp och kärlek.

Krans – Evighetssymbol. I kristen symbolik står kransen ofta för seger över mörker eller synd.

Krona – Uppståndelse, seger över det onda. Symboliserar den högsta existensnivå som kan uppnås.

Lagerkrans – Symbol för odödlighet och det nya livet i Kristus.

Lilja – Förgänglighet, livets obeständighet med också oskuld och kyskhets. Om liljekvisten har tre blomkalkar symboliserar det treenigheten eller Marias jungfrulighet före, under och efter inkarnationen.

Murgröna – Odödlighet. Kan också symbolisera den sanna kärleken, trohet, evigt liv och den himmelska glädjen.

Oljelampa – Kristen symbol som ersatte antikens fackla. Symboliserar odödlighet och beredskap. En tynande oljelampa symboliserar livet som slocknar.

Palmkvist – Uppstigande, seger, pånyttfödelse, evighet. Tillsammans med ett kors symboliserar palmkvisten det nya testamentet.

Ros – Symboliserar genom sina kronblad Jesu fem sår på korset. Också symbol för Maria och jungfrulighet. Även använd som kärlekssymbol.

²¹ Symbolförklaringar är hämtade från Biedermann, *Symbollexikonet*, 1989, Dahlby, *De heliga tecknens hemlighet : om symboler och attribut*, 1999 och boken *Gravkonst*, 1930.

Stjärna – Vanligast på gravvårdar är de fem- och sexuddiga stjärnorna. Den femuddiga stjärnan är morgonstjärnan men skyddar också mot djävulen. En sexuddig stjärna eller en stjärna med åtta strålar är Betlehemsstjärnan. Den sexuddiga stjärnan symboliserar dels Maria, dels födelseundret i Betlehem, men kallas också för Davidsstjärnan och symboliserar judarna i hela världen. Den sexuddiga stjärnan kan också vara skapelsens stjärna, eftersom Gud skapade världen på sex dagar.

Sädesax – Uppståndelsesymbol eller yrkessymbol för lantbrukare.

Timglas – Livets förgänglighet, tidens flykt. Vanlig symbol på bl a gravvårdar sedan 1700-talet. Ibland omgiven av vingar.

Triangel – Den gudomliga treenigheten.

Träd – I kristen ikonografi är trädet en symbol för det av Gud skapade livet. Dess årstidsförändringar står för liv, död och återuppståndelse.

Urna – Dödssymbol. En urna med flammor åsyftar det nya livet efter döden. En draperad urna symboliserar död och begravning.

Vinranka – Vinträdet symboliserar Kristus och grenarna dem som hör samman med honom. Också symbol för himmelsk glädje.

Änglar – Tröstare, ledsagare, Guds budbärare. Änglar kan ha olika attribut med symbolik, exempelvis krans eller palmkvistar som båda är segertecken.

KÄLLOR

Muntlig

Tord Näslund, kyrkogårdsmästare i Karlstads pastorat, kyrkogårdsförvaltningen

Litteratur

Bengtsson, Rune & Bucht, Eivor (red.), *Kyrkogårdens gröna kulturarv*, MOVIUM-sekretariatet i samarbete med Institutionen för landskapsplanering, Sveriges lantbruksuniv., Alnarp, 1992

Biedermann, Hans, *Symbollexikonet*, Forum, Stockholm, 1991

Carlsson, Åke & Hultengren, Svante, *Kyrkogården: en Noas ark*, 1. uppl., Naturcentrum, Stenungsund, 2007

Dahlby, Frithiof, *De heliga tecknens hemlighet: om symboler och attribut*, 8., omarb. uppl., Verbum, Stockholm, 1999

Forsberg, Maud, *Bevarandeplan för kyrkogårdarna i Arvika pastorat*, Arvika 2016

Jonsson, Magdalena (red.), *Ett levande kulturarv: kyrkogårdar i Växjö stift*, Växjö stift, Växjö, 2009

Libeck Carina, *Bevarandeplan för kyrkogårdar i Grums pastorat*, Grums 2015

Myrberg, Karin, *Bevarande planer för kyrkogårdar i Säffle pastorat*, Säffle 2012

Nordström, Annalena, *Kyrkan mitt i byn*, Arvika kommun, kulturförvaltningen, Arvika, 1999

Oskarsson, Linnea, *Att inventera perenner: en handledning*, Centrum för biologisk mångfald, Alnarp, 2008

Schönbäck, Hedvig, *De svenska städernas begravningsplatser 1770-1830: arkitektur, sanitet och det sociala rummet*, Stockholmia, Diss. Uppsala : Uppsala universitet, 2008, Stockholm, 2008

Sörensen, Ann-Britt (red.), *Begrepp i begravningsverksamheten 2005*, Movium, Alnarp, 2005

Wadsjö, Harald (red.), *Gravkonst*, Samfundet för hembygdsvård, Gleerup, distr., Lund, 1930

Internet

Riksantikvarieämbetets "e-arkiv" och "Bebyggelseregistret".

www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/programmet-for-odlad-mangfald-pom/gront-kulturarv/

www.artdatabanken.se/